

ምዕራፍ 48 - ሕግ

እግዚአብሔር ሰውን በቃል ኪዳን መንገድ እንደሚያስተዳድር በምዕራፍ 47 አይተናል። ሕግም በቃል ኪዳን ውስጥ ሰው ያለውን ድርሻ ያሳያል። ሆኖም አንዳንድ ሰዎች ሕግ ስለሚወስናቸው፣ ነጻነት እንደሚያሳጣቸውና እንደሚጨቁናቸው ያስባሉ፤ ዘፍ. 3፥5። በዚህ ምክንያት ሕግንና ሕግ ሰጪውን ይጠላሉ። እንደዚህ የሚያስቡ ሰዎች እጅግ ተሳስተዋል፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር ሰውን ሲፈጥር፣ ሰው በምስጋና ቢታዘዝ ኖሮ፣ ግዴታና ደስታ ተጣምረው ከፍ ያለ በረከት ያገኝ ነበር። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፣ «የእኔስ መብል የላከኝን ፈቃድ አደርግ ዘንድ ሥራውንም እፈጽም ዘንድ ነው» በማለቱ መታዘዝ ከሰው ተፈጥሮ ጋር የሚስማማና ደስታን የሚያስከትል እንደሆነ አብራርቷል፤ ዮሐ. 4፥34።

በአዲስ ኪዳን «ሕግ» የሚለው ቃል ልዩ ልዩ አሳብን ሊያመለክት ይችላል፤ ሆኖም እንደ አንቀጹ አሳብ የተወሰነውን ትርጉም ለመለየት ብዙ ጊዜ አያስችግርም። ዋና ዋና አጠቃቀሙ እንደሚከተለው ነው (1) ፦

1. ሕግ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ያመለክታል፤ መዝ. 1፥2፤ 19፥7፤ 119፥5፤ ሮም 3፥20፤ 4፥15፤ 7፥5-16፤ 8፥3-4፤ 13፥8-10፤ 1ቆሮ. 15፥56፤ ገላ. 3፥13፤ ያዕ. 1፥25፤ 4፥11። በዚህ አመለካከት ሰዎች ሁሉ «ከሕግ በታች» ናቸው፤ 1ቆሮ. 9፥21።

2. ሕግ በቀኖናዊ አጠቃቀም ጠቅላላ ብሉይ ኪዳንን (ማቴ. 5፥18፤ ዮሐ. 10፥34፤ 15፥25፤ ሮም 3፥19)፣ ከ«ነቢያት» በስተቀር የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት (ማቴ. 5፥17፤ 7፥12) ወይም አምስቱን የሙሴ መጻሕፍት ሊያመለክት ይችላል፤ ሉቃ. 24፥44።

3. ሕግ በሲና የተሰጠውን የሥርዐት አስተዳደር ሊያመለክት ይችላል፤ ሮም 5፥13:20-21፤ ገላ. 3፥17:21። በ1ኛ ቆሮንቶስ 9፥20 ከሕግ በታች ያሉ ከሲና ሕግ ሥርዐት በታች ገና የሚኖሩትን ያመለክታል።

4. ሕግ በልዩ መንገድ የተገለጠውን የእግዚአብሔርን ፈቃድ ሊያመለክት ይችላል፤ በዚህም ሕጉ የተገለጠላቸውና ሕጉን ሳይሰሙት በልባቸው የተጻፈላቸው ሰዎች ይነጻጸራሉ፤ ሮም 2፥12-15።

5. በልዩ ልዩ አንቀጾች «ከሕግ በታች» የሚለው ሐረግ የሕግን ትእዛዛት በመፈጸም ሊድኑ ተስፋ የሚያደርጉትን ሊያመለክት ይችላል። በዚህ አጠቃቀም «ከሕግ በታች» ያሉት ገና ከኅጢአት በደል፣ በክለትና ኅይል በታች ናቸው፤ ሮም 6፥14-15፤ ገላ. 5፥18። «ከሕግ»፣ «በሕግ» ወይም «የሕግ ሥራ» ደግሞ ይህን አሳብ ሊያመለክቱ ይችላሉ (ሮም 3፥20፤ 4፥14፤ ገላ. 2፥16፤ 3፥2:5:18)፤ ጸጋ እንጂ ሕግ ሰውን የማጽደቅ ኅይል የለውምና፤ ሮም 3፥21-24።

6. ሕግ የአሠራርን ሐቅ ሊያመለክት ይችላል፤ ለምሳሌ «የሥራ ሕግ» (ሮም 3፥27)፣ «በእኔ ክፉ እንዲያድርብኝ ሕግን አገኛለሁ»፣ «ከአእምሮዬ ሕግ ጋር»፣ «ለኅጢአት ሕግ» እና «ከኅጢአትና ከሞት ሕግ» የሚሉት ልዩ ልዩ አሠራሮች ተጠቅሰዋል፤ ሮም 7፥21-8፥2።

የእግዚአብሔር ፈቃድ ወይም ግብረገባዊ ሕግ አንድ ነው። ይህንም በሕግ አገልግሎትና በኢትዮጵያ በተለመዱት ሕግ ልቡና፣ ሕገ ኦሪትና ሕገ ወንጌል በተሰኙት አርእስት በዝርዝር እንመረምረዋለን።

ሀ) የሕግ አገልግሎት

የግብረገባዊው ሕግ ዓላማ በሦስት አርእስት ሊከፈል ይችላል (2)።

1. ግብረገባዊው ሕግ አውነትን ይገልጻል። ሕጉ እንደ መስታወት ሆኖ የእግዚአብሔርን ፍጹም ጽድቅ ሲያንጸባርቅ፣ የሰው ኅጢአተኝነትና ጉድለት ሁሉ ጉልሕ ሆኖ እንዲታይ ያደርጋል። ከዚህ የተነሣ አውግስጢኖስ፡ «ሕግ ትእዛዛትን ለመፈጸም ስንሞክርና ከእርሱ በታች በመኖር በድክመታችን ስንሰላች፣ የጸጋ ርዳታ እንድናገኝ አጠያየቁን እንድናውቅ ይጋብዘናል» ብሏል (3)። ሕጉ የኅጢአትን ዕውቀት በማስገኘቱ (ሮም 3+20፤ 5+13፤ 7+7-11) እና የይቅርታን አስፈላጊነትና የኩነቱን አደጋ በማሳየቱ፣ ንስሐ ወደ መግባትና በክርስቶስ ወደ ግመን አቅጣጫ ይመራናል፤ ገላ. 3+19-24።

2. ግብረገባዊው ሕግ ክፋትን ይገታል። ሕግ የሰውን ልብ ሊለውጥ አይችልም። ሆኖም ስለሚመጣው ፍርድ ሰዎችን በማስጠንቀቅ ለጊዜው ከክፋት እንዲታቀቡ ያደርጋል፤ 1ነገ. 20+27-29። በተለይም ሰዎች ወደ ባዕድ አምልኮ ለመሄድ ወይም በሰው ላይ ክፋትን ለማድረግ ቢያስቡ፣ ዳኞች በሕግ መሠረት ርምጃ በትክክል እንደሚወስዱ ከታወቀ ያሰቡትን ክፋት ላይፈጽሙት ይችላሉ፤ ዘዳ. 13+6-11፤ 19+16-21፤ ሮም 13+3-4። በዚህ መንገድ ሕግ ኅብረተሰባዊው ጸጥታ በመጠኑ እንዲጠበቅ ያደርጋልና ከሞላ ጉደል የእግዚአብሔርን ሰዎች ከሰደት ያድናል፤ 1ጢሞ. 2+1-4።

3. ግብረገባዊው ሕግ ምእመናንን ይመራል። ዳግመኛ የተወለደ ሰው የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለመፈጸም ስለሚፈልግ ከዳዊት ጋር በሕጉ ይደሰታል፤ መዝ. 119+24፤ 34-35፤ 40። እንደዚሁም ሰዎች ከተጠመቁ በኋላ ደቀ መዛሙርት እንዲሆኑ ሕጉን ማስተማር የቤተ ክርስቲያን ኅላሊት ነው፤ ማቴ. 28+19-20። ክርስቲያንም ለክርስቶስ ያለውን ፍቅር የሚያሳየው ትእዛዙን በመጠበቅ ነው፤ ዮሐ. 14+15፤ 15+10።

እንግዲህ ሰው የሚጸድቀው ሕግን በመፈጸም ባይሆንም (ሮም 3+28፤ ገላ. 2+16፤ ኤፌ. 2+8-9)፣ ክርስቲያን ሕይወቱን ለመምራት ከክርስቶስ ሕግ በታች ይኖራል፤ 1ቆሮ. 9+21፤ ገላ. 6+2፤ ያዕ. 1+25፤ 2+8።

ለ) ሕገ ልቡና

እግዚአብሔር ሰውን ሲፈጥር በሰው ልብ ላይ ሕግን ጽፏል፤ ሰው የኦሪትን ሕግ ሳይሰማ እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ በከፊል የሕግን ሥራ ሊሠራ ይችላል። ለሰው ኅሊናም ተሰጥቶታል። የሰው ኅሊና ልዩ ልዩ ድርጊቶች፣ መልካም ወይም ክፉ መሆናቸውን መለየት ይችላልና ሰው ባይፈልግም እንኳ የሚያደርገው ክፉ እንደሆነ ኅሊናው ሊወቅሰው ይችላል፤ ሮም 2+15። ሆኖም በምዕራፍ 43ኛው አንዳየው የሰው ኅሊና በኅጢአት ተበክሏልና በመጽሐፍ ቅዱስ በተገለጠው ግብረገባዊ ሕግ ካልታረመ በስተቀር ሕገ ልቡና ለመልካም ሥራ በቂ መመሪያ አይደለም።

ሐ) ሕገ ኦሪት

በምዕራፍ 47 የኦሪት ሕግ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ለእግዚአብሔር ጸጋ የሰው ትክክለኛ መልስ መሆኑን አይተናል። ዐሠርቱ ቃላትም ቃል ኪዳን ቢሆኑም፣ ግብረገባውያን ሕገጋት ናቸው፤ ሥርዐታዊ ሕግ ሰው ከእግዚአብሔር ጋር እንዲገናኝና ብሔራዊ ሕግ ደግሞ ሰው በግብረተሰብ ውስጥ በተገቢ ሁኔታ እንዲኖር እንደተሰጠ ተመልክተናል። ይህንም ስንል የኦሪት ሕግ አንድ እንደሆነ እንጂ ሦስት ክፍሎች እንዳሉት መናገራችን አይደለም፤ ግብረገባዊው ሕግም በልዩ ልዩ ሁኔታዎች የሰውን ድርጊት እንደሚቋጣጠር መረዳት ያስፈልጋል። በዚህ ምክንያት፣ ሁኔታ ሲለወጥ፣ ሥርዐታዊውም ሆነ ብሔራዊው ትእዛዛት ሊለወጡ ወይም ፈጽሞ ሊቀሩም እንኳ ይችላሉ። ግብረገባዊው ሕግ ግን ይጸናል፤ የእግዚአብሔር ባሕርይ አይለወጥምና። ስለዚህ በልዩ ልዩ ሁኔታ አፈጻጸሙን መረዳት ያስፈልጋል።

ዐሠርቱ ትእዛዛትን ስንመለከት አገላለጣቸው በተለይ በአሁኑታዊ መንገድ የተጻፈ መሆኑን እናያለን። ይህም የማናቸውም ሕግ ጠባይ ሊሆን ይችላል፤ ምክንያቱም ሰው በአሁኑታዊው አሳብ ሲወሰን፣ ማድረግ የሚገባው በይበልጥ ጉልሕ ሆኖ ይታየዋል። በግጥሙት በመበከሉ፣ የማይገባውን እንዳያደርግ አሁኑታዊ ሕግ ለኑሮው የሚመች መሠረት ይሆንለታል። ሕግ ብዙ ጊዜ በአሁኑታዊ መልክ ቢሰጥም፣ የእግዚአብሔር ሰው በአዎንታዊው መንገድ ሕጉን መፈጸም እንዳለበት ያስታውሳል። ለምሳሌ እግዚአብሔርንና ሰውን ስለ መውደድ የክርስቶስ ሁለት ትእዛዛት በአዎንታዊ መንገድ ሲሰጡ፣ ሕግም ነቢያትም እንደሚፈጸሙ ተነግሯል፤ ማቴ. 22፥34-40። ይህም አዲስ አተረጓጎም አይደለም፤ እነዚህ ሁለት ትእዛዛት በሙሴ ሕግ ተጽፈው ይገኛሉና፤ ዘጳ. 6፥5፤ ዘፌ. 19፥18። አንዳንዶች በሕግና በፍቅር መንገዶች መካከል ልዩነት እንዳለ መናገር ይወዳሉ፤ የክርስቶስ ቃላት ግን ይህን አስተሳሰብ ያፈርሳሉ፤ ትእዛዛቱ ሲፈጸሙ እውነተኛ ፍቅር ይታያልና፤ ዮሐ. 14፥15፤ ሮሞ 13፥8-10።

ስለ ዐሠርቱ ቃላት አቋጣጠር በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ልዩ ልዩ ጥያቄ ተነሥቷል፤ ሆኖም በዘጸአት 20፥1-17 እና በዘዳግም 5፥7-21 የተጻፈው ሁሉ የእግዚአብሔር ቃል በመሆኑ ስለ አከፋፈሉ ማተት አያስፈልግምና የተለመደውን አቋጣጠር እንከተላለን (4)።

ዐሠርቱ ቃላትን ስንመረምር፣ «ከግብጽ ምድር ከባርነት ቤት ያወጣሁህ እግዚአብሔር አምላክህ እኔ ነኝ» ብሎ ሕዝቡን የሚወድ፣ የሚባርክና ከባርነት የሚያወጣው ጌታ መሆኑን መገንዘብ አለብን፤ ዘጸ. 20፥1-2፤ ዘዳ. 5፥6። እንደዚሁም በእነዚህ ቃላት እግዚአብሔር የእርሱ ልዩ ሕዝብ እንዳደረጋቸው፣ ቃል ኪዳንን እንደሰጣቸውና ግንኙነታቸው «እኔ» እና «አንተ» በማለቱ ግላዊ መሆኑን አሳስባቸው።

1. «ከእኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ»፤ ዘጸ. 20፥3፤ ዘዳ. 5፥7።

የመጀመሪያዎቹ ሦስት ትእዛዛት ብዙ አማልክት ማምለክን፣ ከጣዖት አምልኮና ከጥንቄቃ ሥራ ጋር የተያያዙ የአሕዛብንና የአረማውያንን ሦስት ሃይማኖታውያን ባህሎች እንዳይከተሉ ያስጠነቅቃሉ።

የመጀመሪያው ትእዛዛት ሌሎች አማልክት በግልጽ ወይም በእውነት እንዳሉ ወይም እንደሌሉ ባይናገርም፣ ሕዝቡ የእርሱ ልዩ ሕዝብ በመሆናቸውና በእርሱ ጎይል ከባርነት ስለዳኑ እንዲያመሰግኑት ያስተምራል። «ከእኔ በቀር» በማለቱ ሕዝቡ እርሱን ብቻ እንዲያመልኩትና ለእርሱ ፍጹም ታማኞች እንዲሆኑ ያሳስባል። ይህም ታማኝነት በእውነተኛ አምልክትና በቃሉ ላይ በሚመሠረተው አገልግሎት ይታያል። ይህ ዐይነት

አኗኗር የጥበብ መጀመሪያ የሆነው ትክክለኛው ፈሪህ እግዚአብሔር የሚገለጥበት አኗኗር ነው፤ ቅዱስ አኗኗርም ከታማኝ ልብ ይበቅላል፤ ኢዮብ 28፥28፤ መዝ. 111፥10፤ ምላ. 1፥7፤ 9፥10።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፡ «ለሁለት ጌቶች መገዛት የሚቻለው ማንም የለም... ለእግዚአብሔርና ለገንዘብ መገዛት አትችሉም» በማለት ይህን ትእዛዝ አብራርቷል፤ ማቴ. 6፥24። ምን ሌሎች አማልክት አሉ? የእስራኤል ሕዝብ የከነዓናውያንን በአል እንዳያመልኩ ብዙ ጊዜ ቢከለከሉም እርሱን ከማምለክ አልተቋጠቡም፤ ከዚህም አምልኮት ጋር ስካር፣ ሆዳምነትና አመንዝራነት በዝቶ ነበር፤ ሆሴዕ 4፥11-14። ዛሬም ራሱን ለማስደሰት፣ ሱስንና ፍትወትን ለማርካት ሰው አእምሮው እስኪጠፋና ጤናውን ፈጽሞ እስኪያጣ ድረስ ይበላል፤ ይጠጣል፤ ሲጃራ ያጤሳል፤ ዝሙት ይፈጽማል፤ ራሱንም ያዋርዳል። የዓለም ሰዎች ሥጋዊ ምኞትን፣ በሀብት ብዛት የሚገኘውን ምችትና የማዕርግን ክብር በመከታተል እንደ ጣዖት ያመልኳቸዋል፤ 1ዮሐ. 2፥15-16፤ 5፥21። መጉምጀት ጣዖትን ማምለክ ነው፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር ብቻ ሊከበርበት የሚገባውን ቦታ ለሌላው መስጠት ነው፤ ቆላ. 3፥5።

2. «... የማናቸውንም ምሳሌ፣ የተቀረጸውንም ምስል ለአንተ አታድርግ። አትስገድላቸው፤ አታምልካቸውም... እኔ እግዚአብሔር አምላክህ ቀናተኛ አምላክ ነኝና»፤ ዘጸ. 20፥4-6፤ ዘዳ. 5፥8-10።

ይህ ትእዛዝ ሁለት ድርጊቶችን የሚከለክል ይመስላል። 1ኛው፡ ሰው በሰማይ፣ በምድር ወይም በታች በውሃ ውስጥ ካሉት ነገሮች ማናቸውንም እንዳያመልክ ተከልክሏል። ግብጻውያን ፀሓይን፣ የአባይ ወንዝንና እባቦችን፣ የኢያሪኮ ሰዎች ጨረቃን፣ ሌሎች ሕዝቦች ደግሞ ልዩ ልዩ ፍጥረታትን ያመልኩ ነበር። በትእዛዙ ውስጥ «ምሳሌ» ተብሎ የተተረጉመው የዕብራይስጥ ቃል በሰው እጅ ያልተሠራውን «ቅርጽ» ሊያመለክት ይችላልና ይህ አተረጓጉም ትክክል ከሆነ ትእዛዙ ማናቸውም የተፈጠረ ነገር እንዳይመለከ ያዝዛል። 2ኛው፡ ትእዛዙ ሰው ማናቸውንም ዐይነት የተቀረጸ ምስል እንዳያመልክ በመከልከሉ ላይ ያተኩራል። ብዙዎች «እግዚአብሔር መንፈስ ነው» (ዮሐ. 4፥24) ብለው እየጠቀሱ ማናቸውም ቊሳዊ ነገር እግዚአብሔርን መምሰል እንደማይችሉና ትእዛዙ በዚህ ምክንያት መሰጠቱን ያስተምራሉ፤ ዘዳ. 4፥12፤ 15-19። ይህ ምክንያት እውነት ነው፤ ሆኖም በትእዛዙ ሌላ ምክንያት ተጠቅሷል፤ ይኸውም እግዚአብሔር «ቀናተኛ» አምላክ ነው። ቀናተኛ የሚለው ቃል ብዙ ጊዜ በጋብቻ ውስጥ በባልና ሚስት መካከል ሦስተኛ ሰው ጣልቃ መግባት የለበትም የሚለውን አሳብ ያመለክታል። እግዚአብሔር በሕዝቡ ዘንድ ጣውንት እንዲኖር አይፈልግምና ቀናተኛ ሆኖ እስከ አራተኛ ትውልድ ድረስ በሚጠሉት ላይ ርምጃ የሚወስድና እስከ ሺህ ትውልድ ድረስ ለሚወዱትና ትእዛዛቱን ለሚጠብቁት ምሕረትን የሚያደርግ አምላክ ነው። እንግዲህ እዚህ ላይ «ከእኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ» ከሚለው ከአንደኛው ትእዛዝ ጋር ይህ ትእዛዝ ይገናኛል።

የተቀረጸው ምስል ለምን አስጸያፊ ነው? የሚለው ጥያቄ ይነሳል። በሰዎች ዘንድ ፎቶግራፎች ወይም ሥዕሎች ለፍቅር ወይም ለወዳጅነት ጠቃሚ እንጂ አስጸያፊ አይደሉም፤ ጣውንትነትም የለባቸውም። እንግዲህ የተቀረጸው ምስል ምንም እንኳን የእግዚአብሔርን ባሕርይ በትክክል ባያሳይም ሰዎች እግዚአብሔርን እንዲያመልኩ ሊረዳ ይችላል የሚሉ አሉ። ይህ የጥንቄላን አሠራር የዘነጋ አስተሳሰብ ነው። በጥንቄላ ሰው የእግዚአብሔርን ወይም የአንድ መንፈስን ንይል ለራሱ ሊጠቀምበት ይሞክራልና በምዕሉ አማካይነት የተመሰለውን ለማስገደድ ይጥራል፤ በምስሉም ውስጥ ወይም በስተ

ጀርባ ጎይል እንዳለ ሊያስብ ይችላል። ከዚህም የተነሣ ምስሉ የእግዚአብሔር ምስል ቢባልም የእግዚአብሔር ጣውንት ሆኗልና ስለዚህ ምስሎች እንዳይሠሩና ሰዎች እንዳይሰግዱላቸው ተከልክለዋል (5)። በዚህ ምክንያት መምህራን ምስሎችን ወይም ሥዕሎችን ለማስተማሪያነት ቢጠቀሙባቸውም ሰዎች እንዳያመልኩቸው ጥንቃቄ ማድረግ ይኖርባቸዋል።

ሰው እግዚአብሔር እንዴት ያለ እንደሆነ ለማስብ ሲፈልግ፣ በጎጢአት ምክንያት እግዚአብሔርን ዝቅ አድርጎ ማየት ለምደል፤ «እንደ እግዚአብሔር ትሆናላችሁ» የሚለው የመጀመሪያ ፈተና ሴቲቱን ወደ ውድቀት መራት፤ ዘፍ. 3፥5። በዚህ ምክንያት ሰው ስለ እግዚአብሔር የሚያስበው፣ የሚቀርጸው ወይም የሚሥለው ሥዕል ትክክለኛ አይደለም። እግዚአብሔር ግን ራሱን ገልጧል፤ ልጁም ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የእርሱ ምሳሌ ነው፤ ዮሐ. 14፥7-10፤ ቆላ. 1፥15፤ ዕብ. 1፥3። ኢየሱስን በትክክል እናውቀው ዘንድ መንፈስ ቅዱስ ይሠራል፤ ዮሐ. 15፥26፤ 16፥13-15፤ 1ቆሮ. 2፥14።

3. «የእግዚአብሔርን የአምላክህን ስም በከንቱ አትጥራ፤ እግዚአብሔር ስሙን በከንቱ የሚጠራውን ከበደል አያነጸውምና»፤ ዘጸ. 20፥7፤ ዘዳ. 5፥11።

ይህም ትእዛዝ ከጥንቂላ ጋር የተያያዘ ነው። በጥንቂላ ጠንቋዩ የአንድን መንፈስ ስም በመጥራት ሰውን የመጉዳት፣ የመፈወስ ወይም የመጠበቅ ጎይል እንደሚያገኝ ያምናል። ሰው በጥንቂላ አስተሳሰብ የእግዚአብሔርን ስም ሳይቀር ሊጠራ ይችላል፤ ይህም ከንቱ መጥራት ነው። እዚህ ላይ «ከንቱ» የ«እውነት» ተቃራኒ ነው። ሰው የእግዚአብሔርን ስም በሦስት መንገድ በከንቱ ሊጠራ ይችላል ፡-

ሀ) ሰው ከሚደርስበት መከራ የተነሣ በቀጣና በጥላቻ እግዚአብሔርን ሊሳደብ ይችላል። እጅግ ከባድ መከራና ፈተና የደረሰበት ኢየሱስ ግን ይህን አላደረገም፤ ኢየሱስ 1፥5፤ 2፥9-10፤ ያዕ. 5፥11።

ለ) ሰው በሕይወት ችግር ምክንያት የእግዚአብሔርን ስም የሚጠራው እግዚአብሔር እንደሚረዳው ተስፋ በማድረጉ ይሆናል። ሆኖም ይህ ብዙ ጊዜ ሳይጸልይና በእግዚአብሔር ቃል ሳይደገፍ የሚደረግ በመሆኑ ከንቱ ነው። የእግዚአብሔር ሰው አምላኩ አስቀድሞ ሁሉን እንዳቀደለትና ሁሉን ለእርሱ ጥቅም እንደሚያደርገው ቢያስተውል፣ መከራንም እንኳ በምስጋና ይቀበል ነበር፤ ሮም 8፥28-39፤ ዕብ. 12፥5-11። ሰው በጣም ሲቸገርም ለመጀመሪያ ጊዜ የጌታን ስም ሊጠራ ይችላል።

ሐ) ሰው ቃሉን ለማጽናት በተለይም የተስፋ ቃልን ሲሰጥ የእግዚአብሔርን ስም ይጠራል። ለምሳሌ ብዙ ሰዎች «በስመ አብ» ወይም «በኢየሱስ ስም» ብለው በከንቱ የእግዚአብሔርን ስም ይጠራሉ። የሰው አዎንታዊ መልስ ትክክለኛ አዎንና አሉታዊ መልሱም በእውነት አይደለም ቢሆን ኖሮ፣ ቃሉን ለማረጋገጥ አያስፈልግም ነበር። አንዳንዶች በእግዚአብሔር ስም ባይምሉም በተፈጠረው ነገር ቃላቸው እንዲጸና ማድረግ ይችላሉ። ነገር ግን ይህ ትክክል አይደለም፤ ምክንያቱም ማናቸውም ነገር የእግዚአብሔር ነው፤ ማቴ. 5፥33-37። ክርስቶስ፣ «ሰዎች ስለሚናገሩት ስለ ከንቱ ነገር ሁሉ በፍርድ ቀን መልስ ይሰጡበታል፤ ከቃልህ የተነሣ ትጸድቃለህና ከቃልህም የተነሣ ትኩንናለህ» በማለት እንድናስተውልና በጥንቃቄ እንድንናገር ከባድ ማስጠንቀቂያ ሰጥቶናል፤ ማቴ. 12፥36-37።

4: «የሰንበትን ቀን ትቀድሰው ዘንድ አስብ። ስድስት ቀን ሥራ ተግባርህንም ሁሉ አድርግ፤ ሰባተኛው ቀን ግን ለእግዚአብሔር ለአምላክህ ሰንበት ነው፤ አንተ፤ ወንድ ልጅህም... በእርሱ ምንም ሥራ አትሥሩ፤ እግዚአብሔር በስድስት ቀን ሰማይንና ምድርን... ሁሉ ፈጥሮ በሰባተኛው ቀን ዐርፏልና፤ ስለዚህ እግዚአብሔር የሰንበትን ቀን ባርኮታል፤ ቀድሶታልም»፤ ዘጸ. 20፥7-11። በኦሪት ዘዳግም ትእዛዙ «ሥራ አትሥሩ» እስከሚለው ድረስ አሳቡ አንድ ሲሆን፤ ትእዛዙ የተሰጠበት ምክንያት እንደሚከተለው ነው ፡-

«... በእርሱ ምንም ሥራ አትሥሩ» አንተም በግብጽ ባሪያ እንደነበርህ አስብ፤ እግዚአብሔር አምላክህ በጻናች እጅና በተዘረጋ ክንድ ከዚያ አወጣህ፤ ስለዚህ እግዚአብሔር አምላክህ የሰንበትን ቀን ትጠብቅ ዘንድ አዘዘህ»፤ ዘዳ. 5፥12-15።

ይህ ትእዛዝ ከፍጥረት ታሪክ ጋር በመያያዝ የዓለምን ሕዝቦች ሁሉ የሚያመለክት ይመስላል፤ ዘፍ. 2፥1-3፤ ዘጸ. 20፥11። ሕግ ከመሰጠቱ በፊት «ሳምንት» ይታወቅ እንደነበር (ዘፍ. 29፥27) እና በመና ለቀማው እግዚአብሔር በሰንበት አለመሥራትን እንዳስተማረ እናያለን (ዘጸ. 16፥23)፤ ሆኖም ከሙሴ በፊት የሰንበት አከባባር እንዴት እንደነበረ የሚያሳዩ ፍንጮች አልተገኙም።

ሕግ ከተሰጠ በኋላ የሰንበት አጠባበቅ ጥብቅ ነበረና ሰንበትን የማያከብር በድንጋይ ሊወገር ይችላል ነበር፤ ዘጥ. 15፥32-36። ነህምያም ሰዎች በሰንበት ቀን እንዳይነግዱ ከልክሏል፤ ነህ. 13፥15-18። ሕዝቅኤል ሰንበታት በእግዚአብሔርና በሕዝቡ መካከል የግንኙነት ምልክት መሆናቸውን አስተማረ፤ ሕዝ. 20፥12። የሰንበት ቀን በዘመነ ሐዲስ ቢለወጥም ቀኑ አሁንም ይህን ግንኙነት ያመለክታል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በየሰንበቱ በምክራብ አምልኮ ተሳተፈ፤ ሉቃ. 4፥16። ስለ ሰንበትም ሲያስተምር፤ የሰንበት ጌታ መሆኑን፤ ሰንበት ለሰው እንጂ ሰው ለሰንበት አለመፈጠሩን በመግለጥ በአይሁድ ዘንድ የሰንበት አከባባር ትክክለኛ አለመሆኑን አሳየ፤ ማር. 2፥23-3፥6።

ከዚህ ትእዛዝ ብዙ አሳቦችን ተረድተን ትክክለኛ አከባባሩን እንማራለን ፡-

ሀ) ሰው በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ አምላኩን መከተልና መምሰል ይገባዋል፤ ዘፍ. 2፥1-3፤ ዘጸ. 20፥10-11።

ለ) ጊዜው ሁሉ የእግዚአብሔር ጊዜ ነውና ሰው ስድስት ቀን ሠርቶ በሰባተኛው ቀን ማረፍ አለበት። ሰው ለሥራ ተፈጥሯልና በሥራው ፈጣሪውን ይመስላል። አለመሥራትም ነውር ነውና ኅብረተሰብ ለሰው ሁሉ ሥራን የማደራጀት ኅላፊነት አለበት፤ ዘፍ. 2፥15፤ ኤፌ. 4፥28፤ 5፥16፤ ቆላ. 4፥5፤ 2ተሰ. 3፥10። እንደዚሁም ሰው በሰባተኛው ቀን ከስድስት ቀኑ ሥራ ማረፍ አለበት፤ ዘጸ. 20፥10፤ ዘዳ. 5፥14። በዚህም ቀን ሰው ለእግዚአብሔርና ለአምልኮት ቅድሚያ ሊሰጥ ይገባዋል።

ሐ) እግዚአብሔር የስድስት ቀኑን ሥራ ሲመለከት እጅግ መልካም እንደሆነ አይቶ በሰባተኛው ቀን ዐረፈ፤ ዘፍ. 1፥31-2፥3። ሰውም የስድስት ቀኑን ሥራ ተመልክቶ በዕረፍት ቀን በሥራው ሊረካ ይችላል፤ መክ. 3፥22፤ 9፥7። ሰው ስድስት ቀን ሠርቶ በሰባተኛው ቀን ሲያርፍ ሕይወቱ ሚዛናዊ ይሆናል።

መ) የሰንበት ቀን የስድስት ቀኖችን ሥራ ተከትሎ በመምጣቱ ሰው በዚህ ዓለም ከሠራ በኋላ ዘለዓለማዊ ዕረፍት የማግኘቱ ምሥጢራዊ ምሳሌ ነው። የዕብራውያን መልእክት ጸሓፊ፡ «እንግዲያስ የሰንበት ዕረፍት ለእግዚአብሔር ሕዝብ ቀርቶላቸዋል»

ብሎ ስለ ዕረፍት የጀመረውን ትምህርት ደምድሟል፤ ዕብ. 4፥9 (3፥7-4፥10 የጸሐፊውን ጠቅላላ አስተሳሰብ ያብራራል)።

ሠ) ሰንበት፥ ሰው ከእግዚአብሔር ጋር የሚገናኝበት የሆነው በመፈጠሩ ብቻ ሳይሆን ከባርነት በመዋጀቱ ጭምር እንደሆነ ያሳስባልና ሙሴ ዐሠርቱ ቃላትን ለእስራኤል ዳግም ሲጽፍ የትእዛዙን የመጀመሪያ መሠረት ሳይክድ፥ ለቀኑ ክብር የደገነትን ምክንያት ዐወጀ፤ ዘጸ. 5፥15። የሕግ ሥርዐት ሁሉ ወደፊት የሚፈጸመው ቤዛነት ምሳሌና ጥላ ነበረና ሰንበት በ7ኛው ቀን መከበሩ ተስማሚ ነበረ።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከአንድ ሳምንት ሥራ በኋላ በአይሁድ ሰንበት ዋዜማ ሞተ፤ በሳምንቱ መጀመሪያ ቀንም ወደ አዲስና ዘላለማዊ የዕረፍት ሕይወት በመግባቱ የአይሁድን ሰንበትና ምሥጢራዊውን ተግባር ፈጸመ። ወንጌል በአሕዛብ መካከል ሲሰበክ፥ ቤተ ክርስቲያን ክርስቶስ በተነሣበት ቀን በሳምንቱ መጀመሪያ ቀን መሰብሰብ ጀመረች፤ ቀኑም የጌታ ቀን ተብሎ ይጠራ ጀመር፤ ዮሐ. 20፥19፤ ሐ.ሥ. 20፥7፤ 1ቆሮ. 16፥2፤ ራእ. 1፥10።

በጥንቷ ቤተ ክርስቲያን በይሁዲነት ባደጉና በአሕዛብ መካከል ስለ ሰንበት ቀን ልዩ ልዩ አስተሳሰብ መኖሩ አያስገርምም፤ ሮም 14፥5-6፤ ገላ. 4፥10-11፤ ቆላ. 2፥16-17። አሁን ለክርስቲያን ስለ ሰንበት ዋናው አሳቡ የክርስቶስ ትንሣኤና ከትንሣኤው የሚፈልቀው በረከት ሁሉ መታሰቢያ መሆኑ ነው፤ በዚህ ምክንያት በክርስቶስ የዘላለም ሕይወት ስላገኘ፥ እሑድን አክብሮ ወደ ሳምንቱ ሥራ ከምስጋና ጋር ይወጣል። ሆኖም የብሉይ ኪዳንን አመለካከት አጢና ሊመጣ ወዳለው ወደ ክርስቶስ ዳግም ምጽአትና ወደ ሰማያዊው መንግሥት እንደሚያመለክት ልብ ማድረግ ይገባዋል (6)። እንግዲህ ሰንበትን አስመልክቶ ወደፊትም ወደኋላም የሚያመለክቱ አስተሳሰቦች አሉ።

ቀኑ ከሳምንቱ ሰባተኛ ቀን ወደ መጀመሪያው ቀን ይሸጋገር ዘንድ በአዲስ ኪዳን ትእዛዝ አልተጻፈም። ዐሠርቱ ትእዛዛት በአዲስ ኪዳን ቢደገሙም፥ ስለ ሰንበት የትኛውም ትእዛዝ አልተጻፈም። በአዲስ ኪዳን ዘመን እንደ ብሉይ ኪዳን የስድስት ቀን ሥራና የአንድ ቀን ዕረፍት ዑደት እንዳለ ይታያል። ሰንበትም አለ፤ ሆኖም የተከበረበት ቀን በክርስቶስ ትንሣኤ ምክንያት ተለውጧል፤ ከመጀመሪያ ጀምሮ ምእመናን ቀኑን አክብረውታልና ከአንዳንዶች በስተቀር የቀኑ ለውጥ ምክንያት ለብዙዎች ግልጥና በቂ ሆኖ ይታያቸዋል።

እግዚአብሔር በታማኝነታችን (በ1ኛው ትእዛዝ)፥ በአሳባችን (በ2ኛው)፥ በቃላችን (በ3ኛው) እና በጊዜ አጠቃቀማችን (በ4ኛው) ልንወደው እንዴት እንደሚገባን ከገለጠ በኋላ፥ ሰዎችን እንዴት መውደድ እንደሚገባን በስድስት ትእዛዛት ይገልጣል።

5. «አባትህንና እናትህን አክብር፤ እግዚአብሔር አምላክህ በሚሰጥህ ምድር ዕድሜህ እንዲረዝም»፤ ዘጸ. 20፥12።

የእስራኤል ሕዝብ ወደ ምድሩ ከመግባቱ በፊት እግዚአብሔር ትእዛዙን በድጋሚ ሲሰጥ፥ «እግዚአብሔር አምላክህ እንዳዘዘህ አባትህንና እናትህን አክብር። እግዚአብሔር አምላክህ በሚሰጥህ ምድር ላይ ዕድሜህ እንዲረዝም፥ መልካምም እንዲሆንልህ» ብሎ የትእዛዙን ተስፋ ቃል አሰፋው፤ ዘጸ. 5፥16።

መጽሐፍ ቅዱስ ልጆች ለወላጆቻቸው እንዲታዘዙና ወላጆች ደግሞ ልጆቻቸውን ያከብሯቸው ዘንድ በእንክብካቤ እንዲያሳድጓቸው ያዝዛል። በብሉይ ኪዳን ዘመን

ወላጅን የሰደበ ሊገደል ይችል ነበር (ዘጸ. 21÷17፤ ዘሌ. 20÷9)፤ ካም በአባቱ ላይ በማሾፉ ተቀጣ (ዘፍ. 9÷20-27)፤ ክርስቶስ ፈሪሳውያን ወላጆቻቸውን ባለመርዳታቸው ወቀሳቸው (ማቴ. 15÷3-9)፤ ሐዋርያው ጳውሎስም ለወላጆች አለመታዘዝ ኅብረተሰብን ወደ ውርደት እንደሚመራ አስተማረ፤ ሮም 1÷30፤ 2ጢሞ. 3÷2።

ሕጉ በዚህ ትእዛዝ ላይ የሚያተኩረው በብዙ ምክንያት ነው ፡-

ሀ) እግዚአብሔር ሰውን ሁሉ በሥልጣን የሚገዛው አድርጎ እንዲወለድ ፈጥሮታልና ልጅ በተራው ወላጅ ሲሆን ማስተዳደርን ይማራል።

ለ) ቤተሰብ የኅብረተሰብ መሠረታዊ ድርጅት ነው።

ሐ) ቤተሰብ ሰው ስለ ሃይማኖት ሊማር የሚችልበት መሠረታዊ ድርጅት ነው።

መ) ምንም እንኳ ጠቃሚ ባይመስለውም ሰው የወላጆችን ምክር ሰምቶ መከተል ያስፈልገዋል፤ ምሳ. 1÷8-7÷27፤ 10÷1።

ሠ) ልጆች የወላጆቻቸው ከባድ ውለታ አለባቸው። በብዙ ኅብረተሰብም ውስጥ የእርጅና ዋስትና ልጆች ናቸው።

ረ) ለወላጆቻቸው መታዘዝን የሚያውቁ ልጆች ለሌሎች ባለ ሥልጣናት እንደሚገባቸው መታዘዝ አይከብድባቸውም። ተገቢ መታዘዝና አክብሮት ያለበት ኅብረተሰብ ይጸናል፤ ሕዝቡም በምድሩ ለረጅም ጊዜ ይኖራል፤ ሥራውም ይከናወንለታል። ይህንም ስንል በመጀመሪያዎቹ አራት ትእዛዛት እንደታየው ለእግዚአብሔር መታዘዝ ይቀድማልና አንዳንድ ጊዜ ለምድራዊ ባለ ሥልጣን አለመታዘዝ ተገቢ ነው፤ ሐ.ሥ. 4÷19-20። ሆኖም «የቄሣርን ለቄሣር የእግዚአብሔርንም ለእግዚአብሔር አስረክቡ» የሚለው ትእዛዝ ተሰጥቶናልና የባለ ሥልጣኑ መብት ምን እንደሆነ በጥንቃቄ ለይቶ ማወቅ ያስፈልጋል፤ ማር. 12÷17።

6. «አትግደል»፤ ዘጸ. 20÷13፤ ዘዳ. 5÷17።

አምስተኛው ትእዛዝ የኅብረተሰብን አጠቃላይ ሁኔታ በተለይ ሲያመለክት፡ «አትግደል፤ አታመንዝር፤ አትስረቅና በባልንጀራህ ላይ በሐሰት አትመስክር» የሚሉት ትእዛዛት በተለይ የሰውን ግላዊ መብቶች የሚያስጠብቁ ናቸው፤ እነርሱም የሕይወት፣ የጾታ፣ የንብረትና የፍትሕ መብቶች ናቸው። አንድ ትእዛዝ በአሉታዊ መልክ ሲሰጥ በአዎንታ የሚገኘውን ተቃራኒ አሳብ የሚያካትት ስለሚሆን፡ እነዚህ አራት ትእዛዛት «ነፍስን አድን»፤ «በንጽሕና ኑር»፤ «የባልንጀራህን ንብረት ጠብቅለት» እና «እውነትን ተናገር» የሚሉትን አዎንታዊ አሳቦችም የያዙ መሆናቸውን መገንዘብ ይገባናል።

«አትግደል» የሚለው ትእዛዝ ሰውን እንጂ እንስሳትን ስለ መግደል የተሰጠ አይደለም። ሰው በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ በዚህ ዓለም የሰው ሕይወት ከሁሉ በላይ ዋጋ ያለው ነው። እግዚአብሔርም ለሰው ሕይወትን በመስጠቱ የሰውን ሕይወት የመውሰድ መብት የእርሱ ብቻ ነው። ሰውም የሰውን ደም ሲያፈስስ የሚችን መብት መግፈፍ ብቻ ሳይሆን የእግዚአብሔርንም መብት ይጥሳልና የሞት ፍርድ ሊፈረድበት ይችላል፤ ዘፍ. 9÷1-6።

ሰውን ስለ መግደል በአምስት ነጥቦች ላይ የተመሠረተ ክርክር ሊነሣ ይችላልና ስለ እያንዳንዱ በዐጭሩ ማተት እንሞክራለን ፡-

ሀ) በፍርድ፤ አትግደል የሚለው ትእዛዝ በተጻፈባቸው መጻሕፍት ለልዩ ልዩ ወንጀል የሞት ፍርድ ያለ መሆኑን እናያለን፤ ዘጸ. 21+12-17፤ ዘዳ. 20+10-18፤ ሆኖም ሕግ የሚጠይቀው ቅጣት ሁሉ በልዩ ልዩ ምክንያት በሰው ላይ ላይፈጸም ይችላል (ለምሳሌ 1ኛው. 14+24:43-45)። ዳኛ «ሰይፉን የሚታጠቅ» በራሱ ስምና ለራሱ ግብ ሳይሆን በእግዚአብሔር ስም ነውና በሕጋዊ ሥርዐት ሊጠቀምበት ይችላል፤ ሮሞ 13+3-4።

ሆኖም አንዳንዶች በሠለጠነው ዘመን ሰው ነፍስ ገዳይ ቢሆንም የሞት ፍርድ አስጸያፊ ነው፤ አያስፈልግምም ይላሉ። እንደዚህ ሲናገሩ የድርጊቱን ጠንቀኝነትና ለወንጀሉ የሚሰጠውን ቅጣት ሚዛናዊ ማድረግ የሚገባ መሆኑን እንዳይረሱ መጠንቀቅ ይገባቸዋል፤ ዘጸ. 21+23-25፤ ዘሌ. 24+20፤ ዘዳ. 19+21።

ለ) በጦርነት፤ በዚህ ዓለም ጦርነት አይቀርም፤ ማር. 13+7-8። አንዳንዶች የእግዚአብሔር ሰው በጦርነት መሳተፍ አይችልም፤ ኅጢአተኛን ወንጌልን ሳይሰማ ወደ ዘለዓለማዊ ሞት እንዲሄድ ማድረግ አይገባውም... ወዘተ ይላሉ (7)። እንደዚህ የሚያስቡት አሳባቸውን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተራራው ስብከት በሰጠው ትምህርት ላይ ይመሠርታሉ። ሌሎች ግን ክርስቶስ ይህን ትምህርት የሰጠው ለምእመናን የግል ኑሮ እንዲጠቅም ነውና ይህ ስብከት ዓለማዊ ጦርነትን አያመለክትም ይላሉ (8)። ይህን አሳባቸውን መሠረት አድርገው እግዚአብሔር እስራኤልን በጦርነት እንደመራ፣ በሌሎች መንግሥታት ጦርነትም እንደተጠቀመ ብዙ ጊዜ በብሉይ ኪዳን መጻፉን ያሳስባሉ። በእግዚአብሔር ፈቃድ ደግሞ የመንግሥት ባለ ሥልጣናት የእግዚአብሔር አገልጋዮች በመሆን በክፉዎች ላይ ርምጃ መውሰዳቸውንና ክርስቲያኖች በእነዚህ የሹመት ማዕረጎች ቢሠሩ ለዓለም ጩውና ብርሃን ሊሆኑ መቻላቸውን ያምናሉ።

ከእነዚህና ከመሳሰሉት አሳቦች የተነሣ ከክርስቲያኖች የሚበዙቱ የ«ትክክለኛ ጦርነት»ን (Just War) አሳብ ይደግፋሉ። ይህ መላምት ከግሪክና ከሮም የአገዛዝ ዘመናት የተነሣ፣ በአውግስጢኖስ ክርስቲያናዊ አመለካከት የተደገፈ፣ በአኩናስ ደግሞ በሦስት መስፈርቶች ሊወሰን የቻለ መላምት ነው። በክርስቲያናዊ ትውፊት ጦርነት ትክክለኛ ተብሎ ሊጠራ የሚችልበት ምክንያት፣ ሀ) ዓላማው ሌላ መንግሥትን ለማጥቃት ሳይሆን፣ ክፋትን ለመከላከል ሲሆን፣ ለ) ዘዴው በመንግሥታት መካከል ሕጋዊውን አስተዳደር ሲያስከብር፣ ሐ) በመሣሪያዎች፣ በጉዳቱና በሚወገደው ክፋት መካከል የውጤቱ ሚዛናዊነት ሲጠበቅ ነው።

ሐ) በውርጃ፤ በምዕራፍ 44ሐ 3ሀ ውርጃ ከኅጢአተኝነት ከሥተቶች አንዱ መሆኑን ገልጠናል፤ አትግደል የሚለውን ትእዛዝም መተላለፉን አሳይተናል። እዚህም ላይ ፅንሰን በመጠበቅ ላይ ማተኩር ይገባናል።

መዝሙረኛው በመዝሙር 139 ስለ ፅንሱ በተለይ ሦስት ነገሮችን ይናገራል፤ «አቤቱ፣ አንተ ኩላሊቴን ፈጥረሃልና፣ በእናቴም ሆኖ ሰውረኸኛል» (ቀ. 13) ስለሚል ሀ) የነበረው ፅንሰ ከእግዚአብሔር መገኘቱን፣ ለ) የአሁኑ ሰውነቱና የነበረው ፅንሰ አንድ አካል መሆኑን፣ ሐ) በመዝሙሩ 46 ጊዜ «እኔ» 32 ጊዜ «አንተ» በማለቱ ፅንሱ ከነበረበት ጊዜ ጀምሮ በእግዚአብሔርና በእርሱ መካከል የጸጋ ቃል ኪዳን ግንኙነት መኖሩን በአድናቆት ገለጠ።

በእናቱ ማሕፀን ከመጀመሪያ የነበረው ፅንሰ እንደ ጣት ሁሉ የእናቱ አካል አንድ ክፍል ሳይሆን ልዩ አካል ነው። ዓለም ሳይፈጠር እግዚአብሔር ሰዎችን በመምረጡ ለአገልግሎቱ ከማሕፀን ጀምሮ አዘጋጃቸው፤ እግዚአብሔር ኤርምያስን፣ «በሆኖ ሳልሠራህ ዐውቄሃለሁ፤ ከማሕፀንም ሳትወጣ ቀድሼሃለሁ፤ ለአሕዛብም ነቢይ

አድርገሃለሁ» አለው፤ ኢር. 1፥5። ሐዋርያው ጳውሎስም፡ «በእናቱ ማሕፀን ሳለሁ የለየኝ በጸጋውም የጠራኝ እግዚአብሔር በአሕዛብ መካከል ስለ እርሱ ወንጌልን እሰብክ ዘንድ...» ብሎ አምላኩን ወደሰ፤ ገላ. 1፥15-16። መንፈስ ቅዱስ እንድትፀንሰ ቅድስት ድንግል ማርያምን እንደጸለላት ይታወቃል፤ ሉቃ. 1፥35። ሌሎች ጥቅሶች እነዚህን እውነቶች ይገልጣሉ፤ ለምሳሌ ኢዮብ 10፥10-11፤ 31፥15፤ መዝ. 22፥9-10፤ 71፥6፤ 119፥73፤ መክ. 11፥5፤ ኢሳ. 49፥1፤5፤ ሉቃ. 1፥15፤41፤44። ሰው ይህን እውነት ሲረዳ ፅንሰን ማስወረዱ ሳይሆን መጠበቁ የክብር ሥራ መሆኑን ያስተውላል (9)።

መ) ራስን በመግደል፤ ሰው ከመፀነስ ጀምሮ እግዚአብሔር ምን እንዳደረገለት፤ በመልኩም እንደተፈጠረ ሲያስተውል፤ ሕይወቱን ለመውሰድ የእግዚአብሔር መብት መሆኑን ያውቃልና የራሱን ሕይወት በገዛ እጁ ለመውሰድ አያስብም፤ አይሞክርምም።

ሠ) ሥቃይን ለማስቀረት የሚፈጸም የሰምምነት ግድያ፤ ስለዚህ በምዕራፍ 44ሐ 3ለ አትተናል። ከዚህ በላይ በ«መ» ሥር ይህን ድርጊት ማካተት እንችላለን። በጎጢአት ምክንያት ሰዎች በብዙ ዐይነት አላዛኝ ሁኔታ ውስጥ ሊገኙ ይችላሉና ክርስቲያኖች ሊረዷቸውና ሊደግፏቸው ይገባል። ሆኖም በማናቸውም ዐይነት መንገድ «አትግደል» የሚለውን ትእዛዝ ማክበር ይገባቸዋል።

ሰዎች ሁሉ ነፍስ ገዳዮች አይደሉም፤ ሆኖም ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እንዳስተማረን በሰው ልብ ውስጥ ቀጣ፤ ፍርሀት፤ ቅናት፤ ምቀኝነት፤ ስስት፤ ዙራት፤ ቸልተኝነት፤ ጥላቻ... ወዘተ አሉና የእግዚአብሔር ጸጋ ሰውን ካልገታው በስተቀር እነዚህ ጠባያት ወደ ስድብ፤ ወደ ድብደባና ወደ ግድያ ሊመሩት ይችላሉ፤ ማቴ. 5፥21-22፤ ማር. 7፥21-23። እንግዲህ ትእዛዙን እንዳንተላለፍ ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል።

7. «አታመንዝር»፤ ዘጸ. 20፥14፤ ዘዳ. 5፥18።

ምንዝርነት ጋብቻን የሚያረክስ ከሦስተኛ ሰው ጋር የሚደረግ ወሲባዊ ግንኙነት ነው። ዝሙትም ከጋብቻ ውጭ የሚፈጸም ማናቸውም ዐይነት ወሲባዊ ግንኙነት እንደሆነ በትእዛዙ ተካትቷል፤ ምክንያቱም አታመንዝር «በንጽሕና ኑር» ከሚለው አሳብ ጋር የተያያዘ ነው።

እንደ እግዚአብሔር ዕቅድ ወንድና ሴት በጋብቻ «አንድ ሥጋ» የሚሆኑት ወላጆቻቸውን ትተው በእግዚአብሔር ፊት ለሕይወታቸው ሁሉ እርስ በርስ ከተሰጣጡ በኋላ ነው፤ ዘፍ. 2፥18-24። እንግዲህ በጋብቻ ውስጥ ወሲብ ወንድና ሴት «እርሱ (እርሷ) የእኔ ነው» እና «እኔ የእርሱ (የእርሷ) ነኝ» (መ.መ. 2፥16፤ 6፥3) የሚሉ ስሜቶች እንዲጠነክሩና ያለ ምንም ሥጋት አብረው መኖር እንዲችሉ ማገተም ነው። በዚህ ግንኙነት ልጆች ይወለዳሉ፤ ከዚህም በላይ በጋብቻ ውስጥ ታላቅ ስፍራ ያለው ፍቅር ይጸናል፤ በግንኙነት ይበልጥ እየተዋወቁ ሁለቱም አንዱ በሌላው አማካይነት የሚገኘውን ፍጹምነታቸውን እያስተዋሉበት ይሄዳሉ።

የሰውን ጾታዊ ጥምረት በምዕራፍ 41 በዝርዝር ለማብራራት ሞክረናል። ትእዛዙን በተመለከተና በተለይም ጎጢአት ወደ ዓለም ከመግባቱ ጋር የተያያዙ አንዳንድ ነጥቦችን በዐጭሩ ማተት ይገባናል።

ሀ) የአንድ ሰው ብዙ ሴቶችን ማግባት (Polygamy)፤ በብሉይ ኪዳን ዘመን አብርሃምና ያዕቆብ፤ ዳዊትና ሰሎሞን ብዙ ሚስቶችን አግብተዋል። ታሪካቸውን ስንመረምር ሚስቶቻቸው አንዳቸው ለአንዳቸው ጣውንቶች ነበሩ፤ በመካከላቸው

ጭቅጭቅ በዛ፤ ወደ ብዙ ዐይነት ኅዝንና ኅጢአትም አደረሳቸው። በብሉይ ኪዳን ዘመን አንድ ልዩ ባህል ነበረ ፡- ይኸውም አንድ ወንድ የሚች ዘመዱን ሚስት እንዲያገባ መታዘዙ ነው። ይህ ልማድ አንድ ሰው ወንድሙ ልጅ ሳይወልድ ቢሞት ስሙ ከእስራኤል እንዳይጠፋ በማሰብ የሚፈጸም ልማድ ነበረ፤ ዘዳ. 25፥5-6። በአዲስ ኪዳን ክርስቶስ የመጀመሪያውን ጋብቻ ለጋብቻ ዐቢይ ምሳሌ ስላደረገው፣ የእግዚአብሔር ዕቅድ አንድ ወንድና አንዲት ሴት አብረው እንዲኖሩ አረጋገጠ፤ እንደዚሁም ሐዋርያው ጳውሎስ ባልና ሚስት የክርስቶስና የቤተ ክርስቲያን ምሳሌ መሆናቸውን በመግለጥ ትምህርቱን አብራራ፤ ማቴ. 19፥4-6፤ ኤፌ. 5፥22-25፡31-33።

የቤተ ክርስቲያን ኅላፊዎች «የአንዲት ሚስት ባል» እንዲሆኑ ታዘዘዋል፤ 1ጢሞ. 3፥2፤ ቲቶ 1፥6። ያላመኑ ሁለት ሚስቶች ያሉት ወንድ ከመጠመቁ በፊት ካገባቸው ከሁለቱ ሚስቶቹ አንዱን የመፍታት ግዴታ የለበትም፤ ነገር ግን ልጆቹን በአባታቸው አንዲት ሚስት ብቻ እንዲያገቡ ማስተማር ይገባዋልና በቤተ ክርስቲያን የመሪነት ኅላፊነት አይሰጠውም የሚሉ አንዳንድ ሰዎች አሉ። ሆኖም እንደ ቤተ ክርስቲያን የጥንት ትውፊት በቤተ ክርስቲያን ከአንዲት ሚስት ጋር ብቻ መኖር ተፈቅዷል። ከሁለቱ አንዱን ፈታም አልፈታም ግፍ መፈጸሙ አይቀርም።

ለ) ፍች፤ እግዚአብሔር «መፋታትን እጠላለሁ» ብሏል። የእግዚአብሔርን የጋብቻ ዕቅድ በምዕራፍ 4 ለመዘርዘር ሞክረናል። እግዚአብሔር መፋታትን ይጠላል (ሚሊ. 2፥14-16)፤ ሆኖም በሰው ኅጢአት ምክንያት የባለ ሁኔታ እንዳይፈጠር ፍች ተፈቅዶ ነበር፤ ዘዳ. 24፥1-4፤ ማቴ. 19፥3-8። እንግዲህ ፍች፣ ከፍች በኋላም ሌላ ማግባት በምን መሠረት እንደሚፈቀዱ መመርመር ያስፈልጋል።

አንዳንዶች ጋብቻን እንደ ቃል ኪዳን (ሚሊ. 2፥14) ወይም እንደ ውል ይመለከቱታል። በዚህ አስተሳሰብ ጋብቻ በሁለት ሰዎች መካከል የተደረገ ውል በመሆኑ ከተዋዋሮች አንዱ የውሉን ግዴታዎች ባይፈጽም ሌላው ውሉን ማፍረስ ይችላል። እንግዲህ በዚህ ዐይነት ሚስቱ ወጥ መሥራት ባትችል ወይም ጨቅጫቃ ብትሆን ወይም በወሲባዊ ግንኙነት ባይጣጣሙ ወይም ከሚስቱ ይልቅ የምታምር ሴትን ቢያይ፣ ወንዱ ሚስቱን መፍታት ይችላል። እንደዚሁም ባል ለምትፈልገው ልብስ በቂ ገንዘብ ባይሰጣትና በሴቷ ላይ የታየው ችግር ሁሉ በእርሱ ዘንድ ቢገኝ፣ ሴቱ ባሏን መፍታት ትችላለች። በክርስቶስ ዘመን በአይሁድ ሊቃውንት መካከል ስለ ፍች እጅግ የተለያዩ ትምህርቶች ይሰጡ እንደነበር ይታወቃል።

የክርስቶስ ትምህርት ግን ጥብቅ ነው ፡- «ያለ ዝሙት ምክንያት ሚስቱን የሚፈታ ሁሉ አመንዝራ ያደርጋታል፤ የተፈታቸውንም የሚያገባ ሁሉ ያመንዝራል»፤ «ያለ ዝሙት ምክንያት ሚስቱን ፈትቶ ሌላዬቱን የሚያገባ ሁሉ ያመንዝራል፤ የተፈታቸውንም የሚያገባ ያመንዝራል» በማለት ሚስትን ለመፍታት አንድ ምክንያት ብቻ እንዳለ አስጠንቅቋል፤ ማቴ. 5፥32፤ 19፥9። ዝሙት የ«አንድ ሥጋ»ን ሐቅ ይሸራል፤ የጋብቻንም ዋና መሠረት ያፈርሳል። ሆኖም በዝሙት ምክንያት ፍች ይፈቀዳል እንጂ አይታዘዝም። ዝሙት ካለ ብዙ ጊዜ ከፍች ይልቅ ንስሐ መግባትና ይቅርታ ማድረግ የተሻለ መንገድ ነው።

ሐዋርያው ጳውሎስ በ1ኛ ቆሮንቶስ 7፥10-16 ስለ ጋብቻ ሲጽፍ፣ «ሚስትም ከባሏ አትለያይ፤ ብትለያይ ግን ሳታገባ ትኑር ወይም ከባሏ ትታረቅ፤ ባልም ሚስቱን አይተዋት» በማለት የክርስቶስን ትምህርት መከተሉን አረጋገጠ (ቀ. 10-11)። በአሕዛብ መካከል በመሥራቱ በሐዋርያዊው ሥልጣን መሠረት ስለ ፍች ተጨማሪ

ትእዛዝ ሰጠ። ይህም ትእዛዝ የመጣው ከማያምኑት ወገን ባል ወይም ሚስት ቢያምን፥ ያላመነውን ጓደኛ ምን ማድረግ ይገባል? ከሚለው ጥያቄ የተነሣ ነበረ። መልሱ ጓደኛ አብሮ መኖርን ከፈቀደ መፍታት ተገቢ አይደለም፤ ጓደኛ ወደ እምነት ሊያደርስ ይችላልና። ጓደኛ አብሮ ለመኖር ፈቃደኛ ባይሆን ግን ሊለይ ይችላልና በፊተኛው ሁኔታ አይገዛም (ቱ. 12-16)።

በጥንቱ ዓለም በሁሉም አገር ፍች ከተፈቀደ ወንድም ሆነ ሴት እንደገና ሊያገባ እንደተፈቀደ ይታሰብ ነበር። አሪት ዘዳግም 24፥1-4 ከዚህ አስተያየት ጋር የሚስማማ ይመስላል። ሐዋርያው ጳውሎስ ደግሞ በ1ቆሮ. 7፥15 «አይገዙም» በማለቱ አማኙ እንደገና ለማግባት የሚፈቀድለት ይመስላል። የጥንት አባቶች በማርቆስ 10፥10-12 እና በሉቃስ 16፥18 ላይ በማተኩር ሰው እንደገና በማግባት ያመነዘራል ብለው አስተማሩ። ዛሬ ግን ብዙ ሊቃውንት ምንዝርነት የጋብቻን ትስስር ማፍረሱን በማቴዎስ 5፥32 እና 19፥7 መሠረት በማመን በዝሙት ምክንያት ሰው ጓደኛውን ቢፈታና እንደገና ቢያገባ እንደሚያመነዝር አያስቡም (10)። ባለ ትዳር ስለ ፍች ማሰብ አይገባውም፤ ሆኖም በደስታ ሲኖር ሳለና በሌላ ሰው ላይ ወይም በራሱ ላይም እንኳ የፍች ምክንያት ሳይነሣ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ማወቅ አለበት።

ሐ) ግብረ ሰዶም (11)፤ በተለይ በምዕራቡ ዓለም ስለ ግብረ ሰዶም ብዙ ክርክር አለ። በልዩ ልዩ ጥናት በወንዶች መካከል በሕይወታቸው ሁሉ ከመቶ ሰዎች የአራቱ ጾታዊ ዝንባሌ ወደ ሌሎች ወንዶች ብቻ ሲሆን፤ ሌሎችም ለተወሰነ ጊዜ ይህ ዐይነት ዝንባሌ ሊኖርባቸው መቻሉ ታውቋል። በሴቶች ዘንድ ደግሞ ወደ ራሳቸው ጾታ የሚያሳዩት ዝንባሌ የወንዶችን ያህል ባይሆንም እያደገ በመሄድ ላይ ያለ ድርጊት ነው። በሳይንሳዊ ምርምር ለዚህ ሁኔታ ልዩ ልዩ መላምቶች ቢገኙም አጥጋቢ ምክንያት አልታየበትም፤ ይህ ሁኔታ የሚታይባቸው ሰዎች ዝንባሌያቸውን ለመለወጥ ሲፈልጉም ለብዙዎቹ አይሳካላቸውም። ስለዚህ ሁኔታ ሁሉ ብዙ አሳብ አለና መጽሐፍ ቅዱስ የሚሰጠው ትምህርት ምን እንደሆነ በጥንቃቄ ማወቅ ይገባል (12)።

ግብረ ሰዶም መጀመሪያ በዘፍጥረት 13፥13፤ 18፥20-21፤ 19፥1-11; 24-25 በሚገኘው ታሪክ ተጠቅሷል። ነቢያት ስለ ሰዶም ኅጢአት ተናግረዋል፤ ኢሳይያስ፥ ግብዝነትና ኅብረተሰባዊ ኢፍትሐዊነት፥ ኤርምያስ ምንዝርነትና ብዙ ዐይነት ክፋት፥ ሕዝቅኤል ደግሞ ትዕቢት፥ ጥጋብና ስንፍና በችግረኞች ላይ ቸልተኝነትንና ግድየለሽነትን ማሳየት መሆኑን ይናገራሉ፤ ኢሳ. 1፥10-14፤ ኤር. 23፥14፤ ሕዝ. 16፥49-50። እነዚህ ጥቅሶች የሚያሳዩት ግብረ ሰዶምን ሲሆን፥ ብዙ ሌላ ዐይነት ኅጢአትም አለ። ይህም ከሐዋርያው ጳውሎስ ትምህርት ጋር ይስማማል፤ ምክንያቱም ሰዎች እልከኞች ሲሆኑ እግዚአብሔር ለግብረ ሰዶም ጠንቅ አሳልፎ ይሰጣቸዋል፤ ሮም 1፥22-27። ግብረ ሰዶም በብሉይ ኪዳን «ክፉ ነገር» (ዘፍ. 19፥7-8፤ መሳ. 19፥23-24) ተብሏል፤ ይሁዳም «ሌላ ሥጋ» በመከተላቸው የእግዚአብሔር ፍርድ በሰዶምና በገሞራ ላይ እንደወደቀ መሰከረ፤ ይሁዳ 7።

የአሪት ሕግ ስለ ግብረ ሰዶም፥ «ከሴትም ጋር እንደምትተኛ ከወንድ ጋር አትተኛ፤ ጸያፍ ነገር ነውና»፥ «ማናቸውም ሰው ከሴት ጋር እንደሚተኛ ከወንድ ጋር ቢተኛ ሁለቱ ጸያፍ ነገር አድርገዋል ፈጽመው ይገደሉ፤ ደማቸው በላያቸው ነው» በማለቱ ድርጊቱ የሞት ፍርድ እንዳለበትና እንደ ምንዝርነትም ከፍ ያለ ኅጢአት መሆኑን አሳይቷል፤ ዘሌ. 18፥22፤ 20፥13።

4. ጸሎት፤ አምላኪው የእግዚአብሔርን ፍቅርና ሁሉን ቻይነት ተገንዝቦ ይጸልያል፤ በጸሎቱም ውስጥ ልመናና ምልጃ ይገኛሉ። አምላኪው በጸሎት በተለይ ለአገሩና ለባለ ሥልጣኖች፣ ለቤተ ክርስቲያን፣ ለኅብረተሰቡ፣ ለቤተሰቡና ለራሱ የሚለምን ሲሆን፣ በምልጃም ለዓለም ሰላምና ለወንጌል ሥርጭት፣ ለሌሎች ሰዎችም ይጸልያል፤ 1ጢሞ. 2፥1-2። በሚቀጥለው ምዕራፍ ጸሎትን በሰፊው እንመለከተዋለን።

5. የቤተ ክርስቲያን ምሥጢራት፤ አምላኪው ከተጠመቀ በኋላ እንደ ቤተ ክርስቲያኑ ሥርዐት በየጊዜው በቅዱስ ቍርባን ይሳተፋል። በእነዚህ ምሥጢራት ልዩ ልዩ የአምልኮ ክፍሎች ተቀነባብረው ይገኛሉ። ጥምቀትና ቅዱስ ቍርባን «ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» በሚለው በ8ኛው ጥናት በስፋት ይብራራሉ።

6. የመንፈስ ቅዱስ ስጦታዎች፤ አምላኪው ወደ መንግሥተ ሰማያት ወጥቶ በአባቱ ቀኝ የተቀመጠውን ክርስቶስን እየተመለከተ ልዩ ልዩ መንፈሳዊ ስጦታ ሊቀበል ይችላል፤ በአምልኮም በተሰጠው ስጦታ አማካይነት ቤተ ክርስቲያንን ሊያገለግል ይችላል። ይህም ትምህርት ቤተ ክርስቲያንን ስለሚመለከት በ8ኛው ጥናት ይተነተናል።

እግዚአብሔር አንድ ነው፤ አምልኮውም አንድ ነው። ሆኖም በልዩ ልዩ ጊዜያትና ሁኔታዎች ከአምልኮ ዐይነቶች በአንዱም ሆነ በሌላ ላይ ትኩረት ማድረግ ተገቢ ነው። በብዙ ዐይነት ሥርዐትም፣ በተለይ በብሉይ ኪዳን መሥዋዕቶችና በአዲስ ኪዳን ምሥጢራት ልዩ ልዩ የአምልኮ ክፍሎች በአንድነት ይገኛሉ። ይህንም ሁሉ ስናስብ፣ በቤተ ክርስቲያን ሥርዐተ አምልኮን የሚመሩ አገልጋዮች እግዚአብሔር እንዲከበር፣ ሰዎች ሁሉ የሚሳተፉበትና የአምልኮ ዐይነቶች ሁሉ ተመዝገበው የሚፈጸሙበት እንዲሆን የማድረግ ኅላፊነት አለባቸው።

ሐ) የእውነተኛ አምልኮ መነሻዎች

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ እውነተኛ ስግደት ሲያስተምር፣ «እግዚአብሔር መንፈስ ነው፤ የሚሰግዱለትም በመንፈስና በእውነት ሊሰግዱለት ያስፈልጋቸዋል» ብሎ ስለ አምልኮ ዐቢይ ትምህርት ሰጠ፤ ዮሐ. 4፥24። እግዚአብሔር በዚህ መንገድ እንዲመለከ በመፈለጉ፣ ከዚህ ውጭ የሆነ ማንኛውም አምልኮ ብዙ ጊዜ እንደማያስደስተው ያሳያል፤ ዮሐ. 4፥22-23። ሰው የማምለክ ተፈጥሮ አለው፤ ሆኖም በኅጢአት በመውደቁ ለራሱ የሚመቸውን አምልኮ ይፈጥራልና በዚህ ዐይነት ስግደት ይደሰታል፤ ዘጸ. 32፥6። እንግዲህ ሰው እግዚአብሔርን በመንፈስና በእውነት እንዲያመልክ በሰው ዘንድ ምን እንደሚያስፈልግ ለመዘርዘር እንሞክራለን ፡-

1. የልብ ንጽሕና፤ ክርስቶስ፣ «ልብ ንጽሐች ብፁዓን ናቸው፤ እግዚአብሔርን ያዩታልና» ብሏል፤ ማቴ. 5፥8። ሰው «በመንፈስ» ሲሰግድ የልቡ ሁኔታ ከኅጢአት መንጸት ብቻ ሳይሆን፣ የተከፋፈለ ዓላማ ሳይኖረው በአንድ ግልጽ ግብ ላይ ያተኩራል፤ መዝ. 51፥10፤ ያዕ. 1፥7-8። በእውነተኛ ጸሎት ውስጥ የመንፈስ ቅዱስ ድርሻ ከፍ ያለ ነው፤ በሚቀጥለው ምዕራፍ እንመለከተዋለን፤ ሆኖም በተለይ በዮሐንስ 4፥23-24 ኢየሱስ «መንፈስ» ሲል የሰውን መንፈስ እንጂ መንፈስ ቅዱስን የሚያመለክት አይመስልም። በዚህ ጥቅስ ጌታችን የሚያስተምረው፣ ምንም እንኳን ቃላት ትክክል ቢሆኑም፣ ሥርዐቱ ያለ እንከን ቢፈጸምም፣ ጣዕመ ዜማው ልብን ቢነካም ... ወዘተ፣ የሰው ልብ ትክክለኛ ካልሆነ እውነተኛ አምልኮ እንደሌለ ነው፤ የሰው ልብ ሁሉ ለእውነተኛ አምልኮ አስፈላጊ ነውና፤ መዝ. 62፥8፤ 86፥12፤ 105፥3፤ ኢሳ. 65፥14፤ ማቴ. 15፥7-8፤ ኤፌ. 5፥19፤ ቆላ. 3፥16። ቅድስት ድንግል ማርያም፣

«ነፍሴ ጌታን ታከብረዋለች፤ መንፈሴም በአምላኬ በመድኃኒቴ ሐሤት ታደርጋለች» በማለት የተናገረችው በመንፈስ መስገድ ምን እንደሆነ ያሳያል፤ ሉቃ. 1፥47።

2. የአእምሮ መሪ መሣሪያነት፤ እግዚአብሔር ሰው በእውነት እንዲያመልከው ይፈልጋል፤ ዮሐ. 4፥23-24። እውነተኛ አምልኮ እግዚአብሔርን በማወቅ ላይ ተመሥርቷል። ክርስቶስ እውነት ነው (ዮሐ. 14፥6)፤ የዘለዓለም ሕይወት እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆነውንና እርሱ የላከውን ኢየሱስ ክርስቶስን ማወቅ ነው፤ ዮሐ. 17፥3። የእግዚአብሔርም ቃል እውነት ነው (ዮሐ. 17፥17) እና ሰው ይህን ቃል ካላጠናው፣ ካልተቀበለውና ካላሰላሰለው አምልኮው በእውነት የሚፈጸም አይሆንም፤ ኢዮሱ 1፥8፤ መዝ. 19፥7-14፤ 119፥1-176፤ ማቴ. 22፥29፤ ዮሐ. 5፥39-40፤ ሐ.ሥ. 17፥11-12፤ ሮም 15፥4፤ ቆላ. 3፥15-16።

እውነት ነው፤ በቆሮንቶስ ቤተ ክርስቲያን ብዙ ዐይነት መንፈሳዊ ስጦታ ነበረ፤ አንዳንዶች ግን በልሳን በመናገር ላይ ብቻ ያተኩሩ ይመስላል። ሆኖም ሐዋርያው፦ «...ትንቢት መናገርን በብርቱ ፈልጉ። በልሳን የሚናገርስ ለእግዚአብሔር እንጂ ለሰው አይናገርም የሚያስተውለው የለምና ... ከሁላችሁ ይልቅ በልሳኖች እናገራለሁና እግዚአብሔርን አመሰግናለሁ፤ ነገር ግን ሌሎችን ደግሞ አስተምር ዘንድ በማሳበር እልፍ ቃላት በልሳን ከመናገር ይልቅ አምስት ቃላት በአእምሮቱ ልናገር እወዳለሁ» ብሎ የአእምሮን አገልግሎት ብልጫ አሳየ። ይህን በማለቱ በልሳን መናገርን አልከለከለም፤ ሆኖም በአምልኮ ጊዜ የልሳን አጠቃቀም እንዴት መሆን እንዳለበት ደነገገ፤ 1ኛ ቆሮንቶስ ም. 14 በተለይም ቀ. 1-5፡18-19፡26-28 ይመ.።

3. የሰውነት አቋቋም፤ ሰው ሥጋና ነፍስ ነው፤ ነፍስ ብቻ አይደለምና በአምልኮ ሰውነቱ ሁሉ ይሳተፋል። በመጽሐፍ ቅዱስ ሰው በአምልኮ ጊዜ እንደሚቆም፣ እንደሚንበረከክና በመሬት ላይ እንደሚወድቅ ተጠቅሷል። በአምልኮ ሰዎች «ስሙን በሽብሸባ ያመስግኑ» ተብሎ ታዝሏል፤ መዝ. 149፥3 አ.መ.ት.። የተፈወሰው ዐንካሳ እየዘለ ወደ ቤተ መቅደስ ገባ፤ ሐ.ሥ. 3፥8።

በየቤተ ክርስቲያኑ በአምልኮ ጊዜ ስለ ሰው አቋቋም ልዩ ልዩ ትውፊት አለ። ከዚህ በላይ እንደተገለጠው ለአምልኮ ዋናው ነገር የሰው ልብ ሁኔታና የአእምሮ ማስተዋል ነው፤ ስለዚህ በአዲስ ኪዳን ትእዛዝ አልተሰጠምና። ከመንፈስ ፍሬዎች አንዱ ራስን መግዛት ነው (ገላ. 5፥22)። ሰው በአምልኮ የሚያደርገውን ለመቁጣጠር የማይችል ከሆነ ከመንፈስ ቅዱስ ቍጥጥር ወጥቷል፤ 1ቆሮ. 14፥32። በአርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ትምህርት መሠረት የተዘጋጀ የአቋቋም ሥርዐት የእውነተኛ አምልኮን መንፈስ ሊያሳይ ይችላል፤ ሁሉ በመሪዎች ትእዛዝ መሠረት ይደረጋል፤ ካህናት ሥርዐቱን አስበው ይፈጽሙታል፤ አምልኮውም የምእመናንን መንፈስ ሊያስደስት ይችላል። አንዳንዶች ግን የራሳቸውን አሳብ እየጨመሩ ልዩ ልዩ የሰውነት እንቅስቃሴ ያሳያሉ፤ ይህን በማድረግም መንፈሳዊነት ያላቸው ይመስላቸዋል። ካለማስተዋል የሚያደርጉት ብዙ ነገር አላቸው። የሰው ልብ የሚለወጠው በእግዚአብሔር መንፈስ ሥራ እንጂ በመዝለል፣ በሥጋዊ ስግደት፣ በጩኸት ወይም በሌላ የአካል እንቅስቃሴ አይደለም፤ የሚያደርጉት ደስ ቢያስኛቸውም ዘፈን መዝፈንና የበአል ነቢያት የፈጸሙትን ስሕተት መድገም ነው፤ ዘጸ. 32፥7-8፤ 1ነገ. 18፥28፤ ሮም 13፥13፤ ገላ. 5፥21። ክርስቲያን በአምልኮ ስፍራ ወይም ጊዜ እነዚህን የመስሎ ነገሮች ቢያደርግ ገና በመንፈሳዊ ነገር ያላደገና ያልበሰለ መሆኑን ያሳያልና ለሌሎች ዕንቅፋት እንዳይሆን የቤተ ክርስቲያን መሪዎች የዕርምት ርምጃ መውሰድ ይገባቸዋል። እውነተኛ አምልኮ

ግን ከልብ ይመነጃል (ምሳ. 4፡23) እና በሰው ቃል አገላለጥ፣ በአካሉ አጽጽፎ ለእግዚአብሔር አክብሮትን ያሳያል።

ክርስቲያን በእግዚአብሔር መንፈስ መመራት ይፈልጋል፤ ይህም እንዲሆን የእግዚአብሔር መንፈስ በቤተ ክርስቲያን ሥርዐተ አምልኮን የሚመሩ ሰዎችን ሹጧል፤ ስለዚህ ምእመናን ለእነርሱ መታዘዝ ይገባቸዋል፤ አለበለዚያ ሁሉ በሰላም፣ በአግባብና በሥርዐት አይፈጸምም፤ 1ቀሮ. 14፡33-40፤ 1ጢሞ. 5፡17፤ ዕብ. 13፡7-9፡17። መሪዎች ደግሞ በመንፈስ እግዚአብሔር ተነግሥተው በጋላ ስሜት የሚያመልኩትን እንዳያሳዝኑና የመንፈስ ቅዱስን ሥራ እንዳያጠፉ መጠንቀቅ አለባቸው፤ ሮም 12፡11፤ 1ተሰ. 5፡19።

4. የስሜት ተሳታፊነት፤ «ደስ ከሚላቸው ጋር ደስ ይበላችሁ፤ ከሚያለቅሱት ጋር አልቅሱ» የሚለው ትእዛዝ ሰው ከሁኔታው ጋር ስሜቱን አስተካክሎ መገኘት እንደሚገባው ያሳያል፤ ሮም 12፡15። ወደ እግዚአብሔር ሲቀርብም፣ በአምልኮ ጊዜ እንደሚያደርገው ስሜቱን መግዛትና መምራት ይገባዋል። አማኝ ይህን የሚያደርገው በትክክለኛ መንገድ ስለ እግዚአብሔር በማሰብ ነው። ሰው በችኩላ ወደ እግዚአብሔር ቢቀርብ ግን ስሜቱ በጤናው፣ በግል ጉዳዩ ወይም በሕይወቱ በቅርብ ጊዜ በሆነው ነገር ይያዛል፤ በዚህ ምክንያት ክርስቶስ፣ «ስትጸልይ ወደ እልፍኝህ ግባ፤ መዝጊያህንም ዘግተህ በሰው ላለው አባትህ ጸልይ...» ብሎ አዝዟል፤ ማቴ. 6፡6። የሰውን ስሜት ለአምልኮ እንዲሰማ ማድረጉ ጊዜ ሊጠይቅ ይችላል፤ በማኅበር አምልኮም የተለያዩ መንገዶች ስላሉ ከአንዱ ዐይነት አምልኮ ወደ ሌላው በቶሎ መሻገር ለብዙዎች ይከብዳል፤ ለምሳሌ ዕዝ. 3፡10-13፤ ነህ. 8፡8-12 ይመ.።

5. የዜማ አገልግሎት፤ በዜማ መሣሪያዎች መጠቀምና መዝሙር መዘመር በዕብራዊ ኅብረተሰብ ዘንድ የተለመደ ነበረ፤ ፍሬውም በመዝሙረ ዳዊት ይታያል (2)። ዩባል በበገናና በመለከት ለሚያገለግሉት አባት ነበረ፤ ዘፍ. 4፡21። በላባ ቤት ዘፈንን፣ ከበሮንና በገናን ለደስታ ይጠቀሙ ነበር፤ ዘፍ. 31፡27። የሙሴ እጎት ማርያም፣ «በክብር ከፍ ከፍ ብሏልና ለእግዚአብሔር ዘምሩ፤ ፈረሱንና ፈረሰኛውን በባሕር ጣለ» ብላ እየዘመረች በከበሮና በሽብሸባ የእስራኤልን ሴቶች በምስጋና መራች፤ ዘጸ. 15፡20-21። እስራኤል በጦርነት ድል ሲነሡ፣ ዲቦራና ባራቅ ተቀኙ፤ የዮናታሐ ልጅ ከበሮ ይዛ አሸበሸበች፤ ኢዮሣፍጥና ሕዝቡ በበገናና በመስገቅ፣ በመለከትም ድምፅ ወደ ኢየሩሳሌም በደስታ ተመለሱ፤ መሳ. 5፡1፤ 11፡34፤ 2ዜ.መ. 20፡27-28። በግብዣዎች የዜማ መሣሪያዎችን ድምፅ ማሰማት፣ መዘመርና ማሸብሸብ የተለመዱ ነበሩ፤ ኢሳ. 5፡12፤ 16፡10፤ አሞጽ 6፡5፤ ሉቃ. 15፡25። ዳዊት እረኛ በነበረ ጊዜ በገና ይመታ ነበርና ንጉሥ ሳኦልን ደስ ማሰኘትና ማሳረፍ ይችል ነበር፤ 1ሳሙ. 16፡14-23። የሐዘን ቅኔ ነበረ፤ በልቅሶም ወቅት ሙሾ ነበረ፤ 2ሳሙ. 1፡18፤ ማቴ. 11፡17፤ ማር. 5፡38-39።

ዜማና የዜማ ዕቃ በዕብራዊው ኅብረተሰብ ኑሮ ታላቅ ስፍራ እንደያዙ ሁሉ፣ በአምልኮም የታወቀ አገልግሎት ነበራቸው። ንጉሥ ዳዊት፣ «በዜማ ዕቃ በመስገቅና በበገና በጸናጽልም እንዲያዜሙ፣ ድምፃቸውንም በደስታ ከፍ እንዲያደርጉ መዘምራትን ወንድሞቻቸውን ይሾሙ ዘንድ ለሌዋውያን አለቆች ተናገረ።» እንደ ችሉታቸው ሰዎች ተሹመው በናስ ጸናጽል፣ በመስገቅ፣ ስምንት አውታር ባለው በገናና በመለከት ይጠቀሙ ነበር። አንድ ብልጎተኛ አለቃም ተሹሞ ዜማ ያስተምር ነበር፤ 1ዜ.መ. 15፡16-24። ከባቢሎን ምርኮ በኋላ ሁለት መቶ ወንዶችና ሴቶች መዘምራን ነበሩ፤ ዕዝ. 2፡65።

በአዲስ ኪዳን ዘመን በምክራብና በቤተ መቅደስ የዜማ አገልግሎት ቀጠለ። ኢየሱስና ደቀ መዛሙርቱ መዝሙር ዘመሩ፤ ማቴ. 26፥30። ምእመናን «በመዝሙርና በዝማራ በመንፈሳዊም ቅኔ» እርስ በርሳቸው እንዲነጋገሩና ለእግዚአብሔር እንዲዘምሩ ታዝዘዋል፤ ኤፌ. 5፥19፤ ቆላ. 3፥17። እዚህም ላይ መዘምራን ብቻ ሳይሆኑ ምእመናን ሁሉ እንዲዘምሩ፣ ሲዘምሩም በድምፅ ብቻ ሳይሆን «ለጌታ በልባቸው» ማለት በመንፈሳዊ ማስተዋልና «በጸጋው በልባቸው» በራሳቸው ጎይል ብቻ ሳይሆን በእግዚአብሔር ቀስቃሽነት ጭምር እንዲያመልኩ መታዘዛቸውን እንገነዘባለን። ሐዋርያው ጳውሎስ፥ «...ለስምህም እዘምራለሁ»፤ «በመንፈስ እዘምራለሁ»፤ በአእምሮም ደግሞ እዘምራለሁ» ብሎ ጻፈ፤ ሮሞ 15፥8-11፤ 1ቆሮ. 14፥15። ከሲላስም ጋር በወሳኔ ታስሮ ሳለ እግዚአብሔርን በዜማ አመሰገነ፤ ሐ.ሥ. 16፥25። በመንግሥተ ሰማያትም ያሉ እንደሚዘምሩ ሦስት ጊዜ ተጠቅሷል፤ ራእ. 5፥9-10፤ 14፥3፤ 15፥3-4።

ከሌላ ዐይነት ኪነ ጥበብ ይልቅ ዜማ የሰውን ስሜት ያነሣሳል፤ ሰውንም እንዲያዝን፣ ትሕትና እንዲያሳይ፣ እንዲያለቅስ፣ እንዲደሰትና ሐሜትም እንዲያደርግ ሊገፋፋ ይችላል። ከሰው ስሜት ጋር ስለሚያያዝም ለደግነት ወይም ለክፋት፣ ለመንፈሳዊ ወይም ለዓለማዊ ነገር ሊጠቅም ይችላል። ብዙ ጊዜ ዜማ ከተወሰነ አሳብ ጋር የተለየ ግንኙነት ይኖረዋልና ያን አሳብ ያጠናክራል። ዜማው ብዙ ጊዜ ቢደገምም አሳቡ በሰው አእምሮ ከመጠን ያለፈ ስፍራ በመያዝ ሌሎች ነገሮችን ሊያስረሳ ይችላል። ለምሳሌ ዜማው ከአገር ፍቅር ጋር የተያያዘ ከሆነ ወታደሮች ሞትን እንዳይፈሩ ሊያደርግ ይችላል።

እንግዲህ የዜማ ዕቃ ድምፅ ተገቢ የሆነውን የአምልኮ መንፈስ ሊያነሣሣ ይችላል፤ መዝሙሮችም ሰው በይበልጥ ለእግዚአብሔር ጸጋ ትክክለኛ አጻፋ እንዲሰጥ ሊረዱ ይችላሉ፤ በሚሰጠውም ትክክለኛ አጻፋ ሰው በልቡ ይጸናል። ሆኖም በመዘመር ከሚገኘው ደስታ የተነሣ የሚዘምርበትን እውነት እንዳይረሳ መጠንቀቅ አለበት።

መ) የእውነተኛ አምልኮ ዕንቅፋቶች

ክርስቲያን የራሱ ጸሎት ደረቅ ወይም ደግሞ ከሌሎች ጋር የሚያደርገው አምልኮ ሕይወት አልባ መስሎ ሊታየው ይችላል። አምልኮ ከሁሉ በላይ ከፍ ያለ ሥራ ነውና ለኅጢአተኛ ሰው ቀላል አይደለም። ሁሉም ኅጢአት ሰው ለሚሠራው ሁሉ ዕንቅፋት ነው፤ ሆኖም ለአምልኮ በተለየ ሁኔታ ዕንቅፋት የሆኑ አንዳንድ ነገሮች ስላሉ ቀጥሎ እነርሱን በዐጭሩ እንመለከታቸዋለን ፡-

1. ግብዝነት፤ ሰው መንፈሳዊ ተግባርን የሚያከናውነው ሰው እንዲያይለት ከሆነ ይህ ዋና የግብዝነት ምልክት ነው። ክርስቶስ ይህን በማወቅ ሰው ምጽዋት ሲሰጥ ከጸሎት ቤት ውጭ ወይም በውስጥ «መለከት» እንዳያስነፋ፣ ሲጸልይ በልዩ ስፍራ፣ በቤተ ክርስቲያን ወይም መስቀለኛ መንገድ ላይ እንዳይቆም፣ ሲጸምም በሐዘን ላይ እንዳለ የሚያስረዳ ምልክት እንዳያሳይ አዘዘ። ይህ ብቻ ሳይሆን ለሰው መንፈሳዊ እንዳይመስል ምጽዋት ሲሰጥ «ቀኝህ የምትሠራውን ግራህ አትወቅ» በማለት አሰጣጡ ለትምክሕት ምክንያት እንዳይሆንና ሲጸልይም «መዝጊያህንም ዘግተህ በሰውር ላለው አባትህ ጸልይ» በማለት የራሱን የጸሎት ሁኔታ እንዳይመለከት አዘዘ፤ ማቴ. 6፥1-18። ሰው በልብስ፣ በጠጉር፣ በጊጣጊጥ ወይም በሃይማኖት ምልክቶች የሌሎችን ዐይን መሳብ አይገባውም (ማቴ. 23፥5፤ 1ጴጥ.3፥3)፤ በዚህም ፈንታ በትሕትናና በመጠን እንዲኖር ታዝዟል፤ 1ጴጥ. 3፥4፤ 5፥8።

2. ጸሎትን ማስረዘምና በከንቱ ድጋም ማቅረብ፤ ይህ አቀራረብ የጸሎት መልስ ይገኝበታል ተብሎ የሚታሰብና ብዙዎች የሚጠቀሙበት የስሕተት መንገድ ነው። ሰው ሳይለምን እግዚአብሔር የሚያስፈልገውን ያውቃልና ረጅም ጸሎት ከማድረግ በትክክለኛ መንፈስና አስተሳሰብ መጸለይ በእግዚአብሔር ፊት ተሰሚነትን ያገኛል፤ ማቴ. 6፥7-13።

3. የምእመናን መለያየት፤ ወንዶች ከቀጣና ከክፉ አሳብ በመራቅ የተቀደሱ እጆችን በአምልኮ እንዲያነሡ (1ጢ. 2፥8)፥ ሴቶች ለጾታቸው ያልተፈቀደውን ለማድረግ እንዳይሙኙ (1ጢ. 2፥11-12)፥ ባሎች ከሚስቶቻቸው ጋር በማስተዋል እንዲኖሩ (1ጴጥ. 3፥7)፥ በሀብታሞችና በድህነት መካከል ልዩነት እንዳይደረግ (ያዕ. 2፥1-7)፥ ምእመናንም በመካከላቸው አንድ መራራ ሥር በቅሎ ወንድሞችን እንዳያስጨንቅ (ዕብ. 12፥15) ታዝዘዋል። እነዚህ የመሳሰሉት ትእዛዛት ባይጠበቁ አንድነት ይጠፋልና የአምልኮ ዕንቅፋቶች ይሆናሉ። ወገንተኝነት ሲኖርም ክርክር ይበዛል። ይህም ታላቅ የአምልኮ ዕንቅፋት ነው፤ 1ቆሮ. 1፥10-13፤ ፊል. 4፥2።

4. ለእግዚአብሔር ልላነት ያለበት የመታዘዝ መንፈስ፤ እግዚአብሔርን ስለ ማክበር ብዙ ትእዛዛት ተሰጥተዋልና አለመታዘዝ ፍርድን ሊያስከትል ይችላል፤ ለምሳሌ 1ዜ. መ. 13፥7-12ን ከ15፥13 ጋር ይመ.።

5. የአምልኮን ስፍራ በአግባብ አለመጠበቅ፤ ክርስቶስ ከቤተ መቅደስ ነጋዴዎችን ሲያባርር፥ «ይህን ከዚህ ውስጽ፤ የአባቴን ቤት የንግድ ቤት አታድርጉት» ብሎ ለቤቱ በመቅናት ተናገረ፤ ዮሐ. 2፥13-17። የአምልኮ ስፍራ ለሌላ አገልግሎት እንዳይውል፥ እንዳይቆሽሽና የሰውን ትኩረት ወደ ሌላ ጉዳይ የሚስብ ነገር እንዳይቀመጥበት ቢደረግ የተሻለ ነው።

6. ሚዛናዊነት አለመጠበቅ፤ የእግዚአብሔር ቃል ሁሉ ለቤተ ክርስቲያን ተሰጥቷልና ቤተ ክርስቲያን «የእግዚአብሔርን ምክር ሁሉ» ማስተማር አለባት፤ ሐ.ሥ. 20፥27። እንደዚሁም በአምልኮ ስብሰባ ቦታዎች ብቻ ሳይሆን፥ በመደበኛ መርሐ ግብር ውስጥ የአምልኮ ዐይነቶች ሁሉ ተገቢ ስፍራ ሊኖራቸው ይገባል፤ ሁሉ በእግዚአብሔር ቃል ታዝዘዋልና። ለምሳሌ አንዳንዶች በምሥጢራት በተለይም በቅዱስ ቍርባን ላይ ትኩረት ሲያደርጉ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ግን እንደ እንግዳ ነገር ይቋጥሩታል። ሌሎች ደግሞ እንደ ቅሮንቶስ ቤተ ክርስቲያን በመንፈሳዊ ስጦታዎችና ክሥተቶች ላይ ትኩረት ሲያደርጉ፥ የተቀሩት «መንፈስን አታጥፉ፤ ትንቢትን አትናቁ፤ ሁሉን ፈትኑ፤ መልካሙንም ያዙ፤ ከማናቸውም ዐይነት ክፉ ነገር ራቁ» ተብለው እንዲታዘዙ አስፈላጊ ሆነ፤ 1ተሰ. 5፥19-22።

ማናቸውም ዐይነት ጎጠኦት ለአምልኮና ለጸሎት ዕንቅፋት ነው፤ ነገር ግን ልዩ ልዩ ደንቦችና ሕጎች የአማኙን መንፈሳዊ አገልግሎት ማሳካት እንደሚችሉም እሙን ነው። በዚህ ምዕራፍ በተለይ የጋራ አምልኮን አተትን፤ በሚከተለውም ምዕራፍ የጋራ አምልኮን ሳንረሳ በግል ጸሎት ሁኔታ ላይ እናተኩራለን።

ማስታወሻ

- (1) Grudem በገጽ 1005-1011 በሰፊው ያብራራውን አሳጥረን ጽፈነዋል።
- (2) Music በNIDCC፤ «ዜማ» እና «የዜማ ዕቃ» በመቅመቃ ይመ.

ምዕራፍ 50 - ጸሎት

እግዚአብሔር ሰውን የፈጠረውና ያዳነው ከሰው ጋር ኅብረት እንዲኖረው ነው። እግዚአብሔር በፍጥረትና በመጽሐፍ ቅዱስ ለሰው ይናገራል (መዝ. 19)፤ ጸሎትም ለእግዚአብሔር አስተርእዮ ሰው የሚሰጠው አጻፋ ነው። ሰው በኅጢአት ወድቆ ከእግዚአብሔር ቢለይም፤ በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ እንደ አስተሳሰቡ ከበላይ ወዳለው አምላክ ወይም መንፈስ ይጮሃል፤ ብዙ ጊዜ ግን መልስ የለም፤ 1ነገ. 18፤ 25-29። ምክንያቱም ከሥጋ የሚነሣ ሥጋ ነው (ዮሐ. 3፤ 6)፤ እግዚአብሔር የሰውን መንፈስ እስኪዳስስ ድረስ ሰው በእውነት ወደ እግዚአብሔር አይጸልይም፤ ዮሐ. 4፤ 20-24 (1)።

እውነተኛ ጸሎት ሁሉ እግዚአብሔርን ከፍ ከፍ ያደርጋልና አምልኮ ነው። እውነተኛ አምልኮም ሁሉ ጸሎት ነው፤ ምክንያቱም ሰው ለእግዚአብሔር የሚሰጠው አጻፋ ነው። አምልኮ በመላእክትና በሰዎች ለእግዚአብሔር የሚሰጥ ክብር ሲሆን፤ ጸሎት ለእግዚአብሔር ክብር ሰው የሚሰጠው መልስ ነው። ጸሎትና አምልኮ የተያያዙ ናቸው፤ ባለፈው ምዕራፍ ሰው በተለይም ከሌሎች ጋር ሲጸልይ እግዚአብሔርን እንዴት እንደሚያከብር፤ በዚህም ምዕራፍ ሰው በግልም ሆነ ከሌሎች ጋር ሲጸልይ፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ እንዴት እንደሚፈጽም ለማሳየት ጸሎት በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ፤ የውጤታማ ጸሎት መሠረት፤ የውጤታማ ጸሎት ዕንቅፋቶችና የውጤታማ ጸሎት ይዘት በተሰኙ ንዑሳን አርእስት አንዳንድ አሳቦችን እናቀርባለን።

ሀ) ጸሎት በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ

በብሉይ ኪዳን ሰማንያ አምስት ጊዜ ያህል የልዩ ልዩ ሰዎች ጸሎቶች ተጽፈው ይገኛሉ። ከዚህም ሌላ በ«መዝሙረ ዳዊት» ካሉት መዝሙሮች ሥልሳ ያህሉ በሙሉ እና ሌሎች ዐሥራ አራቱ በከፊል ጸሎቶች ተብለው ሊጠሩ ይችላሉ።

በአባቶች ዘመን ጸሎት የእግዚአብሔርን ስም መጥራት ሲሆን ብዙ ጊዜ መሥዋዕትን ከማቅረብ ጋር የተያያዘ ነበር፤ ዘፍ. 4፤ 26፤ 12፤ 8፤ 13፤ 4፤ 15፤ 2፤ 18፤ 22-33፤ 21፤ 33፤ 26፤ 25፤ 28፤ 20-22። ከባቢሎን ምርኮ በፊት ከታወቁ ሰዎች የሚበዙቱ እነሙሴ፤ ሳሙኤል፤ ዳዊት፤ ሰሎሞንና በአጠቃላይ ነቢያት የጸሎት ሰዎች ነበሩ፤ እግዚአብሔርንም ለብዙ ዐይነት ነገር ሲለምኑ፤ ብዙ ጊዜ የጠየቁትንም ሲያገኙ፤ አንዳንድ ጊዜ የፈለጉትን አላገኙም፤ የሚመኙትን ነገር እንኳ እንዳይጠይቁ ተከለከሉ፤ ዘዳ. 3፤ 26-27፤ ኤር. 7፤ 16፤ 11፤ 14፤ 14፤ 11። ሙሴ የጸሎት ሰው፤ አሮን ደግሞ ቡራኬ ሰጪ (ዘኁ. 6፤ 22-27) ቢሆኑም፤ ከዘዳግም 26፤ 15 በስተቀር የልመና ጸሎት ከሕግ ሥርዐት ጋር አልተደነገገም። በባቢሎን ምርኮና ከምርኮው በኋላ ጸሎት በምክራብ ታላቅ ስፍራ ነበረው።

በአዲስ ኪዳን ስለ ጸሎት ያለው ትምህርት ሁሉ ከክርስቶስ አርአያና ትምህርት ይመነጫል። ክርስቶስ ብዙ ጊዜ ከሌሎች ፈቀቅ ብሎ በመሄድ ጸለየ፤ ማር. 1፤ 35-37። ሉቃስ፤ ክርስቶስ ሲጠመቅ (3፤ 21)፤ ሰዎች ሲበዙበት (5፤ 15-16)፤ ሐዋርያትን ከመምረጡ በፊት (6፤ 12)፤ ስለ ማንነቱ ሐዋርያትን ከመጠየቁ በፊት (9፤ 18)፤ ወደ ኢየሩሳሌም ለሕመማቱ ከመሄዱ በፊት (9፤ 28-31፤ 51)፤ ሐዋርያትን ስለ ጸሎት

ከማስተማሩ በፊት (11÷1)፥ በጌቴሴማኒ (22÷41-44) በመጸለዩ ላይ በማተኩሩ ራሱን ለአገልግሎት ዝግጁ እንዳደረገ እንማራለን። በጸሎቶቹ አመሰገነ (ሉቃ. 10÷21፤ ዮሐ. 6÷11፤ 11÷41፤ ማቴ. 26÷27)፤ ለራሱ ለመነ (ሉቃ. 22÷42፤ ዮሐ. 17÷1-5)፤ ለሌሎችም አማለደ፤ ሉቃ. 22÷31-32፤ 23÷34፤ ዮሐ. 17÷6-26።

ደቀ መዛሙርቱ እንዴት መጸለይ እንደሚገባቸው ሲጠይቁት፡

ሀ) በመጀመሪያ የሰማያዊ አባታቸውን ስም እንዲጠሩ፡

ለ) ለእርሱ ስም፡ መንግሥትና ፈቃድ እንዲለምኑ፡

ሐ) ለራሳቸው ምግብን፡ ይቅርታንና ድልን እንዲጠይቁ፡

መ) በምስጋና እንዲጨርሱ በማዘዝ ዐቢይ የጸሎት መመሪያን ሰጣቸው፤ ማቴ. 6÷9-13።

ክርስቶስ በልዩ ልዩ ምሳሌዎች በጸሎት ንዝነዛ (ሉቃ. 11÷5-8)፥ በእግዚአብሔር ልግስና መተማመን (ሉቃ. 11÷9-13)፥ ሳይታክቱ ዘወትር መጸለይ (ሉቃ. 18÷1-8)፥ ትሕትና፥ ንስሐ (ሉቃ. 18÷9-14) እና ይቅር ማለት (ማቴ. 18÷21-35) ከፍ ያለ ስፍራ እንዳላቸው አስተማረ። ክርስቶስ በምድር ሳለ ሰዎችን እንደተቀበላቸው ሁሉ፥ አሁንም በጸሎት ሲቀርቡ እንደሚቀበላቸው ተስፋ ሰጠ፤ ማቴ. 11÷28-30፤ ዮሐ. 6÷37፤ 20÷26-29።

በ«የሐዋርያት ሥራ» ቤተ ክርስቲያን ከጸሎት ማሕፀን እንደተወለደች (1÷14)፥ መንፈስ ቅዱስን በጸሎት መንፈስ እንደተቀበለች (2÷1)፥ በጸሎት ሕይወት እንደኖረች (2÷42፤ 6÷4:6)፥ በስደት ጊዜ በመጸለይ አዲስ ኅይልን እንዳገኘች (4÷23-31፤ 12÷5-12) እና መሪዎቿ የጸሎት ሰዎች እንደነበሩ (7÷55-60፤ 9÷11:40፤ 10÷9፤ 16÷25፤ 20÷36፤ 21÷5፤ 28÷8) እናነባለን።

ሐዋርያው ጳውሎስ ከክርስቶስ ጋር ከተገናኘበት ቀን ጀምሮ የጸሎት ሰው ነበረ። በመልእክቶቹም ለአንባቢዎቹ ምን እንደለመነ በሰፊው ገልጧል፤ ሮሞ 1÷8-12፤ ኤፌ. 1÷15-19፤ 3÷14-19፤ ቆላ. 1÷9-12። አንባቢዎቹንም እንዲጸልዩለት ጋበዛቸው፤ ሮሞ 15÷30-32፤ 2ቆሮ. 1÷10-11፤ ኤፌ. 6÷19-20፤ ፊል. 1÷19፤ ቆላ. 4÷3-4፤ 1ተሰ. 5÷25፤ 2ተሰ. 3÷1-2፤ ፊልሞና 22።

ለ) የውጤታማ ጸሎት መሠረት

ያዕቆብ፡ «አትለምኑምና ለእናንተ አይሆንም፤ ትለምናላችሁ፤ በምችቶቻችሁም ትከፍሉ ዘንድ በክፉ ትለምናላችሁና አትቀበሉም»፥ «የጻድቅ ሰው ጸሎት በሥራዋ እጅግ ኅይል ታደርጋለች» ብሎ በአንድ በኩል ጸሎት ቀላል ሥራ አለመሆኑን፥ በሌላ በኩል ደግሞ ከፍ ያለ ዋጋ እንዳለው አሳይቷል፤ ያዕ. 4÷2-3፤ 5÷16። ክርስቶስም፡ «ለምኑ፥ ይሰጣችሁማል፤ ፈልጉ፥ ታገኙማላችሁ፤ መዝጊያን አንኳኩ፥ ይከፈትላችሁማል። የሚለምነው ሁሉ ይቀበላልና የሚፈልገውም ያገኛል፤ መዝጊያንም ለሚያንኳኳ ይከፈትለታል» በማለት የተናገረው ታላቅ ተስፋ እንደሰጠ ያሳያል፤ ማቴ. 7÷7-8፤ ሉቃ. 11÷9-10።

ጸሎት እግዚአብሔር የሚያደርገውን ይለውጣል። የእግዚአብሔር ባሕርይ ግን አይለወጥም፤ እንደ ሰውም እግዚአብሔር አሳቡን አይለወጥም፤ ነገር ግን የሰውን ድርጊት አይቶ ወይም ጸሎቱን ሰምቶ ሰውን በመቅጣት ፈንታ ይተወዋል፤ ይልቁንም ይባርክዋል። ይህ ዐይነት ለውጥ ብዙ ጊዜ በብሉይ ኪዳን ታሪክ ይታያል፤ ለምሳሌ

እግዚአብሔር ከወርቅ የተሠራውን የጥጃ ምስል በማምለካቸው እስራኤልን ለማጥፋት በተናገረ ጊዜ፥ ሙሴ፥ «አቤቱ... ከመፍትህ ተመለስ፥ ለሕዝብህም በክፋታቸው ላይ ራራ... አብርሃምንና ይስሐቅን እስራኤልንም አስብ» ብሎ ከለመነ በኋላ «እግዚአብሔር በሕዝቡ ላይ ሊያደርግ ስላሰበው ክፋት ራራ»፤ ዘጸ. 32፥7-14። በተጨማሪም እግዚአብሔር፥ «ዝናብ እንዳይወርድ ሰማያቱን ብዘጋ፥ ወይም ምድሪቱን ይበላ ዘንድ አንበጣን ባዝዘው፥ ወይም በሕዝብ ላይ ቸነፈር ብሰድድ፥ በሰሜ የተጠፋት ሕዝቤ ሰውነታቸውን አዋርደው ቢጸልዩ፥ ፊቱንም ቢፈልጉ፥ ከክፉ መንገዳቸውም ቢመለሱ በሰማይ ሆኜ እሰማለሁ፤ ኅጢአታቸውንም ይቅር እላለሁ፤ ምድራቸውንም እፈውሳለሁ» በማለቱ ሰዎች አካሄዳቸውን ከለወጡ እርሱም የሚያደርገውን እንደሚለውጥ ተስፋ ሰጥቷል፤ 2ዜ.መ. 7፥13-14። ይህ ዐይነት ታላቅ ለውጥ በአንድ ጻድቅ ሰው ጸሎት ሊገኝ ይችላል ይሆናል (ያዕ. 5፥16-18)፤ አንዳንድ ጊዜ ግን የሕዝቡ ኅጢአት እጅግ ሲበዛ፥ ሙሴና ሳሙኤል ወይም ኖሳና ዳንኤል፥ ኢየሱስም ጭምር በፊቱ ቢቆሙም፥ የእግዚአብሔር ልብ ወደ ሕዝቡ ላያዘነብል ይችላልና ነፍሳቸውን ብቻ ከፍርድ ማትረፍ ይችላሉ፤ ኤር. 15፥1፤ ሕዝ. 14፥14:20። እግዚአብሔር መጨረሻውን ከመጀመሪያው ስለሚያውቅ ዕቅዱን አይለውጥም፤ ነገር ግን ምእመናን በዕቅዱ ውስጥ ገብተው እየጸለዩ በሥራው የሚተባበሩ መሆናቸውን እናያለን። የጸሎት አሠራር ምሥጢር የለበትም ማለት አንችልም፤ ሆኖም የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ሰብሰብ አድርገን በቅደም ተከተል በማቅረብ የጸሎትን መንገድ ለማስተዋል ይረዳናል።

በዚህ ጥናት መጀመሪያ አብ፥ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ከጸሎት ጋር እንዴት እንደሚገናኙ ማየት ለትምህርታችን መነሻ ይሆናል። በምዕራፍ 28ለ በጸሎት የአብን፥ የወልድንና የመንፈስ ቅዱስን ስሞች መጥራት እንደሚገባ አይተናል። አሁንም በተለይ የእያንዳንዱ ተሳታፊነት በጸሎት እንዴት እንደሆነ እንመለከታለን።

1. የአብ ፈቃድ፤ ሰው «በሰማያት የምትኖር አባታችን ሆይ» ብሎ ጸሎቱን ሲጀምር፥ ከሰማያዊ አባቱ ጋር ያለውን ግንኙነት ያሳያል፤ በልጅነቱ መሠረት ይቀርባል፤ አባቱ ለጸሎቱ መልስ ሊሰጠው እንደሚችል ያምናልና መልስ የማግኘት ተስፋ እንዳለው ይገልጣል። እግዚአብሔር አባት በመሆኑ በልጆቹ ጸሎት ይደሰታል። እነርሱ ከመጠየቃቸው በፊት ምን እንደሚፈልጉ ያውቃል (ማቴ. 6፥8)፤ ለእነርሱም እንደሚያስፈልጋቸውም ከእነርሱ ይልቅ ስለሚያውቅ፥ መልካም ነገርን በተለይም መንፈስ ቅዱስን ይሰጣቸዋል፤ ሉቃ. 11፥11-13። እግዚአብሔር ለልጆቹ መልካም ነገሮችን መስጠት ደስ ይለዋልና «አምናችሁም በጸሎት የምትለምኑትን ሁሉ ትቀበላላችሁ» የሚለውን የተስፋ ቃል ተናግሯል፤ ማቴ. 21፥22።

እግዚአብሔር እንድናምነው ብቻ ሳይሆን እንድንወደውም ይፈልጋልና ፍቅራችንን በጸሎት እንገልጣለን። እግዚአብሔር የሰው ሥራ ሳያስፈልግ ዓለምን ሊያድን ይችላል ነበር፤ ሆኖም ልጆቹ በዕቅዱ እንዲሳተፉ ወሰነ። እንግዲህ ሰው፥ «ፈቃድህ በሰማይ እንደሆነች እንዲሁ በምድር ትሁን» ብሎ ሲጸልይ፥ ፈቃዱን ከሰማያዊ አባቱ ፈቃድ ጋር አንድ ያደርገዋልና በእግዚአብሔር ዕቅድ ሥራ ውስጥ ገብቶ ይገኛል።

2. የወልድ ስም፤ ክርስቶስ፥ «እውነት እውነት እላችኋለሁ፥ አብ በሰሜ የምትለምኑትን ሁሉ ይሰጣችኋል። እስከ አሁን በሰሜ ምንም አልለመናችሁም፤ ደስታችሁ ፍጹም እንዲሆን ለምኑ፥ ትቀበሉማላችሁ» በማለት ከታላቅ ተስፋ ጋር የተያያዘውን ትእዛዝ ሰጠ፤ ዮሐ. 16፥23-24፤ ደግሞም ዮሐ. 4፥13-15፤ 15፥16፤ ኤፌ. 5፥20 ይመ.።

በአንድ ሰው ስም አንድን ነገር ማድረግ ማለት በዚያ ሰው ሥልጣን መጠቀም ማለት ነው። ሐዋርያው ጴጥሮስ፡ «በናዝሬቱ በኢየሱስ ክርስቶስ ስም ተነሣና ተመላለስ» ብሎ ለዐንካሳው ትእዛዝ ሲሰጥ፡ በራሱ ሥልጣን ሳይሆን በኢየሱስ ሥልጣን መናገሩን ያሳያል፤ ሐ.ሥ. 3፡6፤ ደግሞም 4፡7፤ 16፡18፤ 1ቆሮ. 5፡3-4 ይመ.።

ክርስቶስ በስሙ እንዲጸልዩ ለደቀ መዛሙርቱ ሥልጣኑን የሰጣቸው በሁለት እውነቶች ላይ ተመሥርቶ ነው ፡- ሀ) ኢየሱስ በእግዚአብሔርና በሰው መካከል መካከለኛ በመሆኑ (1ጢሞ. 2፡5)፡ ወደ አብ መቅረቢያ መንገድ ነው፤ ሌላ መንገድ የለምና (ዮሐ. 14፡6)፤ ሰውም የሚድንበት ስም ሌላ የለምና፤ ሐ.ሥ. 4፡12። ክርስቶስ ለሁሉ ቤዛ በመስጠቱ (ማር. 10፡45፤ 1ጢሞ. 2፡6)፡ አንድ ጊዜ ለዘላለም ለሰው ኅጢአት መሥዋዕት አቅርቧልና ሌላ ሰው ሌላ መሥዋዕት ለኅጢአት እንዲያቀርብ አያስፈልግም፤ አይቻልምም፤ ዕብ. 9፡26፡28፤ 1ጴጥ. 3፡18። ለ) የሚጸልየውም ጸሎት ከእርሱ ባሕርይና ከእግዚአብሔር ፈቃድ ጋር የሚስማማ መሆን አለበት፤ አለበለዚያ ጸሎቱ ወልድን አያከብርም፤ ወልድ አይፈጽመውም፤ አብም አይደሰትበትም ነበር፤ ዮሐ. 14፡13-14፤ 15፡8። አማኙ በዚህ መሠረት «በክርስቶስ ስም» ቢልም፡ ባይልም በክርስቶስ ስም ሊጸልይ ይችላል። ከልቡ ሳይሆን በአንደበቱ ብቻ ቃላቱን መድገሙ ምንም አያደርግለትም፤ ሰውም በትክክል ካልተጠቀመበት የእግዚአብሔርን ስም በከንቱ መጥራት ይሆናል። ብዙዎች በክርስቶስ ስም እለምንሃለሁ ብለው ጸሎታቸውን መደምደም ለምደዋል፤ ሆኖም በአዲስ ኪዳን ጸሎቶች ይህ አባባል ተጽፎ አይገኝም፤ ይሁን እንጂ በክርስቶስ ስም እንድንጸልይ የታዘዝን መሆናችንን ሁልጊዜ መገንዘብ አለብን።

ይህ ትምህርት ሦስት ጥያቄዎችን ሊያስነሣ ይችላል ፡-

1ኛ፡ እግዚአብሔር በክርስቶስ የማያምኑትን ጸሎት ይሰማልን? እግዚአብሔር ሁሉን ያውቃል፤ ነገር ግን እነርሱ ከእርሱ ጋር ቃል ኪዳን ስላልገቡ፡ መብት የላቸውም፤ የቃል ኪዳን ተስፋ ቃላት አልተሰጧቸውም። ሐዋርያው ጴጥሮስ «የጌታ ዐይኖች ወደ ጻድቃን ናቸውና፤ ጆሮዎቹም ለጸሎታቸው ተከፍተዋል» የሚለውን ላላመኑት ተስፋ የማይሰጠውን ከመዝሙረ ዳዊት ጠቅሷል፤ መዝ. 34፡15፤ 1ጴጥ. 3፡12። ያላመኑትን የሚመለከት አንድ ተስፋ ቃል ብቻ አለ፤ ይኸውም «የጌታን ስም የሚጠራ ሁሉ ይድናል» የሚለው ነው፤ ኢዩ. 2፡32፤ ሮሞ 10፡12።

2ኛ፡ የብሉይ ኪዳን ዘመን ምእመናን በክርስቶስ ስም እንዴት መጸለይ ይችሉ ነበር? በአንድ አመለካከት አይችሉም ነበር፤ ሐዋርያት ክርስቶስ በስሙ እንዲጸልዩ ትእዛዝ እስኪሰጣቸው ድረስ በስሙ አልጸለዩም ነበርና፤ ዮሐ. 16፡24። በሌላ አመለካከት ግን የብሉይ ኪዳን መሥዋዕት ሥርዐት ሁሉ ክርስቶስን አስቀድሞ ያመለከት ነበርና በዚህ ውስጥ ስለተቋጠሩ ጸሎታቸው ተቀባይነት ያገኝ ነበር፤ ዕብ. 8፡1-6፤ 9፡1-14። እንደዚሁም በብሉይ ኪዳን ሥርዐት አማካይነት ምእመናን ሊመጣ በነበረው በክርስቶስ ሥራ ይጽድቁ ነበር፤ ሮሞ 3፡23-26።

3ኛ፡ ሰው በሌላ ስም አማካይነት ጸሎቱን ለእግዚአብሔር ሊያቀርብ ይችላልን? ክርስቲያኖች ለዚህ ጥያቄ ብዙ ዐይነት መልስ እንደሚሰጡ የታወቀ ነውና በቂ ምክንያት ሳይኖር መለያየት እንዳይፈጠር ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል።

በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክና ትምህርት መሠረት ሰዎች ለሌሎች ሰዎች ያማልዳሉ፤ ይህንም በ«ክርስቶስ ስም» ያደርጉታል። አንዳንድ ሰዎች መላእክት ቅዱሳን ናቸው፤ ለእግዚአብሔርም ቅርብ ናቸው ብለው በማሰብ ሰማቸውን እየጠሩ ይለምናሉ። ስለዚህ

በፕሮቴስታንቱ ወገን ያለውን ጥርጥርና ሊነሡ የሚችሉ ጥያቄዎችን በምዕራፍ 33ረ2 ጽፈናል።

ሌሎች ደግሞ የሞቱ ቅዱሳንና ጳጳሮች ወደ እግዚአብሔር ሲቀርቡ፣ በምድር የጀመሩትን ጸሎት በሰማይ ሆነው እንደሚቀጥሉ ያስባሉ። የሰውንም ልመና ሰምተው ጸሎት ማቅረብ ይችላሉና በእነርሱ ስም መጸለይ ተገቢ ነው ይላሉ። እውነት ነው የእነዚህ ሰዎች ታሪክ ለእኛ ታላቅ ምሳሌ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎ ይገኛልና ከሐዋርያት ዘመን በኋላ ያገለገሉት ሰማዕታት ሃይማኖት ታሪክ እንዳይረሳ ቤተ ክርስቲያን ርምጃ መውሰድ ይገባታል። ከዚህም በላይ ሰው ከሞተ በኋላ ጸሎቱ በእግዚአብሔር ዘንድ አይረሳምና የሚቼ ጸሎት መልስ ከብዙ ዓመታት በኋላ ሊገኝ ይችላል። በዚህ አሳብ ምእመናን ሁሉ ሳይስማሙ አይቀሩም። ሆኖም ምእመናን ከሞቱ በኋላ ከክርስቶስ ጋር ለመሆናቸው መጽሐፍ ቅዱስ የሚሰጠው ትምህርት ግልጥ ቢሆንም፣ ከትንሣኤ በፊት ሁኔታቸው ምን እንደሚመስልና የሚያደርጉት ምን እንደሆነ በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት መሠረት ለብዙዎች ግልጥ አይደለም። ይህንም «ትምህርት ሥነ ፍጻሜ» በተሰኘው በ9ኛው ጥናት በዝርዝር እንመለከተዋለን።

ፕሮቴስታንቶች በክርስቶስ ሳይሆን በሌላ ሰው ስም መጸለይ ተገቢ ስለ መሆኑ ጥርጥር አላቸው። ከእነርሱም መካከል የሚበዙቱ ፍጹም አይገባም ይላሉ። ጥርጥር የሚያድርባቸውም ሰው ከሞተ በኋላ ነፍሱ ወደ እግዚአብሔር ሲመለስ፣ በምድር ላይ የሚሆነውን እንደሚያውቅና የሰውን ልመና መስማት እንደሚችል፣ እንደዚሁም በፍጡርነቱ ውሱን ሆኖ ሳለ ብዙ ሰዎች በልዩ ልዩ አገሮች እየኖሩ በአንድ ጊዜ ስሙን ቢጠሩ፣ ድምፃቸውን ሁሉ መስማትና መለየት የሚችል ስለ መሆኑ የሚገልጥ መረጃ በመጽሐፍ ቅዱስ ባለመኖሩ ነው።

በሌላ ስም መጸለይ አይገባም የሚሉ ከሚያቀርቧቸው ምክንያቶች መካከል ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው ፡- ሀ) ሰው በሌላ ስም አማካይነት ወደ እግዚአብሔር እንዲቀርብ በመጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈ ትእዛዝ አይገኝም፤ ለ) ሰው ይህን ስለ ማድረጉ ምሳሌ የለም፤ ሐ) ሰው በክርስቶስ ስም እንዲጸልይ በመታዘዙ፣ ለመልአክም ሆነ ለሰው መጸለይ በክርስቶስ አለማመንን ያሳያል፤ ይልቁንም ክርስቶስ የተናገረውን ቃል መንቀፍ ይሆናል።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በእግዚአብሔርና በሰው መካከል መካከለኛ (አስታራቂ) በመሆኑና ለሰው ብሎ ሕይወቱን ቤዛ አድርጎ በመስጠቱ ለጸሎት ዋና መሠረት ነውና ሰው በጸሎት ጊዜ ክርስቶስን በእምነት ዐይን እየተመለከተ መጸለይ አለበት።

3. የመንፈስ ቅዱስ ቀስቃሽነት፤ መንፈስ ቅዱስ የእግዚአብሔርን ልጆች ሁሉ ይመራል (ሮሞ 8+14)፤ የእነርሱም አጽኖች ነው፤ ዮሐ. 14+15-16:26፤ 16+13። አማኙ በመንፈስ ቅዱስ ሥራ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ማወቅ (ሮሞ 8+16)፤ በመንፈስ መሆን (ራእ. 1+10፤ 4+2)፤ በመንፈስ ቅዱስ ሐሜት ማድረግ (ሉቃ. 10+21)፤ ሥራውን በመንፈስ መወሰን (ሐ.ሥ. 19+21)፤ በንጹሕ ጎሊና መመስከር (ሮሞ 9+1)፤ ወደ አብ በመንፈስ ቅዱስ መቅረብ (ኤፌ. 2+18)፤ ሌሎችን ምእመናን በመንፈስ ቅዱስ ማፍቀር (ቆላ. 1+8) እና በመንፈስ ቅዱስ መጸለይ (ኤፌ. 6+18፤ ይሁዳ 20) ይችላል። መንፈስ ቅዱስም የአማኙን ጸሎት ያግዛል፤ በተለይም ክርስቲያን ሲደክሙ እንዴት መጸለይ እንደሚገባው አያውቅም፤ መንፈስ ቅዱስ ግን ያውቃልና «በማይነገር መቃተት ይማልድለታል»፤ ሮሞ 8+26-27። አንዳንዶች «የማይነገር መቃተት»ን የመንፈስ ቅዱስ ተግባር ነው ሲሉ፣ ሌሎች ደግሞ የጸሎት ሰው ከንዋኔ ነው ብለው ይተረጉሙታል። የጸሎት ሰው ከንዋኔ ነው የሚባል ከሆነ፣ መንፈስ ቅዱስ

ከጸሎት ሰው ጋር ተባብሮ በቃል ለመግለጥ የማይቻለውን አሳብ እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ የሚሠራ ጸሎት ያደርገዋል፤ የመንፈስ ቅዱስ ከሆነ ደግሞ በሚጸልየው ሰው ውስጥ ሆኖ የጸሎቱን ጉድለት ይሞላል ማለት ነው። ያም ሆነ ይህ የመንፈስ ቅዱስ አገልግሎት በአማኙ ጸሎት ከፍተኛ ያለ ድርሻ እንዳለው ያሳያል።

እንግዲህ ጸሎት ለአብ በወልድ ስምና በመንፈስ ቅዱስ ቀስቃሽነት የሚቀርብ፣ በእግዚአብሔርና በአማኙ መካከል የሚፈጸም የጋራ ተግባር ነው። አማኞች ይህን እውነት በሚያስተውሉት መጠን በግል ሕይወታቸውና በአገልግሎታቸው ለጸሎት ስፍራ ይሰጣሉ።

ሐ) የውጤታማ ጸሎት ዕንቅፋቶች

ዋናው የጸሎት ዕንቅፋት ኅጢአት ነው። ዳዊት፡ «በልቤስ በደልን አይቼ ብሆን ጌታ አይሰማኝም ነበር» (መዝ. 66፥18) ብሎ በመናገሩ የሰው ልብ ወደ ኅጢአት የሚያዘነብል ከሆነ ጸሎቱ ከንቱ መሆኑን አስገንዝቧል። ሰው ክፋትን እንዳደረገ ሲያውቅ ንስሐ ካልገባ መንፈሳዊ አገልግሎቱ ተቀባይነት የለውም፤ ማቴ. 5፥23-24። ሰው ሁልጊዜ ኅጢአትን ዐውቆ ቢሠራ በእግዚአብሔር ፊት አስጸያፊ ነውና ጸሎቱ አይሰማም። በተለይ በሐሰት የሚናገር ሐሰተኛ ምስክር፣ በወንድማማች መካከልም ጠብን የሚዘራ፣ በልቡ የታበየ፣ ኅጥኡን የሚያጽድቅና በጸድቁ ላይ የሚፈርድ አስጸያፊዎች ናቸው፤ ምሳ. 6፥19፤ 16፥5፤ 17፥15። በእግዚአብሔር ፊት አስጸያፊ የሆነ ብዙ ድርጊት አለ፤ በተለይም ትዕቢተኛ ዐይን፣ ሐሰተኛ ምላስ፣ ንጹሕን ደም የምታፈስስ እጅ፣ ክፉ አሳብን የሚያበቅል ልብ፣ ወደ ክፉ የምትሮጥ እግር፣ ዐባይ ሚዛን፣ ውሸተኛ ከንፈር፣ የኅጥኡን መሥዋዕት፣ የኅጥኡን መንገድ፣ የበደለኛ አሳብና ሁለት ዐይነት ሚዛን ተጠቅሰዋል፤ ምሳ. 6፥17-18፤ 11፥1፤ 12፥22፤ 15፥8-9፤ 15፥26፤ 20፥23። «ሕግን ከመስማት ጀርወን የሚመልስ ጸሎቱ አስጸያፊ ናት» የሚለው ቃል የሰው ጸሎት እንኳ ሳይቀር አስጸያፊ መሆኑን መጽሐፈ ምሳሌ ስለ አስጸያፊነት የሚሰጠውን ትምህርት ይደመድማል፤ ምሳ. 28፥9። ክፋትም ብቻ ሳይሆን በጎን ለማድረግ ዐውቆ አለመሥራት በደልን በልቡ እንደማየት ያለ አንድ ዐይነት ኅጢአት ነው፤ ያዕ. 4፥17።

ሰው ኅጢአት እንደሠራ ሲያውቅ ወዲያውኑ ንስሐ መግባት አለበት፤ እግዚአብሔርም ይቅር ሊለው ታማኝና ጻድቅ ነው፤ ኅጢአቱ ለጸሎቱ ዕንቅፋት አይሆንም፤ 1ዮሐ. 1፥9። ብዙ ጊዜ ግን ሰው ኅጢአቱን አያስተውልም፤ ለምሳሌ ሰው በዜግነት፣ በወገን፣ በአገር፣ በችሎታ፣ በሀብት፣ በጉልበት፣ በውበት፣ በሥራ፣ በማዕርግ፣ በመንፈሳዊ ሁኔታ፣ በአገልግሎት፣ በአጿጿም፣ በጸሎትም እንኳ ሳይቀር ሊከራና ሊመካ ይችላል። ይህ በተለይ የፈሪሳውያን የተደበቀ ኅጢአት ነበርና በእግዚአብሔር መንፈስ እስኪገለጥለት ድረስ ይህ ኅጢአት እንዳለበት አያስተውልም፤ ሉቃ. 18፥9-14። ይህ ኅጢአት ሁሉ በእግዚአብሔር ፊት ይቀመጣል (መዝ. 90፥8) እና ሊጸልይ የሚፈልግ ሰው ራሱን መመርመር አለበት፤ መዝ. 26፥2፤ 139፥23-24፤ 1ቆሮ. 11፥28፤ 2ቆሮ. 13፥5።

ማናቸውም ዐይነት ኅጢአት ለጸሎት ዕንቅፋት ነው። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «...ለሰዎች ግን ኅጢአታቸውን ይቅር ባትሉ አባታችሁም ኅጢአታችሁን ይቅር አይላችሁም» ብሎ ይቅር አለማለት ከፍተኛ ያለ ዕንቅፋት በመሆኑ ላይ አተኩረ፤ ማቴ. 6፥15፤ 18፥21-35።

ሰዎች በቤተ ክርስቲያን፣ በማኅበር ወይም በቤተሰብ በአንድነት ከልብ እንዳይጸልዩ የሚያደርግ መለያየት በመከከላቸው ካለ ታላቅ ዕንቅፋት ነው። ለምሳሌ ሐዋርያው ጴጥሮስ፣ «እናንተ ባሎች ሆይ... ከሚስቶቻችሁ ጋር በማስተዋል አብራችሁ ኑሩ፤ ጸሎታችሁ እንዳይከለከል፣ አብረው ደግሞ የሕይወትን ጸጋ እንደሚወርሱ አድርጋችሁ አክብሯቸው» ብሎ ጽፏል፤ 1ኢጥ. 3፥7።

መ) የውጤታማ ጸሎት ይዘት

ጸሎት ውጤታማ እንዲሆን ብዙ ጥረቶች ይደረጋሉ፤ ጸሎት ከብዙ መልካም ነገር ጋር የተያያዘ ነው፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ይህን በሚመለከት በተለይ የሚጠቀሱት የሚከተሉት ናቸው ፡-

1. ጸም፤ በመጽሐፍ ቅዱስ አሳብ መሠረት ያለ ምግብና ያለ መጠጥ መዋል ማለት ነው (አስ. 4፥16)፤ ነቢዩ ዳንኤል ሲያዝንም ምርጥ ምግብ አልበላም፤ ጠጅ አልጠጣም፤ ሆኖም ያደረገውን «ጸም» ብሎ አልጠራውም፤ ዳን. 10፥2-3። ሰዎች በልዩ ልዩ ኅብረተሰቦች ውስጥ በልዩ ልዩ ምክንያት ይጸማሉ፤ አንዳንዶች ጉብዝናቸውን ለማሳየት፣ ሌሎች የአምላክን ወይም የመንፈስን ቀጣ ለማብረድ ወይም አምላክን ለማስገደድ፣ ሌሎችም ደግሞ ለሃይማኖት በዓል ራሳቸውን ለማዘጋጀት ይመዋል።

ሀ) ጸም በብሉይ ኪዳን ዘመን፤ ጸም በሕግ የታዘዘው በማስተሰሪያ ቀን ብቻ እንዲጸም ነበር (ዘሌ. 16፥29-31፤ 23፥27-29፤ ዘኁ. 29፥7)፤ በዚህ ቀን የእስራኤል ሕዝብ ሁሉ ሥራቸውን ትተው በእግዚአብሔር ፊት ራሳቸውን ማስጨነቅና ማዋረድ ነበረባቸው፤ ቀኑም የጸም ቀን ተብሏል፤ ሐ.ሥ. 27፥9 አ.መ.ት.። ከባቢሎን ምርኮ በኋላ አይሁድ አራት ጸሞችን ደነገጉ (ዘካ. 8፥19)፤ ጸሞቹ በአይሁድ ትውፊት መሠረት ሕዝቡ በእግዚአብሔር ፊት የተቀጡባቸውን ጊዜያት ያመለክታሉ (2)። መርዶክዮስና አስቴር ደግሞ የፋሪምን ጸም ለእስራኤል ሕዝብ ዐወጁ፤ አስ. 9፥31-32።

በልዩ ልዩ ምክንያት የግልና የጋራ ጸሞች ተደርገዋል፤ የኢያቢስ ገለአድ ሰዎች በሳኦል ሞት ምክንያት (1ኛሙ. 31፥13)፣ ዳዊት በሳኦልና በልጆቹ፣ በአበኔርም ሞት ምክንያት (2ኛሙ. 1፥12፤ 3፥35)፣ ነህምያ በኢየሩሳሌም አሳዛኝ ሁኔታ (ነህ. 1፥4)፣ እስራኤል በፋርስ መንግሥት ትእዛዝ ምክንያት (አስ. 4፥3)፣ ዳዊት በአንዳንድ ሰዎች በሽታና በሕዝቡ መንፈሳዊ ሁኔታ መበላሸት ምክንያት (መዝ. 35፥13-14፤ 69፥10) ሐዘናቸውን ለመግለጥ ጸሙ። ሳሙኤልና እስራኤል በሕዝቡ ኅጢአት ምክንያት (1ኛሙ. 7፥6)፣ አክዓብ ናቡቴን በማስገደሉ (1ነገ. 20(21)፥27)፣ እስራኤል ሕጉ ከተነበበላቸው በኋላ ኅጢአታቸውን በማስተዋላቸው (ነህ. 9፥1-2)፣ ዳንኤል የኤርምያስን ትንቢት ካነበበ በኋላ የእስራኤልን ኅጢአት በመገንዘቡ (ዳን. 9፥1-3)፣ የነንዌ ሰዎችም ኅጢአት መሥራታቸውንና ከኅጢአታቸውም መመለሳቸውን ለመግለጥ (ዮናስ 3፥5-8) ጸሙ። ሙሴ በሲና ተራራ ላይ አርባ ቀንና አርባ ሌሊት (ዘጸ. 34፥28፤ ዘዳ. 9፥9)፣ እስራኤል በብንያም ነገድ ሲዘምቱ (መሳ. 20፥26)፣ ዳዊት ልጁ ሲታመም (2ኛሙ. 12፥16-23)፣ ኢዮሣፍፕና ሕዝቡ ታላቅ ሠራዊት ሲዘምቱባቸው (2ዜ.መ. 20፥3-4)፣ ዕዝራና ሕዝቡ ወደ ኢየሩሳሌም ከመጓዣቸው በፊት (ዕዝ. 8፥21-23) እና እነኢዩኤል ደግሞ በአንበጣው ከተከሠተው ረኃብ (ኢዩ. 1፥14) እግዚአብሔር እንዲታደጋቸው ጸሙ።

ለአንዳንዶች ጾም ብቻ የእግዚአብሔርን በረከት የሚያስገኝ ዘዴ መሰላቸው (1ኛው. 14÷24፤ ኢሳ. 58÷3-4)፤ ነቢያት ግን ሰዎች ኅጢአታቸውን ባይተዉና በትክክል ባይኖሩ መጾም ብቻ ምንም ዐይነት ጥቅም እንደማያስገኝ አስጠነቀቋቸው፤ ኢሳ. 58÷5-12፤ ኤር. 14÷11-12፤ ዘክ. ም. 7።

ለ) ጾም በአዲስ ኪዳን ዘመን፤ ጥንት ይጽሙ ከነበሩት ጾሞች በላይ አንዳንድ ፈረሳውያን ሰዎች ሐሙስ ይጽሙ ነበር (ሉቃ. 18÷12)፤ ሐናና አንዳንዶች «በጾምና በጸሎት ሌሊትና ቀን» አገለገሉ፤ ሉቃ. 2÷37። የመጥምቁ ዮሐንስ ደቀ መዛሙርት ሲጽሙ፥ የክርስቶስ ደቀ መዛሙርት አይጽሙም ነበር፤ ማቴ. 9÷14። ቤተ ክርስቲያን ወንጌልን ለማስፋፋት ትችል ዘንድ ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ እንዲመረጡና እንዲላኩ፥ ለቤተ ክርስቲያን ሽማግሌዎች ስትጸልይም የጾሞች መሆኗ ተጽፎ ይገኛል፤ ሐ.ሥ. 13÷2-3፤ 14÷23። ሐዋርያው ጳውሎስም ሁለት ጊዜ ስለ መጽሙ ጽፏል፤ 2ቆር. 6÷5፤ 11÷27።

ሐ) ጾም በኢየሱስ ትምህርት፤ ጌታችን አርባ ቀን በምድረ በዳምንም ሳይበላጸመ (ማቴ. 4÷2፤ ሉቃ. 4÷2)፤ ይህን ያደረገውም አንድ ጊዜ ብቻ ነው፤ ተከታዮቹ በዚህ ዐይነት እንዲጽሙ በመጽሐፍ ቅዱስ ትእዛዝ አልተጻፈም። ክርስቶስ ስለ ደቀ መዛሙርቱ አለመጾም ሲጠየቅ፥ እርሱ ከእነርሱ ጋር ሲኖር ሳለ መጾም እንደማይገባቸው፥ እርሱ ከእነርሱ ሲወሰድ ግን እንደሚጽሙ ተናገረ፤ ማቴ. 9÷14-17፤ ማር. 2÷18-22፤ ሉቃ. 5÷33-39። አንዳንዶች «ሲወሰድ» የሚለውን ቃል ከክርስቶስ በጌቱሴማኒ መያዝ ጀምሮ እንደገና ከሐዋርያት ጋር እስከተገናኘበት፥ እስከ ትንሣኤ ዕለት ድረስ ብቻ እንደሆነ ይተረጉሙታል። ክርስቶስ ስለ ጾም መርሐ ግብር አላወጣም፤ ሆኖም ሰዎች ሲጽሙ እግዚአብሔርን እንጂ ሰውን እንዳይመለከቱ አስጠነቅቋል፤ ማቴ. 6÷16-18። ሊቃውንት፥ «ይህ ዐይነት ግን ከጸሎትና ከጾም በቀር አይወጣም» በሚለው ጥቅስ ትርጉም ላይ ስምምነት የላቸውም፤ ምክንያቱም ሙሉ ሐረጉና (ማቴ. 17÷21)፥ «ጾም» (ማር. 9÷29) የሚለው ቃል በአንዳንድ የጥንት ቅጾች ብቻ ይገኛሉ (4)። ነገር ግን ሙሉ ጥቅሱና «ጾም» በመጀመሪያው ረቂቅ ባይገኝም፥ ጾም ከጸሎት ጋር ሲያያዝ ጸሎቱን ኅይል እንዲያገኝ እንደሚያግዝ የጥንት ቤተ ክርስቲያን እምነት መሆኑን ያሳያል።

መ) ጾም በቤተ ክርስቲያን ታሪክ፤ ዛሬ በምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት አንዳንዶች ምእመናን በግል ፈቃዳቸው ይጾማሉ እንጂ ስለ ጾም ቤተ ክርስቲያን ስትደነግግ ብዙ ጊዜ አይታይም። በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት ግን በተለይ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ብዙ ጾሞች ተደንግገዋል። በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት መሠረት ጾም ጥቅም የሚያስገኘው ከጸሎት ጋር ሲያያዝ መሆኑን መረዳት አስፈላጊ ነው።

2. የእግዚአብሔርን ፈቃድ ማወቅ፤ ክርስቲያን የእግዚአብሔር ፈቃድ እንዲፈጸም ይፈልጋልና ምንም ዐይነት ነገር ቢያጋጥመው፥ «አንተ እንደምትወድ ይሁን እንጂ እኔ እንደምወድ አይሁን» በሚለው መንፈስ መጸለይ ይገባዋል፤ ማቴ. 26÷39። ሐዋርያው ዮሐንስም፥ «...እንደ ፈቃዱ አንዳች ብንለምን ይሰማናል። የምንለምነውንም ሁሉ እንዲሰማልን ብናውቅ ከእርሱ የለመነውን ልመና እንደተቀበልን እናውቃለን» በማለት ታላቅ የተስፋ ቃል እንዳለ ገልጧል፤ 1ዮሐ. 5÷13-15።

ሙሴ፥ «ምሥጢሩ ለአምላካችን ለእግዚአብሔር ነው፤ የተገለጠው ግን የዚህን ሕግ ቃሎች ሁሉ እናደርግ ዘንድ ለእኛ ለዘላለምም ለልጆቻችን ነው» ብሎ የተገለጠ የእግዚአብሔር ፈቃድና ያልተገለጠ የእግዚአብሔር ምሥጢራዊ ፈቃድ እንዳሉ

አሳይቷል፤ ዘዳ. 29፥29፤ ም.24 ሸ3 ይመ.። እግዚአብሔር በብዙ ትእዛዛትና በብዙ የተስፋ ቃላት ፈቃዱን ገልጧል። እንግዲህ አማኙ በሙሉ ልብና እግዚአብሔር በሚሰጠው ኀይል ትእዛዛቱን እንዲፈጽም ሲጻልይ፥ እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ መጸለዩን ያውቃል፤ በተስፋ ቃላቱ መሠረት ሲለምንም የሚለምነውን እንደሚቀበል ማመን አለበት።

ክርስቲያን፥ «ፈቃድህ በሰማይ እንደሆነች እንዲሁ በምድር ትሁን» ብሎ እንዲጻልይ ታዝዟል፤ ማቴ. 6፥10። አስተዋይ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስን በማጥናት በአጠቃላይ አመለካከት የእግዚአብሔርን አሠራር በቤተ ክርስቲያን፥ በዓለምና በክርስቲያን የግል ሕይወት ውስጥ እየተገነዘበ ሊያድግ ይችላል። በጥናቱ ስለ ክርስቲያን ጤናና ስለ ሀብት፥ ስለ ሞትና ስለ አገልግሎት የእግዚአብሔር ፈቃድ እንዴት እንደሆነ ያስተውላል። መንፈስ ቅዱስ ደግሞ የእግዚአብሔር ልጆችን አሳብና ስሜት ሊመራ ይችላልና እንዴት መጸለይ እንደሚገባቸው ያስተምራቸዋል፤ ሮም 8፥14። ሆኖም ብዙ ጊዜ «ፈቃድህ ከሆነ» ብለን በጸሎታችን ላይ መጨመር ይገባናል፤ ምክንያቱም የእግዚአብሔርን ፈቃድ በተወሰነ ነገር ውስጥ ማወቅ ሊከብድ ይችላል፤ ሐ.ሥ. 16፥6-10፤ ያዕ. 4፥14-15።

አንዳንዶች «ፈቃድህ ከሆነ» ብሎ መጸለይን እንደ እምነት ጉድለት ይቈጥሩታል፤ ወይም ዐልፎ ዐልፎ ሰው የእግዚአብሔርን ፈቃድ ያውቅ ዘንድ በጸሎት ለመታገል ዝግጁ አለመሆንን ሊያሳይ ይችላል፤ ሆኖም እንደዚህ አለመጸለይ ቢያንስ የትሕትና ዕጦት ወይም እግዚአብሔርን የማስገደድ መከራም እንኳ ሊሆን ይችላል። ክርስቲያን ስለ አንድ ነገር ሲጻልይ በአጠቃላይ ሁኔታ በትክክል የእግዚአብሔርን ፈቃድ ሲያውቅ፥ በዝርዝር እግዚአብሔር እንዴትና መቼ እንደሚሠራ ግን አያውቅም። ለምሳሌ ክርስቲያን «ጌታ ኢየሱስ ሆይ፥ ና» ብሎ መጸለዩ ትክክለኛ ሲሆን፥ እንዴትና መቼ እንደሚመጣ ብዙ የተለያዩ አሳብ አለ፤ ራእ. 22፥20። ክርስቲያን ስለ እያንዳንዱ ጉዳይ ይጸልያል፤ ቀስ በቀስም የእግዚአብሔር ፈቃድ እየተብራራለት ይሄዳል፤ የበለጠም መጸለይ ይችላል።

የክርስቲያን ጸሎት በእግዚአብሔር ፈቃድ መሠረት ፍጹም ላይሆን ይችላል፤ ሆኖም መልአክ ለጸሎቱ የሚጤስ ዕጣን ይጨምራልና «የዕጣኑ ጤስ ከቅዱሳን ጸሎት ጋር» በእግዚአብሔር ፊት ያርጋል፤ ጸሎቱም ውጤታማ ይሆናል፤ ራእ. 8፥3-5።

3. እምነት፤ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፥ «...በእግዚአብሔር እመኑ። ... ይህን ተራራ ፡- ተነቅለህ ወደ ባሕር ተወርወር ቢል ይሆንለታል። ስለዚህ እላችኋለሁ፤ የጸለያችሁትን የለመናችሁትንም ሁሉ እንዳገኛችሁት እመኑ፤ ይሆንላችሁማል» ብሎ ታላቅ ትእዛዝና የተስፋ ቃል ሰጥቶናል፤ ማር. 11፥23-24። እምነት የእግዚአብሔር ስጦታ ነው፤ ኤፌ. 2፥8-9፤ ፊል. 1፥29። ሰው በተሰጠው ስጦታ እንዲጠቀም ታዝዟል፤ ይህንም የሚያደርገው በውስጡ ያለውን እምነት እየተመለከተ በዘዴ በማንነጣጠልና በመቀስቀስ ሳይሆን፥ እምነቱን ወደሰጠው በመመልከት ነው። የአማኙ እምነት የሰናፍጭ ቅንጣትን የሚያህል ብቻ ቢሆንም እንኳ ታላቅ የጸሎት መልስን ሊያስገኝ ይችላል፤ ምክንያቱም ኀይሉ በሚጸልየው ሰው እምነት ውስጥ ሳይሆን እምነቱን በሰጠው ዘንድ ነው፤ ማቴ. 17፥20፤ ሉቃ. 17፥6።

ሰው እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ እንዲጻልይ ጥበብ ያስፈልገዋልና ለዚህ ሥራ «ጥበብ ቢጉድለው ሳይነቅፍ በልግስና ለሁሉ የሚሰጠውን እግዚአብሔርን ይለምን፤ ለእርሱም ይሰጠዋል። ነገር ግን በምንም ሳይጠራጠር በእምነት ይለምን...»፤ ያዕ.

1÷5-8። ጥርጥርን ማሸነፍና በእውነት ማመን «የእምነት ገድል» ነውና ይህን ገድል አሸናፊዎች እስክንሆን ድረስ እንድንጋደል ታዝዘናል፤ 1ጢሞ. 6÷12።

«እምነት ተስፋ ያደረገነው ነገር እንደሚፈጸም ርግጠኛ የምንሆንበት፣ የማናየውም ነገር እውን መሆኑን የምንረዳበት ነው»፤ ዕብ. 11÷1 አ.መ.ት.። ስለዚህ ክርስቲያን ስለ አንድ ነገር ሲጸልይ፣ የለመነው እንደሚፈጸም እምነት ሊሰጠው ይችላልና በተሰጠው እምነት መሠረት እግዚአብሔርን እያመሰገነ ሊራመድ ይችላል። እውነተኛ ጸሎት ሁሉ የሚደረገው እግዚአብሔርን በማመን ነው፤ ሆኖም መንፈስ ቅዱስ የሚሰጠው ልዩ እምነት አለና በዚህ ዐይነት እምነት መሠረት ሰው ምንም ሳይጠራጠር ቢለምን፣ ወዲያውኑ የጸሎቱ ልመና እንደሚፈጸም ያውቃል፤ 1ቆሮ. 12÷9፤ ያዕ. 5÷15።

4. ቈራጥነት፤ እውነተኛ ጸሎት ቀላል ነገር አይደለምና መልስ እስኪገኝ ድረስ የሚደረግ ልማዳዊ ድግምት ሳይሆን ንዝነዛ (ሉቃ. 11÷5-8)፣ ያዝ-ለቀቅ ሳይሆን ተከታታይነት (ሉቃ. 18÷1-8)፣ ዝለት ሳይሆን ጽናት (ማቴ. 7÷7፤ ገላ. 6÷9፤ ዕብ. 12÷3) ይገኙበታል። «እርሱም በሥጋ ወራት ከሞት ሊያድነው ወደሚችል ከብርቱ ጩኸትና ከእንባ ጋር ጸሎትንና ምልጃን አቀረበ፤ እግዚአብሔርንም ስለ መፍራቱ ተሰማለት» የሚለው ጥቅስ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በቈራጥነት እንደጸለየ ይመሰክራል፤ ዕብ. 5÷7።

5. ምክንያቶችን ማቅረብ፤ የእግዚአብሔር ሰዎች ሲጸልዩ ጸሎታቸው እንዲሰማ እንደ ጠበቃ ምክንያቶችን ያቀርባሉ። ብዙ ጊዜ እንደዚህ የሚጸልዩ ሰዎች የእግዚአብሔርን ባሕርያትና ስም፣ እግዚአብሔር የሰጠውን ቃል ኪዳን፣ የእግዚአብሔርን ጠላቶች ክፋት፣ የእግዚአብሔርን ሕዝብ ሁኔታ፣ የጸሎት አቅራቢውን ሁኔታና አገልግሎት፣ የክርስቶስን ማንነትና ሥራ ሊጠቅሱ ይችላሉ። ለምሳሌ፡ ነህምያ ስለ ኢየሩሳሌም ሁኔታ ሲጸልይና በንጉሥ አርጤክስስ ፊት ሞገስ እንዲያገኝ ሲለምን፣ እግዚአብሔር ለሚወዱትና ለሚታዘዙለት ቃል ኪዳንንና ምሕረትን መጠበቁን፣ ታላቅና የተፈራ አምላክ መሆኑን፣ የሚጸልየው የእርሱ ባሪያ መሆኑን፣ በእስራኤል ላይ ከጎጢአታቸው የተነሣ የደረሰባቸው ቅጣት ትክክለኛ ቅጣት መሆኑን፣ እግዚአብሔር ከጎጢአታቸው ቢመለሱ ከተበተኑበት እንደሚሰበሰባቸው የተስፋ ቃል ለሙሴ አስቀድሞ መስጠቱን፣ የእግዚአብሔር ስም በኢየሩሳሌም ላይ መኖሩን፣ የእግዚአብሔር ኀይል ታላቅ መሆኑን፣ እስራኤል በብርቱ እጅ መቤዣቱን፣ የእስራኤል ሕዝብ የባዕዳን ባሪያዎች መሆናቸውን፣ ከእርሱ ጋር የሚጸልዩት የእግዚአብሔር ባሪያዎች መሆናቸውንና ጸሎታቸው ሲሰማ ባሪያዎቹ ስሙን በይበልጥ የሚፈሩ መሆኑን ለአምላኩ አሳስበ፤ ነህ. 1÷5-11። ነህምያ ምክንያትን በምክንያት ላይ በመደራረብ አምላኩን ለመነ፤ ከካሌሉ ወር እስከ ኒሳን ወር ድረስ ጸለየ፤ የአራት ወር ጸሎት መልስም ተገኘ፤ ነህ. 2÷1-8።

ለክርስቲያን ዛሬ ከነህምያ ይልቅ ብዙ ምክንያቶች ሊኖሩት ቢችሉም፣ ዋናው ምክንያት የክርስቶስ ስም ነው፤ የዚህን ምዕራፍ ንኡስ አንቀጽ ለ2 ይመ.።

6. ጓደኞች፤ ክርስቶስ ሐዋርያትን ለወንጌል ሥራ ሁለት ሁለት አድርጎ ላካቸው (ማር. 6÷7)፤ ሁለት ወይም ሦስት ሆነው በእርሱ ስም ለሚሰበሰቡ ምእመናን ልዩ የተስፋ ቃል ሰጣቸው፤ ማቴ. 18÷19-20። በምዕራፍ 49 እንዳስገነዝብነው የጸሎት ዐውድ በጥቅሉ የቤተ ክርስቲያን አምልኮ ነው። ሆኖም ብዙ ምእመናን የጸሎት ተባባሪ ጓደኞች አግኝተው መጸለያቸውን ታላቅ በረከት ሆኖ አግኝተውታል፤ በተለይም ባልና ሚስት አብረው ሲጸልዩ ታላቅ ኀይል አላቸው፤ 1ጴጥ. 3÷7። በብሉይ ኪዳን ዘመንም

ዳንኤልና ሦስቱ የቅርብ ወዳጆቹ ሲጸልዩ ከሞት ፍርድ እንደዳኑ እናስተውላለን፤ ዳን. 2፡17-19።

የቤተ ክርስቲያን፣ የማኅበር፣ የቅርብ ንደኞች፣ የቤተሰብ፣ የባልና ሚስት ጸሎት በግል ጸሎት ላይ የተመሠረተ ነው። ምክንያቱም አንድ ሰው በሌላ ሰው ፊት ሲጸልይ፣ ጸሎቱ ከሞላ ጉድል በሰውዬው ይወሰናል። ስለዚህ ሌላ ሰው ሳይሰማው ልቡን ሙሉ በሙሉ በአምላኩ ፊት ማድረግ እንዲችል ለብቻው መሆን ይገባዋል፤ ማቴ. 6፡6። አማኙ እዚህ ላይ ማስተዋል የሚገባው በልሳን ለመጸለይ የመንፈስ ቅዱስ ስጦታ ካለው፣ ምንም እንኳን ጸሎቱን በአእምሮው ባያስተውለውም፣ በመንፈስ (በራሱ መንፈስ) ይጸልያልና ራሱን እንደሚያንጽ ነው፤ 1ቆሮ. 14፡4-14-15። እንግዲህ ሰው በግል ጸሎት ተዘጋጅቶ በእውነት ከእግዚአብሔር ጋር ከተገናኘ በኋላ ከሌሎች ጋር ሲጸልይ፣ በረከቱ ከፍ ያለ ሊሆን ይችላል።

8. ምስጋና፤ ሰው ሲለምንና ሲያማልድ ሁልጊዜ አብሮ ማመስገን አለበት (ፊል. 4፡6)፤ ምእመናን «ከማመስገን ጋር በጸሎት እየነቃችሁ ለእርሱ ትጉ» ተብለው ታዝዝዋልና፤ ቆላ. 4፡2። ሰውም ማመስገን ያለበት ሁሉ ሲመቻችለት ብቻ ሳይሆን በማናቸውም ጊዜና በማናቸውም ሁኔታ ነው፤ «በሁሉ አመስግኑ፤ ይህ የእግዚአብሔር ፈቃድ በክርስቶስ ኢየሱስ ወደ እናንተ ነውና» ተብሏል፤ 1ተሰ. 5፡18። ክርስቲያን መገንዘብ የሚገባው፣ እግዚአብሔር «ለሚወዱት እንደ አሳቡም ለተጠሩት ነገር ሁሉ ለበጎ» የሚያደርግ መሆኑን ነው፤ ሮም 8፡28። ስለዚህ በክርስቲያን ሕይወት ከባድ ፈተና ቢደርስም፣ ፈተናው ለእግዚአብሔር ክብርና ለአማኙ በረከት መንገድ እንደሚሆን ስለሚያውቅ ምስጋናን ማቅረብ ይገባዋል። በዚህ መንፈስ ታላቅ ሠራዊት በኢየሩሳሌም ላይ ሲዘምት፣ ኢዮሣፍጥ ከግጭቱ በፊት እስራኤላውያን አምላካቸውን እንዲያመስግኑ አደረገ፤ ድልም ከነሡ በኋላ እንደገና አመስገኑ፤ 2ዜ.መ. 20፡20-28። የእግዚአብሔር ሰዎች ከፈተና በፊትና በኋላ የሚያመስግኑ መሆን ይገባቸዋል።

9. እግዚአብሔርን ተስፋ ማድረግ፤ ሰው የእግዚአብሔርን ጥበብ ሊያስተውል አይችልምና ምእመናን አንዳንድ ጊዜ ጸሎታቸውን ያልሰማ (ዕን. 1፡2-4) ወይም እግዚአብሔር ጸሎታቸውን ሰምቶ ተቃራኒውን ያደረገ (ዕን. 1፡12-13) ይመስላቸዋል። የእስራኤል ሕዝብ መሲሕ እንዲመጣ ለብዙ መቶ ዓመታት ጸለዩ፤ «የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ» እግዚአብሔር ልጁን ላከ፤ ገላ. 4፡4። የሰማዕታት ነፍሶች በመንግሥተ ሰማያት «እስከ መቼ ድረስ አትፈርድም፤ ደማችንን በምድር በሚኖሩት ላይ እስከ መቼ አትበቀልም?» በማለታቸው የወንድሞቻቸው ቊጥር እስኪፈጸም ድረስ፣ ጥቂት ዘመን እንዲያርፉ ተነገረላቸው፤ ራእ. 6፡10-11። እዚህ ላይ መገንዘብ የሚገባን፣ «በጌታ ዘንድ አንድ ቀን እንደ ሺህ ዓመት፣ ሺህ ዓመትም እንደ አንድ ቀን እንደሆነ» ነው፤ 2ጴጥ. 3፡8።

ሰማይ ከምድር ከፍ እንደሚል የእግዚአብሔር አሳብ ከሰው አሳብ ከፍ ያለ ነው፤ ኢሳ. 55፡9። ሐዋርያው ጳውሎስ ይህን በይበልጥ የተማረው፣ አንድ ነገር ከሕይወቱ እንዲወስድ እግዚአብሔርን ሲለምን ነበር። እግዚአብሔር ግን «ጸጋዬ ይበቃሃል፤ ጎይሌ በድካም ይፈጸማልና» አለው፤ 2ቆሮ. 12፡7-10። እንግዲህ ሐዋርያው እንዳስበውና እንደፈለገው የጸሎቱን መልስ አላገኘም፤ ሆኖም ዕቅዱ በሐዋርያው ሕይወት እንዲፈጸም እግዚአብሔር በልዩና በተሻለ መንገድ ሠራ። በዚህ ዐይነት የጳውሎስ ጸሎት ዓላማ ተፈጸመ።

እንደ ሰው አስተሳሰብ ብዙ ጊዜ የጸሎት መልስ ይዘገያል፤ 2ጴጥ. 3+8። አንዳንድ ጊዜ ግን መልስ በድንገት ይመጣል። ለምሳሌ ሣራተ ሐናና ኤልሳቤጥ ልጅ ለመውለድ ለብዙ ዓመታት ከጸለዩ በኋላ ፀነሱ (ዘፍ. 18+12፤ 1ሳመ. 1+19-20፤ ሉቃ. 1+23-25)፤ ስምዖንም ለረጅም ጊዜ ሲጠበቅ የቄየውን መሲሕ ወደ ቤተ መቅደስ ሲገባ አየው፤ ሉቃ. 2+25-35። አንዳንድ ጊዜ ጸሎት አቅራቢው ከሞተ በኋላ የጸሎት መልስ ይገኛል። ለምሳሌ ከሙሴ ሞት በኋላ እስራኤል ወደ ተስፋ ቃል አገር ገባ። ለመሲሐ መምጣት የጸለዩት ነቢያት ከሞቱ በኋላ ክርስቶስ ተወለደ። ባለፉት ሁለት ሺህ ዓመታት የክርስቶስን ዳግም ምጽአት ይጠብቁ የነበሩት ምእመናን ሞተዋል፤ ጸሎታቸው ግን የዘገየ ቢመስልም መልስ ያገኛል።

ሐዋርያው ጳውሎስ ባቀረበው ልመና መሠረት የጸሎት መልስ አልተገኘም፤ ባይገኝም ምክንያት ተሰጠው፤ 2ቆሮ. 12+7-10። ዳዊት ልጁ እንዳይሞት ለአንድ ሳምንት ጸለየ፤ ሲሞት ግን ወደ እግዚአብሔር ቤት ገብቶ ሰገደ፤ «እኔ ወደ እርሱ እሄዳለሁ እንጂ እርሱ ወደ እኔ አይመለስም» ብሎ መሰከረ፤ 2ሳመ. 12+20-23። ሰማዕታትም እንዳይሞቱ ጸለዩ፤ ነገር ግን «ነፍሳቸውን እስከ ሞት ድረስ አልወደዱም»፤ ራእ. 12+11።

ክርስቲያን ለጸሎቱ መልስ ባያገኝም እንኳ፥ እግዚአብሔር ለእርሱ እንደሚያስብ (1ጴጥ. 5+7)፥ ለየቀኑ ኅይል እንደሚሰጠው (ዘዳ. 33+25፤ ማቴ. 6+11) እና እንደማይተውድ ያውቃል፤ ማቴ. 28+20፤ ዕብ. 13+5። እንደዚሁም በእምነት እያቀረበ ያለው ፍቅር፥ ምስጋናና ጸሎት ሁሉ በእግዚአብሔር ዙፋን ፊት እንደሚያስደስት ዕጣን እንደሚያርግ ያውቃል፤ ራእ. 5+8፤ 8+3-4።

ማስታወሻ

(1) ይህ ምዕራፍ ሲዘጋጅ በተለይ CT ገጽ 187-189፥ Grudem ም. 18 ገጽ 376-393 እና በThe Illustrated Bible Dictionary (IVP) "Prayer" በሚለው ንኡስ ርእስ ሥር ያለውን ለመነሻነት ተመልክተነዋል።

(2) Fasting በNIDCC ይመ.

(3) Fasting በThe Illustrated Bible Dictionary ይመ.

(4) ለምሳሌ ማስታወሻዎች በ"The Holy Bible New International Version" ይመ.

ጥናት 5 - ትምህርተ ሥጋዊ

የምዕራፎች ማውጫ

መግቢያ	157
ምዕራፍ 51 - የምሥጢረ ሥጋዊ ጥናት	157
ሀ) የትምህርተ ሥጋዊ ጥናት ዐውድ	159
ለ) የጥናቱ ሂደት	160
ክፍል 1 - ክርስቶስ በዓለም ታሪክ	
ምዕራፍ 52 - ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰጠ የአዲስ ኪዳን አጠቃላይ ምስክርነት	162
ሀ) የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ዐውድ	163
ለ) የኢየሱስ ስሞች	163
ሐ) የአራቱ ወንጌላት አጻጻፍ	165
መ) የማቴዎስ፣ የማርቆስና የሉቃስ ምስክርነት	166
ሠ) የዮሐንስ ወንጌል ምስክርነት	168
ረ) የሐዋርያት ሥራ ምስክርነት	173
ሰ) የጳውሎስ መልእክታት ምስክርነት	175
ሸ) የዕብራውያን መልእክት ምስክርነት	179
ቀ) የኢፑሮስ፣ የዮሐንስ፣ የያዕቆብና የይሁዳ መልእክታት ምስክርነት	180
በ) የዮሐንስ ራእይ ምስክርነት	182
መደምደሚያ	183
ምዕራፍ 53 - ክርስቶስ በተአምር ወደ ዓለም መግባቱ	186
ሀ) የትሥጉት ታሪክ	186
ለ) በትሥጉት ላይ የተሰነዘረ ተቃውሞ	189
ሐ) የትሥጉት ታሪክ ፍሬ አሳቦች	191
መ) የጌታ ኢየሱስ እናት የማርያም ተግባር	191
ሠ) ስለ ጌታ ኢየሱስ እናት ስለ ማርያም የተሰጡ ትምህርቶች	193
ምዕራፍ 54 - ክርስቶስ በተአምር ከዓለም መውጣቱ	198
ሀ) የክርስቶስ ሞት	198
ለ) የክርስቶስ መቀበር	199
ሐ) የክርስቶስ ወደ ሲኦል መውረድ	200
መ) የክርስቶስ ትንሣኤ	202
ሠ) የክርስቶስ ዕርገት	206
ረ) የክርስቶስ በአብ ቀኝ መቀመጥ	208
ሰ) የክርስቶስ ዳግም ምጽአት	209

ክፍል 2 - የክርስቶስ ፍጹም አምላክነት

ምዕራፍ 55 - የክርስቶስ ፍጹም አምላክነትና የተሰነዘረበት ተቃውሞ	213
ሀ) የተቃውሞው ዐይነቶች	213
ለ) የክርስቶስ ፍጹም አምላክነት ማስረጃዎች	214
ሐ) ክርስቶስ አምላክ የመሆኑ አስፈላጊነት	221
ምዕራፍ 56 - ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ	222
ሀ) እግዚአብሔር ወልድ በሐዋርያው ዮሐንስ ትምህርት	222
ለ) እግዚአብሔር ወልድ በዕብራውያን መልእክት	226
ሐ) እግዚአብሔር ወልድ በሐዋርያው ጳውሎስ መልእክታት	227
መ) እግዚአብሔር ወልድ በማቴዎስ፣ በማርቆስና በሉቃስ ወንጌላት	229

ክፍል 3 - የክርስቶስ ፍጹም ሰውነት

ምዕራፍ 57 - የክርስቶስ ፍጹም ሰውነትና የተሰነዘረበት ተቃውሞ	234
ሀ) በክርስቶስ ትስብእት ላይ የተሰነዘሩ ተቃውሞዎች ዐይነት	234
ለ) የክርስቶስ ፍጹም ሰውነት ማስረጃዎች	234
ሐ) የክርስቶስ ሰው መሆን አስፈላጊነት	237
መ) የክርስቶስ ሰብአዊ አካልነት	239
ሠ) የክርስቶስ ዘላለማዊ ትስብእት	239
ምዕራፍ 58 - የክርስቶስ ቅድስና	241
ሀ) ክርስቶስ ኅጢአትን አልሠራም	241
ለ) ክርስቶስ ኅጢአትን መሥራት አይችልም ነበር	242
ሐ) ክርስቶስ ኅጢአታዊ ትስብእትን አልነሣም	243
መ) ክርስቶስ በከባድ ፈተና ውስጥ በትዕግሥት ዐለፈ	245
ምዕራፍ 59 - የአካልነቱ አምላክነትና ትስብእት አንድነት	249
ሀ) በአንድነቱ ውስጥ ጣምራ ማንነት አለመገኘቱ	250
ለ) በአንድነቱ ትስብእቱ አለመለወጡ	250
ሐ) በአንድነቱ አምላክነቱ አለመለወጡ	253
መደምደሚያ	255

ክፍል 4 - ትምህርተ ሥጋዊ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ምዕራፍ 60 - ትምህርተ ሥጋዊ በአበው ዘመን	257
ሀ) ኢየሱስ በእውነት ሰው አልነበረም	258
ለ) ኢየሱስ አምላክነትን አገኘ	259
ሐ) ኢየሱስ ፍጹም አምላክ አልነበረም	260
መ) አርዮስ፤ «ቃል» የመጀመሪያው ፍጡር ነበረ	260
ሠ) አቡሊናርዮስ፤ የኢየሱስ አምላክነት በሥጋው ዐደረ	261
ረ) ንስጥሮስ፤ የኢየሱስ አምላክነትና ትስብእት በፈቃድና በምርጫ በአንድነት ናሩ	262
ሰ) አውጣኪ፤ የኢየሱስ ትስብእት በአምላክነቱ ተዋጠ	263
ሸ) የጉባኤዎች ውሳኔ አቅጣጫ፤ የኢየሱስ አምላክነትና ትስብእት ተዋሐዱ	264
ቀ) የጉባኤዎችን ውሳኔ ተከትሎ የመጣ የልዩ ልዩ ሊቃውንት ትምህርት	266
በ) የትሥጉት ምሳሌዎች	266

ምዕራፍ 61 - ትምህርተ ሥጋዊ በኢትዮጵያ	271
ሀ) ካራ	271
ለ) ቅብዕት	272
ሐ) ጸጋ	274
መ) ስለ ካራ፣ ቅብዕትና ጸጋ ጥቂት አስተያየቶች	277
ምዕራፍ 62 - ትምህርተ ሥጋዊ በ21ኛው መቶ ክፍለ ዘመን	281
ሀ) ምሥጢረ ሥጋዊን በዚህ ዘመን እንዴት እናጥናው?	281
ለ) ምሥጢረ ሥጋዊን ከኢትዮጵያ ሁኔታ አንጻር እንዴት እናጥናው?	281
ሐ) ሥጋን የነሣ ማን ነው?	282
መ) ወልድ የነሣው ምንን ነበረ?	283
ሠ) የክርስቶስን አንድነት እንዴት እንመርምረው?	283
መደምደሚያ	285
ምዕራፍ 63 - ትምህርተ ሥጋዊ በክርስቲያናዊ ኑሮ	287
ሀ) ትምህርተ ሥጋዊ ሰውን ከብዙ ስሕተት ይጠብቃል	287
ለ) ትምህርተ ሥጋዊ ለትምህርተ ግብረ ክርስቶስ መግቢያ ይሆናል	288
ሐ) ትምህርተ ሥጋዊ ሰውን ወደ ወንጌል መልእክት ይመራል	288
መ) ትምህርተ ሥጋዊ ለግብረ ገብነት ትክክለኛውን አቅጣጫ ያሳያል	288
ሠ) ትምህርተ ሥጋዊ አምልኮትን የተሟላ ያደርጋል	289

ጥናት 5 ትምህርተ ሥጋዌ

መግቢያ

ምዕራፍ 51 - የምሥጢረ ሥጋዌ ጥናት

ይህ ምዕራፍ በትምህርተ ሥጋዌ ጥናት ሥር ለሚጠቃለሉ አሳቦች ሁሉ መግቢያ ምዕራፍ ነው።

«ቃል ሥጋሆን።» ለምን? ሰዎችን ለማዳን ነው። ደኅንነት ለሰዎች ለምን አስፈላጊ ሆነ? «ትምህርተ ሰብእ» በሚለው በ4ኛው ጥናት ሰው በኅጢአት ምክንያት ከእግዚአብሔር በመራቁ የደረሰበትን ሁኔታ ተመልክተናል። እግዚአብሔር ሰውን በሞት ሁኔታ እንዳለ ሊተው ይችል ነበር፤ ነገር ግን ስለወደደው ሊያድነው ዐቀደ፤ ዕቅዱም አንድያ ልጁን ወደ ዓለም መላክ፤ በዓለምም ተገኝቶ ለሰው ኅጢአት ቤዛ መሆን ነው። «ትምህርተ ሰብእ» ይህን ለምን አስፈላጊ እንደሆነ ሲያስተምር፤ «ትምህርተ ሥጋዌ» ደግሞ እግዚአብሔር ይህን እንዴት እንዳደረገ ያሳያል። በዚህ ትምህርት ብዙ ምሥጢር የሚገኝ ሲሆን ትምህርቱ ምሥጢረ ሥጋዌ ይባላል። ቃል ሥጋ ስለ መሆኑ ብዙ ነገር ባይገለጥም፤ ሥራችን እግዚአብሔር የገለጠውን መረዳት ነው። የተገለጠውን በዐጭሩ በሦስት አርእስት ከፍለን ልንመለከተው እንችላለን፤ አርእስቱም ፦ ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ነው፤ ክርስቶስ ፍጹም ሰው ነው፤ ክርስቶስ አንድ አካል (ህላዌ) ነው የሚሉት ናቸው።

ስለ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ማየት የሚገባንን ከሁለት አቅጣጫ ልንመረምረው እንችላለን፤ እነርሱም «ሰማያዊ» እና «ምድራዊ» ናቸው። ከሰማያዊ ሁኔታ ስንመለከት ጥናታችንን ከእግዚአብሔር ሥራ እንጀምራለን፤ ከምድራዊ ሁኔታ ስናይ ግን በምድር ላይ 34 ዓመት ከኖረው፤ ከኖዝሬቱ ኢየሱስ የሕይወት ታሪክ እንጀምራለን። ከሰማያዊ ሁኔታ ብንጀምር፤ «እግዚአብሔር ምን አደረገ?»፤ ከምድራዊ ሁኔታ ብንጀምር «የኖዝሬቱ ኢየሱስ እንዴት ያለ ሰው ነበረ?» ለሚሉት ጥያቄዎች መልስ እንፈልጋለን (1)።

የአዲስ ኪዳን ጸሓፊዎች ትምህርታቸውን የጀመሩት ክርስቶስን ከሰማያዊ አቅጣጫ በመመልከት ነው። ከእነርሱ በፊት መጥምቁ ዮሐንስ፤ «የጌታን መንገድ አቅኑ ብሎ በምድረ በዳ የሚጮኹ ሰው ድምፅ እኔ ነኝ» በማለት፤ ኢሳይያስ አስቀድሞ የተናገረውን ትንቢት እየፈጸመ ሰዎችን በማጥመቅ ክርስቶስ ለእስራኤል እንዲገለጥ መጣ፤ ዮሐ. 1፡23:31።

ዮሐንስ፤ «ከሰማይ ካልተሰጠው ሰው አንዳች ሊቀበል አይችልም» በማለት፤ መልእክቱን ከእግዚአብሔር በመቀበሉ ላይ አተኩረ፤ ዮሐ. 3፡27። በምድረ በዳ ስለ ክርስቶስ በተለይ አራት ነገሮች ተገለጡለት፤ እነርሱም፤ ሀ) «ከእኔ በኋላ የሚመጣው እርሱ ከእኔ በፊት ነበረና ከእኔ ይልቅ የከበረ ሆኗል» በማለቱ፤ ኢየሱስ በቤተ ልሔም ከመወለዱ በፊት አስቀድሞ በብሉይ ኪዳን ዘመን እንደነበረ፤ በእግዚአብሔር ዘንድም እንደኖረ አሳየ፤ ዮሐ. 1፡15:30። (ዮሐንስ ስድስት ወር ከኢየሱስ ቀድሞ በመወለዱና

ከኢየሱስ በፊት የሰብከትንና የጥምቀትን አገልግሎት በመጀመሩ በተወሰነ አመለካከት ከክርስቶስ በፊት ነበረ። ለ) ኢየሱስ ክርስቶስ የዓለምን ኅጢአት የሚያስወግድ የእግዚአብሔር በግ መሆኑን አመለከተ፤ ዮሐ. 1፡29፡36። ሐ) ክርስቶስ በመንፈስ ቅዱስ እንደሚያጠምቅ አስተማረ፤ ዮሐ. 1፡33። መ) ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን መሰከረ፤ ዮሐ. 1፡34። ዮሐንስ እነዚህን ነገሮች ስለ ክርስቶስ ለማወቅ የቻለው ከሰማይ ስለተገለጡለት እንጂ በምድራዊ ጥናት ተደግፎ አለመሆኑ ግልጽ ነው። የክርስቶስን ክብር ተረድቶ በእርሱ ፊት ራሱን ዝቅ ዝቅ እያደረገ ክርስቶስ እንዲልቅ፣ እርሱ እንዲያንስ ፈለገ፤ ዮሐ. 1፡26፤ 3፡30። በአዲስ ኪዳንም ጸሓፊዎች ስለ ክርስቶስ ሲጽፉ አገላለጣቸው በሰማያዊ አመለካከት ላይ የተመሠረተ ነበረ።

ቅዱስ ማርቆስ፡ «የእግዚአብሔር ልጅ የኢየሱስ ክርስቶስ ወንጌል...» ብሎ ወንጌሉን በመጀመሩ ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ በመሆኑ ላይ ያተኩራል፤ ማር. 1፡1። ቅዱስ ማቴዎስና ቅዱስ ሉቃስም ትምህርታቸውን በኢየሱስ ልደት ሲጀምሩ፡ «...ከእርሰዋ የተፀነሰው ከመንፈስ ቅዱስ ነውና...»፤ «...መንፈስ ቅዱስ በአንቺ ላይ ይመጣል፤ የልዑልም ኅይል ይጸልልሻል...» በማለታቸው፡ ኢየሱስ ከቅድስት ድንግል ማርያም መወለዱ የእግዚአብሔር ልዩ ሥራ ስለ መሆኑ በትምህርታቸው መክፈቻ ከፍ ያለ ትኩረት ይሰጣሉ፤ ማቴ. 1፡20፤ ሉቃ. 1፡35። ቅዱስ ዮሐንስ በወንጌሉ መግቢያ፡ «በመጀመሪያው ቃል ነበረ፤ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ፤ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ... ቃልም ሥጋ ሆነ፤ ጸጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ ዐደረ... እግዚአብሔርን ያየው አንድ ስንኳ የለም፤ በአባቱ ዕቅድ ያለ አንድ ልጁ እርሱ ተረከው» በማለቱ፡ ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም አምላክና የእግዚአብሔር ልጅ (ወልድ) መሆኑን በጥብቅ እያስገነዘበ በመጻፉ አመለካከቱ ከሰማያዊ ሁኔታ እንደሆነ ያሳያል፤ ዮሐ. 1፡1፡14፡18። ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ ክርስቶስ ማንነት ሲያስተምር፡ «...ሀብታም ሲሆን፡ እናንተ በእርሱ ድኽነት ባለጠጋች ትሆኑ ዘንድ ስለ እናንተ ድኽ ሆነ»፤ «...እግዚአብሔር ከሴት የተወለደውን፡ ከሕግም በታች የተወለደውን ልጁን ላከ»፤ «በእግዚአብሔር መልክ ሲኖር ሳለ ... በሰውም ምሳሌ ሆኖ ራሱን ባዶ አደረገ (ዝቅ አደረገ)፤ በምስሉም እንደ ሰው ተገኝቶ ራሱን አዋረደ፤ ለሞትም ይኸውም የመስቀል ሞት እንኳ የታዘዘ ሆነ» በማለቱ፡ ከሰማያዊ ክብር ወርዶ ራሱን ዝቅ እንዳደረገ ይገልጣል፤ 2ቆሮ. 8፡9፤ ገላ. 4፡4፤ ፊል. 2፡5-8። ቅዱስ ጴጥሮስ፡ «እርሱ አስቀድሞ የታወቀው ዓለም ከመፈጠሩ በፊት ሲሆን፡ አሁን ግን በመጨረሻው ዘመን ስለ እናንተ ተገለጠ» ብሎ ትምህርተ መለኮቱን ከሰማያዊ ሁኔታ መጀመሩን ያሳያል፤ 1ጴጥ. 1፡20 አ.መ.ት.። እነዚህ ስድስት ጸሓፊዎች ክርስቶስ ሰው መሆኑን ቢያምኑም፡ ስለ ክርስቶስ ሲያስተምሩ ትምህርታቸውን ከሰማያዊ ሁኔታ ጀምረው ከእግዚአብሔር ጋር ሲኖር ሳለ፡ ከዚያ መላኩንና በሰዎች መካከል ሰው ሆኖ ይኖር እንደነበር ገልጠዋል።

ወደ ዕብራውያን የተጻፈው መልእክት ክርስቶስ፡ «በሥጋና በደም» እንደተካፈለ፡ እንደሞተ፡ የሞትን መከራ እንዳወቀ፡ በመከራ ፍጹም እንደሆነ፡ በነገር ሁሉ እንደተፈተነ፡ ከተቀበለው መከራ መታዘዝን እንደተማረ በማስተማር ለክርስቶስ ትስብእት ትልቅ አጽንዖት ይሰጣል፤ ዕብ. 2፡9፡10፡14፤ 4፡15፤ 5፡8። ጸሓፊው ይህን ሁሉ ከመጻፉ በፊት ግን፡ «...ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን፤ እርሱም የክብሩ መንጸባረቅና የባሕርዩ ምሳሌ ሆኖ፡ ሁሉን በሥልጣኑ ቃል እየደገፈ፡ ኅጢአታችንን በራሱ ካነጻ በኋላ በሰማያት በግርማው ቀኝ ተቀመጠ» ብሎ ትምህርቱን ከሰማያዊው ሁኔታ መጀመሩን ያሳያል፤ 1፡1-3።

እንግዲህ የአዲስ ኪዳን ጸሓፊዎች ስለ ክርስቶስ የሚያስተምሩትን ከሰማያዊ ሁኔታ እንደጀመሩ እናያለን፤ የቤተ ክርስቲያን መምህራንም ለ1800 ዓመታት አርአያቸውን ተከትለው ተመሳሳይ ተግባር ፈጽመዋል።

በ19ኛውና በ20ኛው ክፍላተ ዘመን ግን በቤተ ክርስቲያን ብዙ ሊቃውንት ትምህርታቸውን የጀመሩት ከምድራዊ ሁኔታ በመነሣት ነበረ። ይህን ሲያደርጉም የRomantic Movementን(2) አስተሳሰብ ይከተሉ ነበር። ዋና ጥያቄያቸው ክርስቶስ በምድራዊ ሕይወቱና አገልግሎቱ ምን ይሰማው ነበር? የሚለው ነው። ለዚህም ጥያቄ መልስ ሲፈልጉ ትምህርታቸውን የጀመሩት በናዝሬቱ ኢየሱስ ታሪክ ነበር።

ብዙዎች የኢየሱስን ታሪክ ከምድራዊ ሁኔታ ተነሥተው ሲመረምሩት፤ ኢየሱስ ከሌሎች ሰዎች ይልቅ ተአምራትን የሠራ፤ የእግዚአብሔር መንፈስ የነበረበት፤ ከሌሎች ይልቅ እግዚአብሔርን ያወቀ፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ የተረዳና የፈጸመ፤ ሰውንም የወደደ መንፈሳዊ መሪ ሆኖ ያገኘታል። ነገር ግን ኢየሱስ ራሱ ከእግዚአብሔር ተልኮ የመጣና የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ መሆኑን እንዳስተማረ ካልተረዱና ካላመኑ በቀር ወደ ትክክለኛው የትሥጉት ትምህርት ሊደርሱ አይችሉም። ግፉ ቢል እነርሱ፤ ኢየሱስ እንደ አማኞች ሁሉ ወይም ከአማኞች በላይ ሁኔታ የእግዚአብሔር መንፈስ ያደረበት ወይም ያለበት ሰው እንደሆነ እንጂ ከዘላለም የነበረ ወልድ ሥጋን ነሥቶ ሰው መሆኑን አምነው አይቀበሉትም።

ሀ) የትምህርተ ሥጋዊ ጥናት ዐውድ

የመጀመሪያዎቹ የክርስቶስ ደቀ መዛሙርት እንደ ሰው ዐወቁት። ሲከተሉትም ቀስ በቀስ የአይሁድ መሲሕ መሆኑን አመኑ፤ ከትንሣኤውም በኋላ እንደ ቶማስ የዓለም ጌታና ፍጹም አምላክ መሆኑን ተረድተው አከበሩት (ዮሐ. 20፥28)፤ በዚህም መሠረት አመለኩት፤ ወደ እርሱም ጸለዩ። ሐዋርያት በስብከታቸው በትንሣኤው ላይ አተኩሩ፤ እርሱ ከሙታን ከተነሣ ጌታና አምላክ መሆኑ ግልጽ ነውና። በዚህ ምክንያት በሐዋርያት ትምህርት የክርስቶስ ትሥጉት ብዙ ጊዜ ለክርስቲያናዊ ኑሮ ምሳሌ እንጂ ክርክር የሚደረግበት ወይም ማስረጃ የሚቀርብበት ጉዳይ አይደለም (ለምሳሌ ፊል. 2፥1-8)።

እንግዲህ ቤተ ክርስቲያን ይህን ትምህርት ለመወሰን እስከ ኬልቄዶን ጉባኤ ድረስ ለምን በክርክር አራት መቶ ዓመታት አሳለፈች? ብለን መጠየቅ እንችላለን። ምናልባት ስለ ሦስት ነገሮች ማተት ለዚህ ጥያቄ መልስ ለማግኘት ይረዳናል።

1. ወንጌል በአዲስ ባህል ውስጥ ሲሰበክ ምሥጢራትን ማስረዳትና መወሰን ቀላል አይደለም። የቤተ ክርስቲያን የመጀመሪያ መልእክተኞች ወደ አሕዛብ ሲሄዱ በዕብራይስጥና በአራማይክ ሳይሆን በግሪክ ቋንቋ፤ በግብርና ዓለም ሳይሆን በከተማ ኑሮ፤ በሌላው ሳይሆን በአሕዛብ ባህልና እምነት ዐውድ ወንጌልን መስበክ ነበረባቸው። በሌላ አነጋገር ብሉይ ኪዳንን ላወቁት ሳይሆን ላላወቁት መመስከር ግድ ሆነባቸው።

ዛሬ ደግሞ ሚስዮናውያን ለአዳዲስ ሕዝቦች ወንጌልን ሲሰብኩ፤ አንዳንዶች በክርስቶስ ቶሎ ቢያምኑም፤ ስለ ምሥጢራቱ ሚስዮናውያኑ ያላቸውን አስተሳሰብ ለማስተዋል ረጅም ጊዜ ይጠይቃል።

የተገለጠውን መወሰንና ያልተገለጠውን መተው እንደዚሁም ስሕተትን ማስወገድ፤ ምእመናን በሚያስተውሉበት ሁኔታም ዕጥር ምጥን ያለ ዝግጅት ማቅረብ ቀላል አይደለም። በእግዚአብሔር መሪነት ጥሩ መግለጫ ሲሰጥ ሰዎች ይገረማሉ፤ ይህ እንዴት ግልጽ ነው ሊሉና ለምን ይህን ያህል የክርክር ጊዜ ጠየቀ? ለማለት ይችላሉ። መቼም፤ ከዚህ ሂደት በስተጀርባ ብዙ ጊዜ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ሰብአዊ ክብርና

ኩራት፤ የአብያተ ክርስቲያናት ሥልጣንም ይታያሉ፤ እንደዚሁም መንፈሳዊ ትግል እንዳለ ማመን አያስቸግርም።

2. ትምህርተ ሥጋዊ ከትምህርተ ሥላሴ ጋር የተያያዘ ትምህርት ነው። ስለ ትምህርተ መለኮት የቤተ ክርስቲያን የመጀመሪያ ትግል የአብንና የክርስቶስን አንድነት መወሰን ነበረ። በመጨረሻ በኒቅያ ጉባኤ አብና ወልድ ከአንድ ህላዌ መሆናቸው ተረጋግጦ ተደነገገ። ከዚያም በኋላ ወልድ እንዴት ሥጋን እንደነሣ መወሰን አስፈላጊ ነበረ። ምሥጢረ ሥጋዌን በተመለከተ በ2ኛው ጥናት ስለ ትምህርተ ሥላሴ የሚገኙ እውነቶች የሚከተሉት ናቸው ፡-

ሀ) ሦስቱ አካላት በህላዌ፣ በባሕርይና በባሕርይ መገለጫዎች አንድ ናቸው። አንድ ናቸው ስንል ይተካከላሉ፤ አይበላለጡም፤ በዘላለማዊነታቸው እኩል ናቸው ማለታችን ነው።

ለ) ሦስቱ አካላት በሰም፣ በአካልና በግብር ልዩ ናቸው። ይህንም ስንል አብ የወልድ አባት፣ ወልድ የአብ ልጅ ነው፤ መንፈስ ቅዱስም ከአብ (በብዙዎች ከወልድም ጭምር) ይሠርጻል ማለታችን ነው። እግዚአብሔር ስለማይለወጥ በሦስቱ አካላት መካከል ያለው ግንኙነት አይለወጥም።

ሐ) የእግዚአብሔር ህላዌ በተለይ በአብ (ወይም በወልድ ወይም በመንፈስ ቅዱስ) ሳይሆን የሦስቱ አካላት በአንድነት ነው።

መ) በሦስቱ አካላት ዘንድ ጥልቅ የሆነ ውሳጣዊ ግንኙነት አለና አንዱ ከሌሎቹ መለየት አይችልም። ምሥጢርም ነው፤ ሆኖም እግዚአብሔር አንድ ነው፤ ሦስትነትም አለው።

ሠ) የሦስቱ አካላት ግብር (ሥራ) ዘላለማዊ ግንኙነታቸውን ያንጸባርቃል። እንግዲህ ወልድ ሥጋ ሲነሣ ከአብ ጋር ያለው ግንኙነት አልተለወጠም፤ እግዚአብሔር አይለወጥምና።

አስቀድሞ እንደተገለጠው ትምህርተ ሥጋዊ ከትምህርተ ሥላሴ ጋር እጅግ የተያያዘ በመሆኑ፣ ትምህርተ ሥላሴን ባጠናንበት ጊዜ የተጠቀሱትን ጥቅሶች እንደገና እንጠቅሳቸዋለን፤ የሚጠቀሱት ግን ትምህርተ ሥጋዌን ከመመልከት አንጻር ነው።

3. ክርስቶስ የአማኙ ነቢይ፣ ካህንና ንጉሥ ነውና አማኙ ክርስቶስን የሚያውቀው በእነዚህ ሦስት ማዕርጎች ሲቀርብለት ነው። ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰውም ባይሆን ኖሮ እነዚህን አገልግሎቶች ሊፈጽም አይችልም ነበር። በሌላ አነጋገር የክርስቶስ ሥራ የተመሠረተው በማንነቱ ላይ ነው። የክርስቶስን ትሥጉትና ሥራ በአንድ ጊዜ ለማጥናት ስለማይመች በዚህ ጥናት ትሥጉትን፣ በሚከተለው በ6ኛው ጥናት ደግሞ ሥራውን ለማጥናት እንሞክራለን። የክርስቶስ ዋና ሥራ በኅጢአተኞች ስፍራ በመስቀል ላይ ቤዛን መክፈሉና ከሙታን በመነሣቱ ለሕዝቡ ኩነኔ የሌለበትን አዲስ ሕይወት ማስገኘቱ ነው። በትምህርታችንም እነዚህ ሁለት ሁነቶች የክርስቶስን ትሥጉት እንዴት እንደሚያብራሩት እናያለን።

ለ) የጥናቱ ሂደት

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በዓለም ታሪክ ታላቁ ሰው መሆኑን ማሰብ አይከብድም። እርሱ ስመ ጥር ከሆነና እጅግ ታዋቂ ዝና ካለው ቤተሰብ፣ ወገንና ሕዝብ ሳይወለድ፣ በታላቅ ከተማና አገር ሳይኖር፣ መጽሐፍ ሳይጽፍ፣ ጦር ሠራዊት ሳያስከትል፣ ጠንካራና ኀይለኛ ደቀ መዛሙርትን ሳያሠለጥን፣ ምድራዊ ሀብት ሳይኖረው፣ ከፍተኛ ሥልጣን ሳይማር፣ ከሦስት ዓመት ሥራ በኋላ በዓለም የተሠራጨና ዓለም ዐቀፍ ዕውቅና ያገኘ

ሃይማኖትን መሠረተ። ከሞተ በኋላ በሁለት ሺህ ዓመት ውስጥ ይህ ሃይማኖት የዓለም ዋና እምነት ሆኗል። ክርስቶስ በዓለም ታሪክ ተወዳዳሪ የማይገኝለት ሰው ነው።

እንግዲህ በመጀመሪያ በዓለም ታሪክ እርሱ የነበረውን ስፍራ እንመረምራለን። ይህንም ለማድረግ እርሱን ያወቁና የቅርብ ተከታዮች የነበሩት ስለ እርሱ ባደረሱልን ጽሑፎቻቸው የእያንዳንዳቸው አመለካከት እንዴት እንደሆነ በአጠቃላይ እንመለከታለን። ከዚያም በኋላ ትንሽ ስለተጻፈበት ከድንግል ስለ መወለዱና ብዙ ስለተጻፈበት ስለ ትንሣኤው እንመረምራለን።

በሁለተኛው ክፍል ፍጹም አምላክነቱን ስንመረምር፡ በሥጋ ከቅድስት ድንግል ማርያም ከመወለዱ በፊት አስቀድሞ ከእግዚአብሔር ጋር መኖሩንና የባሕርይ ልጅ መሆኑን እናጠናለን።

በሦስተኛው ክፍል ደግሞ ፍጹም ሰውነቱን ስንመረምር፡ የትስብእቱን ሁኔታ፡ ኀጢአት የሌለበት መሆኑንና መፈተኑን፡ ከዚያም በኋላ ህላዌውንና አካልነቱን በመመልከት መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ምሥጢረ ሥጋዌ ምን እንደሚገልጥ መረዳት እንሞክራለን።

በአራተኛው ክፍልም ስለ ምሥጢረ ሥጋዌ በአበው ዘመን፡ በ19ኛውና በ20ኛው ክፍላት ዘመን እንዲሁም በኢትዮጵያ ጭምር ቤተ ክርስቲያን ትሰጠው የነበረውን ትምህርት ምን መልክ እንዳለው እናሳያለን።

በመጨረሻም ስለ ምሥጢረ ሥጋዌ ዐጭር የትምህርት አስተዋፅኦ ካቀረብን በኋላ ለወደፊት ስለሚደረገው ጥናት አንዳንድ አስተያየት እናቀርባለን።

ይህንም ሁሉ የምናደርገው አንባብያን ዕውቀት ቀስመው ወይም ትምህርት አግኝተው እንደ ዐዋቂዎች እንዲከበሩ ሳይሆን፡ ከሐዋርያው ጳውሎስ ጋር ክርስቶስንና የትንሣኤውን ኅይል እንዲያውቁ ነው፤ ፊል. 3፡10-11።

ማስታወሻ

(1) እነዚህ ሁለት አቅጣጫዎች በእንግሊዝኛ "From Above" እና "From Below" ተብለዋል። እነዚህ ሐረጎች፡ «እናንተ ከታች ናችሁ፤ እኔ ከላይ ነኝ» (ዮሐ. 8፡23) የሚለውን የክርስቶስ አባባል የሚያስታውሱ ናቸው።

(2) Romantic Movement በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአውሮፓ የተጀመረ በግል አመለካከትና ስሜት ላይ የተመሠረተ የባህልና የሥነ ጽሑፍ ነጻነት እንቅስቃሴ ነው።

ክፍል 1 - ክርስቶስ በዓለም ታሪክ

ምዕራፍ 52 - ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰጠ የአዲስ ኪዳን አጠቃላይ ምስክርነት

የክርስትና እምነት ስለ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በአዲስ ኪዳን በተጻፈው ላይ ተመሥርቷል። ከአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች አንዳንዶች ክርስቶስን በአገልግሎቱ እያለ የሚያውቁት ሲሆኑ፣ የተቀሩት ደግሞ ኢየሱስን ካዩትና ሲያስተምር ከሰሙት ጋር የሚተዋወቁና የሚነጋገሩ ነበሩ። ጸሐፊዎች የጻፉትን አመኑ፤ መከራ በመቀበላቸው፣ በጅራፍ በመገረፋቸው፣ በዱላ በመደብደባቸው፣ በድንጋይ በመወገራቸው፣ በመታሰራቸው፣ በመሰደዳቸው፣ እንደ ቤተ ክርስቲያን ትውፊትም ሰማዕታት በመሆናቸው እምነታቸው የማይናወጥ መሆኑን አረጋግጠው በደማቸው ዐተሙት። የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች እንደየአጻጻፋቸውና እንደየሁኔታቸው ቢጽፉም፣ ስለ ክርስቶስ አጠቃላይ የሆነ አንድ አሳብ ነበራቸው፤ ይኸውም እርሱ ፍጹም አምላክ፣ ፍጹም ሰው፣ አሁንም ለዘለዓለምም አንድ ክርስቶስ መሆኑን መጻፋቸው ነው። ቅዱስ አትናቴዎስም፣ «ሰው በመሆኑ መከራን ተቀበለ እንጂ ለዘላለሙ ሥጋን ተዋሕዶ ይኖራል» ብሏል፤ ሃይ.አበው-ም.26 ክ.7 ቍ.7፤ በተጨማሪም ሃይ.አበው-ም.34 ክ.5 ቍ.20 እና ም.66 ክ.8 ቍ.11-13 ይመልከቱ።

የጸሐፊዎች እምነት ለዐሥራ ስምንት መቶ ዓመታት ጸንቶ ቈይቷል፤ በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ግን በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ልዩ ልዩ አዲስ አሳብ መነሣት ጀመረ። በዚያ ዘመን ከነበሩት አንዳንዶች፣ የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች የክርስቶስንና የሐዋርያትን ትምህርት ለውጠውታል ማለት ጀመሩ። አሳባቸውን አመክንዮታዊ ለማድረግም ተአምራት በእኛ ዘመን አይደረጉም፤ ሰው ከድንግል ሊወለድ አይችልም፤ ሰው ከሙታን አይነሣም፤ አምላክ በሰው ዘንድ አይመላለስም አሉ። ስለሆነም ኢየሱስ ከድንግል አልተወለደም፤ ተአምራትን አልሠራም፤ ከሙታን አልተነሣም፤ አምላክነቱን አላስተማረም በማለት በኑፋቂያዊ ፍልስፍናቸው የብዙ ሰዎችን እምነት አናወጡ (1)። ዛሬ ሰው አዲስ ኪዳንን ሲያነብ፣ የእነዚህ ሰዎች አሳብ ትክክለኛ ከሆነ፣ የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች እነዚህን ታሪኮች ከየት እንዳገኛቸውና ክርስቶስና ሐዋርያትም አምላክነቱን ካላስተማሩ ቤተ ክርስቲያን ይህን ትምህርት ለምን መስጠት እንደጀመረች ሊጠይቅ ይችላል። ስለዚህ ትምህርት በጥንት ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ክርክር የነበረ ስለ መሆኑ በአዲስ ኪዳን ፍንጮች አይገኝም። በ48 ዓ.ም. በኢየሩሳሌም በተካሄደው በመጀመሪያው የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ የነበረው ክርክር ስለ ክርስቶስ ሕይወት ታሪክና ስለ ማንነቱ ሳይሆን፣ አሕዛብን በቤተ ክርስቲያን አባልነት በምን መሠረት መቀበል እንደሚገባ የተደረገ ነበረ፤ ሐ.ሥ. 15፥1-29።

አዲስ ኪዳንን የጻፉት ዘጠኝ ሰዎች ናቸው (2)። እያንዳንዱ ጸሐፊ ስለ ክርስቶስ ያለውን አመለካከት ከመመርመራችን በፊት ሁለት ነገሮችን ግልጽ ማድረግ ይገባናል።

ሀ) የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ዐውድ

ከሉቃስ በስተቀር የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች አይሁድ ነበሩ፤ ሉቃስም ቢሆን ከአይሁድ ጋር ብዙ ግንኙነት ነበረው (3)። በቅድስት አገር የሚኖሩ ወይም በአሕዛብ ዓለም የሚኖሩ አይሁድ በብሉይ ኪዳን ትንቢት የተነገረለትን የመሲሔን መምጣት በተስፋ ይጠብቁ ነበር። ኢየሱስ ክርስቶስ ሲገለጥም በሕይወቱ የተፈጸሙት ትንቢቶች በጣም ይታወቁ ነበር፤ ክርስቶስ ስለ ራሱ ብዙ ጊዜ እነዚህን ትንቢቶች ጠቅሷቸዋል፤ የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎችም ሊጠቀሙባቸው ችለዋል። ለምሳሌ ማቴዎስ በወንጌሉ አርባ ጊዜ ያህል ከብሉይ ኪዳን ሲጠቅስ፡ ዘጠኝ ጊዜ፡ «... የተባለው ይፈጸም ዘንድ...» በማለት በተፈጸመው ላይ አተኩረ፤ ማቴ. 1፡23፤ 2፡15:17:23፤ 8፡17፤ 12፡17፤ 13፡35፤ 21፡4-5፤ 27፡9፤ (4)። እንግዲህ ጸሐፊዎቹ ከአይሁድ ሁሉ ጋር በመሲሔ መምጣት ተስፋ ሲሳተፉ፡ ተስፋው እንዴት እንደተፈጸመ ማሳየት ደስ አሰኝቷቸዋል።

ለ) የኢየሱስ ስሞች

የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች በተለይ በአምስት ስሞች ኢየሱስን ገልጠውታል። ሆኖም እንደ አንቀጹ የስም አጠቃቀማቸው የተለያየ ሊሆን ይችላልና በየአንቀጹ ትርጉሙን መረዳት ያስፈልጋል (5)።

1. ኢየሱስ፤ ከዕብራይስጥ የተወረሰ የግሪክ ቃል ሲሆን፡ ትርጉሙ አዳኝ ማለት ነው፤ ማቴ. 1፡21። በዕብራይስጥ ቋንቋ በዚህ ስም የተጠሩት ከነዓንን በውጊያ ያሸነፈው ኢያሱና ካህኑ ኢያሱ በአገልግሎታቸው ኢየሱስ ክርስቶስን አመለከቱ፤ ኢያሱ 1፡1፤ ዘካ. 3፡1።

2. ክርስቶስ፤ ኢየሱስ የተጻውያ (የመጠሪያ) ስም ሲሆን፡ ክርስቶስ የማዕርግ ስም ነው። በዕብራይስጥ «መሲሕ» እና በግሪክ «ክርስቶስ» የተቀባ ማለት ናቸው። በብሉይ ኪዳን ዘመን ነገሥታት፡ ካህናትና ነቢያት ይቀቡ ነበር፤ ንጉሡም «በእግዚአብሔር የተቀባ» ተብሎ ይጠራ ነበር፤ 1ኛሙ. 24፡10። ሰዎች በዘይት ይቀቡ ነበር፤ ብዙዎቹም ዘይት የመንፈስ ቅዱስ ምሳሌ መሆኑን ያምናሉ፤ ኢሳ. 61፡1፤ ዘካ. 4፡1-6:14። ሰው በዘይት ሲቀባ፡ የእግዚአብሔር መንፈስ በተቀባው ሰው ላይ መሆኑን አመልክቷል፤ 1ኛሙ. 10፡1:6:10፤ 16፡13-14። ቅባቱም፡ አንድ ሰው፡ ሀ) ለአገልግሎት መሾሙን፡ ለ) ከእግዚአብሔር ጋር ልዩ ግንኙነት ያለው መሆኑንና ከሌሎች ሰዎች መለየቱን (1ኛሙ. 24፡6፤ 26፡9፤ 2ኛሙ. 1፡14)፡ ሐ) የእግዚአብሔርን ሥራ እንዲሠራ የእግዚአብሔር መንፈስ በተቀባው ላይ ማድሩን ያመለክት ነበር፤ 1ኛሙ. 16፡13። የኢየሱስ መቀባት በብሉይ ኪዳን አስቀድሞ ተነግሯል (መዝ. 2፡2:6-7፤ 45፡7)፤ በአዲስ ኪዳንም ምእመናን በጸሎት፡ «በቀባኸው በቅዱሱ ብላቴናህ በኢየሱስ ላይ...»፡ ሐዋርያው ጴጥሮስም፡ «እግዚአብሔር የናዝሬቱን ኢየሱስን በመንፈስ ቅዱስ በጎይልም ቀባው» ብለው መቀባቱን አረጋግጠዋል፤ ሐ.ሥ. 4፡27፤ 10፡38። ክርስቶስ እንደ መጥምቁ ዮሐንስ (ሉቃ. 1፡15:80) የእግዚአብሔር መንፈስ የነበረበት ከእናቱ ማሕፀን ጀምሮ ሲሆን (ሉቃ. 1፡35)፡ በልዩ ሁኔታ በእርሱ ላይ የታየው ግን ሲጠመቅ ነበር (ማቴ. 3፡16፤ ማር. 1፡10፤ ሉቃ. 3፡22፤ ዮሐ. 1፡32)፤ መቀባቱ ለታላቅ አገልግሎት ኢየሱስ ከእግዚአብሔር የተላከ መሆኑን አረጋገጠ፤ ዮሐ. 1፡33-34፤ 3፡34። የኢየሱስ መቀባት ለምእመናን ሁሉ እንደ ምሳሌ ሊቈጠር ይችላል፤ 2ቆሮ. 1፡21-22።

3. የሰው ልጅ፤ ዳዊት፡ «...ትጉበኘው ዘንድ የሰው ልጅ ምንድን ነው?» ብሎ ሲጠይቅ፡ እግዚአብሔር፡ «የሰው ልጅ ሆይ...» ብሎ ብዙ ጊዜ ሕዝቅኤልን ሲጠራው፡ ዳንኤልም፡ «እነሆም የሰው ልጅ የሚመስል ከሰማይ ደመናት ጋር መጣ፤ በዘመናት ወደ ሸመገለውም ደረሰ፤ ወደ ፊቱም አቀረበት» ብሎ በሌሊት ያየውን ራእይ ለመግለጥ ሲሞክር በዚህ ስም ተጠቀመ፡ መዝ. 8፡4፤ ሕዝ. 2፡1፤ ዳን. 7፡13። በአዲስ ኪዳን የሰው ልጅ የማዕርግ ስም ሆኗል፤ ክርስቶስም ስለ ራሱ ሲናገር ከአርባ ጊዜ በላይ ተጠቅሞበት ይገኛል፤ ሌሎች ሰዎች ግን ኢየሱስን «ጌታ»፡ «መምህር» እንጂ «የሰው ልጅ» ብለው አይጠሩትም (6)። ከወንጌላት ውጭ በሌሎች የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት እስጢፋኖስ በድንጋይ ሲወገርና ዮሐንስ ያየውን ራእይ ሲገልጥ ብቻ በዚህ ስም ተጠቅመዋል፤ ሐ.ሥ. 7፡56፤ ራእ. 1፡13፤ 14፡14።

ኢየሱስ በዚህ ስም በተጠቀመ ቅጥር፡ ሀ) በዳግም ምጽአቱ (ማቴ. 16፡27-28፤ 26፡64፤ ማር. 8፡38፤ 13፡26)፡ ለ) በሕማማቱ፡ በምቱና በትንሣኤው (ማቴ. 12፡40፤ 17፡22፤ 20፡18-19:28)፡ ሐ) በትስብእታዊው ሁኔታ (ማር. 2፡10:27-28፤ ዮሐ. 5፡27፤ 6፡27:53:62)፡ መ) በቤተ ልሔም ከመወለዱ በፊት አስቀድሞ በመኖሩና በሰማያዊው ሕይወት ላይ (ዮሐ. 1፡52፤ 3፡13-15፤ 5፡27፤ 6፡27:62) ሲያተኩር ይታያል (ጥቅሶች ከአንድ ወንጌል የሚጠቀሱ ቢሆኑም ብዙ ጊዜ በሌሎች ወንጌሎች ተመሳሳይ ጥቅሶች ይገኛሉ)።

ኢየሱስ በዚህ ስም ለምን እንደተጠቀመ በሊቃውንት መካከል ልዩ ልዩ አሳብ አለ። ስለሚመጣው መሲሕ የእስራኤል ሕዝብ አሳብ ከኢየሱስ ትምህርትና ከእግዚአብሔር ዕቅድ እጅግ የራቀ መሆኑ በወንጌል ግልጽ ነው። ስለዚህ አንዳንዶች ኢየሱስ በዚህ ስም የተጠቀመው ክርስቶስ መሆኑን ለጊዜው ላለመግለጥ ፈልጎ ነው ይላሉ። ሌሎች ኢየሱስ በዚህ ስም ሲጠቀም በመሲሔ ሰው መሆን ላይ እንዳተኩረ ያስተምራሉ። የቀሩት ደግሞ በዚህ ስም መሲሕ መሆኑን ያልተናገረበት ምክንያት ስለ መሲሔ እስራኤላውያን ያላቸውን የተሳሳተ አስተሳሰብ ለማረም እንደሆነ ይገምታሉ።

ኢየሱስ የሰው ልጅ መሆኑን በመናገሩ ሰው መሆኑን እንዳረጋገጠ ግልጽ ነው። «እንዴት ያለ ሰው ነበረ?» ብለን ብንጠይቅና፡ «...ነገር ግን እላችኋለሁ፡ ከእንግዲህ ወዲህ የሰው ልጅ በጎይል ቀኝ ሲቀመጥ በሰማይም ደመና ሲመጣ ታያላችሁ» (ማቴ. 26፡64) ብሎ፡ አምልሃለው ላለው ሊቀ ካህናት በሰጠው መልስ ላይ ብናተኩር፡ ኢየሱስ ማንነቱን ከዳንኤል ትንቢት ጋር (ዳን. 7፡13) በማዛመድ በዚህ ስም እርሱ ሰው፡ አንድ ሰው፡ ፍጹም ሰው፡ የዚህ ዓለም እውነተኛ ሰው፡ ከዚህ ዓለም ሰዎች ሁሉ የተለየ ሰው፡ ከዚህ ዓለም ለሚገኘው አዲስ ትውልድ ራስ፡ በሰማያዊ ስፍራ ሥልጣን ያለው ሰው መሆኑን ያስተማረው አመክንዮታዊ ሆኖ እናገኘዋለን። በዚህ መሠረት ሐዋርያው ጳውሎስ፡ «...ኋለኛው አዳም ሕይወትን የሚሰጥ መንፈስ ሆነ ...ሁለተኛው ሰው ከሰማይ ነው» ብሏል፤ 1ቆሮ. 15፡45-47።

4. የእግዚአብሔር ልጅ፤ በብሉይ ኪዳን ይህ ስም፡ ሀ) የእስራኤልን ሕዝብ በአንድነት (ዘጸ. 4፡22፤ ሆሴዕ 11፡1)፡ ለ) የተስፋ ቃል የተሰጠለትን የሚመጣውን የእስራኤል ንጉሥ (2ሳሙ. 7፡14፤ መዝ. 89፡27)፡ ሐ) መላእክትን (ኢዮብ 1፡6፤ 2፡1)፡ መ) መንፈሳውያን ሰዎችን (ዘፍ. 6፡2፤ መዝ. 73፡15፤ ምላ. 14፡26) ሊያመለክት ይችላል።

በአዲስ ኪዳን ይህ ስም ኢየሱስን ሲያመለክት፡ ሦስት ዐይነት አመለካከት ሊኖር ይችላል፤ አንዳንድ ጊዜም እንደ አንቀጹ የአሳብ አገላለጥ ስሙ በአንድ አመለካከት ብቻ ላይወሰን ይችላል።

ሀ) ኢየሱስ ከእግዚአብሔር መወለዱን በተመለከተ የእግዚአብሔር ልጅ ተብሏል፤ ሉቃ. 1፥35።

ለ) መሲሕ መሆኑን በተመለከተ የእግዚአብሔር ልጅ ተብሏል፤ እርሱ የእግዚአብሔር እንደራሴና ወራሽ ነውና። አጋንንት ከዚህ አንጻር የተመለከቱት ይመስላል፤ ማቴ. 8፥29። ሲጠመቅና በተራራው ላይ ሲለወጥ የነበረው ዋና አመለካከት በዚህ ላይ የተመሠረተ ይመስላል፤ ማቴ. 3፥17፤ 17፥5። ኢየሱስ የዳግም ምጽአቱን ቀን አለማወቁን መግለጡ አገልግሎቱን የሚመለከት ይመስላል፤ ማር. 13፥32። ይህ ከናትናኤል አመለካከት ጋርም የሚመሳሰል ነው፤ ዮሐ. 1፥50።

ሐ) ከሥላሴ አካላት ወልድን በተመለከተ ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ ተብሏል። በእነዚህ ጥቅሶች በምድር ላይ ከነበረው ሕይወትና ከተሰጠው መሲሓዊ አገልግሎት በላይ አስቀድሞ የነበረው ዘለዓለማዊ ልጅነት ይገለጣል። ለምሳሌ ኢየሱስ፡ «...ከአብ በቀር ወልድን የሚያውቅ የለም፤ ከወልድም በቀር ወልድም ሊገለጥለት ከሚፈቅድ በቀር አብን የሚያውቅ የለም» (ማቴ. 11፥27) ሲል፡ «...የማንስ ልጅ ነው? ...ዳዊትስ ጌታ ብሎ ከጠራው እንዴት ልጁ ይሆናል?» (ማቴ. 22፥41-45) በማለት ባቀረበው የክርክር አሳብ አምላካዊ ልጅነቱን አመለከተ። በአንዳንድ ጥቅሶች የመሲሓዊ ልጅነት አሳብ ቢገኝም፤ በአምላካዊ ልጅነት ተመሥርቷልና አምላካዊው ልጅነት የአንቀጹ ዋና አሳብ መሆኑ ይታያል፤ ለምሳሌ ማቴ. 14፥28-33፤ 16፥16፤ 21፥37-38፤ 22፥41-45፤ 26፥63 እና ተመሳሳይ ጥቅሶችን በሌሎች ወንጌሎች ይመ.። በዮሐንስ ወንጌል ደግሞ ጸሐፊው ምንም እንኳን የእግዚአብሔር ልጅ ብሎ በቀጥታ ባይጠቀምም፤ ኢየሱስ፡ የእግዚአብሔር አብ ልጅ መሆኑን ያሳያል፤ ለምሳሌ ዮሐ. 1፥18፤ 3፥16፤ 5፥18፤ 6፥69፤ 8፥16፤18፤23፤ 10፥15፤30፤ 14፥20... ወዘተ ይመ.። እንደዚሁም በመልእክታት፡ «...ከሙታን መነሣት የተነሣ በኃይል የእግዚአብሔር ልጅ ሆኖ ስለተገለጠ» (ሮሞ 1፥3-4)፤ «እግዚአብሔር የገዛ ልጁን በኃጢአተኛ ሥጋ ምሳሌ በኃጢአትም ምክንያት ልኮ አድርጓልና» (ሮሞ 8፥3)፤ «...እግዚአብሔር ከሴት የተወለደውን ከሕግም በታች የተወለደውን ልጁን ላከ» (ገላ. 4፥4)፤ «እግዚአብሔር... ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን» (ዕብ. 1፥1-2) በሚሉትና በብዙ ሌሎች ጥቅሶችም ኢየሱስ የእግዚአብሔር ዘለዓለማዊ የባሕርይ ልጁ መሆኑ ተገልጧል።

5. ጌታ፤ በሴፕቱአጀንት (በግሪክ ቋንቋ የሰባ ሊቃናት ትርጉም) ቃሉ፡ ሀ) ያህዌን፤ ለ) አዶንን፤ ሐ) በሰዎች መካከል አክብሮትን ሊያመለክት ይችላል፤ ም.22ሀ 2 እና 3 ይመ.። እንደዚሁም በአዲስ ኪዳን ጌታ፡ ሀ) በሰዎች መካከል አክብሮትን (ማቴ. 8፥2፤ 20፥33)፤ ለ) ሥልጣንና ባለቤትነትን (ማቴ. 21፥3፤ 24፥42)፤ ሐ) ከሁሉ በላይ ሥልጣን ያለውን (ማቴ. 22፥43-44፤ ሉቃ. 2፥11፤ 3፥3-4፤ ሐ.ሥ. 2፥36፤ 1ቆሮ. 12፥3፤ ፊል. 2፥11) ያመለክታል። አንዳንድ ጊዜ ከዕርገቱ በፊትም እንኳ ኢየሱስ ጌታ ተብሎ መጠራቱ አምላክነቱን ያሳያል፤ ማቴ. 7፥22፤ ሉቃ. 5፥8፤ ዮሐ. 20፥28። በዚህ ስም ያለው ዋናው መሠረታዊ አሳብ የኢየሱስን ሥልጣናዊ ባለቤትነት ያሳያል። በሐዋርያው ጳውሎስ መልእክታት ደግሞ ኢየሱስ ሥልጣናዊ ባለቤትነቱን ያገኘው በቤዛ ቃል ኪዳን (7) እና በሕማማቱ ላይ በተመሠረተው መብት መሆኑን ይህ ስም ሊያመለክት ይችላል፤ 1ቆሮ. 2፥8፤ ፊል. 2፥8-11።

ሐ) የአራቱ ወንጌላት አጻጻፍ

የአራቱ ወንጌላት ጸሐፊዎች ስማቸውን መግቢያ ላይ አልጻፉም፤ እንደዚህ ያደረጉት የመጥምቁ ዮሐንስን አርአያ ተከትለው እነርሱ እንዲያንሱና ጌታቸው

እንዲልቅ ሊሆን ይችላል፤ ዮሐ. 3፥30። ሆኖም በወንጌላት ውስጥ የሚገኘው ጽሑፍ እሙን እንዲሆን የወንጌላት ጸሓፊዎች እነማን እንደነበሩ ልዩ ልዩ ፍንጮች አሉ። ለምሳሌ በሐዋርያት የስም ዝርዝር ሁሉ ማቴዎስ ቀራጭ ተብሎ በመጀመሪያው ወንጌል ብቻ በመጻፉ (ማቴ. 10፥3)፥ በጌቴሴማኒ ነጠላውን ትቶ ዕራቁቱን የሸሸው ጉብዝ ታሪክ በሁለተኛው ወንጌል ብቻ ተጽፎ በመገኘቱ (ማር. 14፥51-52)፥ በሦስተኛው ወንጌልና በሐዋርያት ሥራ መግቢያዎች ተመሳሳይነት በመኖሩ፥ በሐዋርያት ሥራ ታሪክም በአንዳንድ ክፍል «እኛ» በመባሉ (ሉቃ. 1፥1-4፤ ሐ.ሥ. 1፥1-2፤ 16፥10-17፤ 20፥6:13-15)፥ በአራተኛው ወንጌል የዘብዴዎስ ልጅ ዮሐንስ በስም ባለመጠቀሱ... ወዘተ (18፥15፤ 20፥2) በቤተ ክርስቲያን የመጀመሪያ ትውልድ ታሪክ የተሳተፉ ምእመናን ወንጌሎችን እነማን እንደጻፏቸው ለመገመት ብዙ የተቸገሩ አይመስልም። ከእነርሱም አንዱ፥ «ስለ እነዚህም የመሰከረ ይህንንም ጽፎ ያለ ይህ ደቀ መዝሙር ነው፤ ምስክሩም እውነት እንደሆነ እናውቃለን» ብሎ በመጻፉ አራተኛውን ወንጌል ማን እንደጻፈው ገለጠ፤ ዮሐ. 21፥24። ወንጌሎችን ስለጻፉ ሰዎች ማንነት ልዩ ልዩ ሊቃውንት ቢከራከሩም፥ ጸሓፊዎቹ ማቴዎስ፥ ማርቆስ፥ ሉቃስና ዮሐንስ ስለ መሆናቸው የቤተ ክርስቲያንን ጥንታዊ ትውፊት ላለመቀበል በቂ ምክንያት አላቀረቡም።

ወንጌሎች የተጻፉባቸው ዓመታት አይታወቁም፤ ሆኖም ኢየሩሳሌም ከተያዘችበትና ቤተ መቅደሱ ከተቃጠለበት ከ70 ዓ.ም. በፊት አራቱ ወንጌሎች ሳይጻፉ እንዳልቀሩ ብንገምት ግምታችን ተገቢ ሊሆን ይችላል (8)።

እያንዳንዱ ወንጌላዊ አንባቢዎቹ የክርስቶስን መልእክት እንዲያስተውሉ ካወቀውና ከተረዳው ውስጥ መርጦ ኢየሱስ ያደረገውንና ያስተማረውን ሰብስቦ ወንጌሉን ጽፎታል፤ ሉቃ. 1፥1-4። አንድን ቤት ከአራት አቅጣጫ ፎቶግራፍ ማንሣት እንችላለን፤ አራቱንም ፎቶግራፎች በመመልከት ቤቱን በሙሉ እናያለን። እንዲሁ ደግሞ አራቱን ወንጌሎች በማንበብ ክርስቶስን በተሟላ አመለካከት ልንረዳው እንችላለን። ኢየሱስንም ጠቅለል ባለ መልኩ እንደሚከተለው ያሳያሉ ፡-

ማቴዎስ እንደ ዳዊት ልጅ፥ እንደ ሁለተኛ ሙሴና እንደ እግዚአብሔር መንግሥት ልዑል ንጉሥ፤

ማርቆስ እንደ እግዚአብሔር መንግሥት ፈጣን ዐዋጅ ነጋሪና (በኢሳይያስ ምዕራፍ 53 መሠረት) መከራን እንደሚቀበል አገልጋይ፤

ሉቃስ መንፈስ ቅዱስ እንደሞላበት እንደ መንግሥቱ ዐይነተኛ ሰውና የጠፋትን አዳኝ፤ ዮሐንስ አስተርእዮንና ሕይወትን እንደሚሰጥ የእግዚአብሔር ልጅ ያቀርቡታል። ጸሓፊዎቹ ይህን ሲያደርጉ የክርስቶስ መስቀል የጽሑፋቸው ሁሉ እምብርት ነው።

መ) የማቴዎስ፥ የማርቆስና የሉቃስ ምስክርነት

ማቴዎስ፥ ማርቆስና ሉቃስ ስለ ራሳቸው አገልግሎት ሳይናገሩ፥ ከልዩ ልዩ አቅጣጫ በሰው ልጅ (9) እና በእግዚአብሔር መንግሥት ላይ (10) ትኩረት በማድረግ ይጽፋሉ፤ ይህን ያደረጉበትን ምስክርነታቸውን እንድናስተውል ሰባት ነጥቦችን በዐጭሩ ማተት ሊረዳን ይችላል (11) ፡-

1. የብሉይ ኪዳን ዐውድ፤ እግዚአብሔር የእስራኤል አምላክ ሆኖ ሕጉን፥ ቅድስቲቱን አገር፥ ቤተ መቅደሱንና ሥነ ሥርዐቱን፥ እንደ ሥርወ መንግሥትም ዳዊትንና ዘሩን እንደሰጣቸው በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት መሠረት የእስራኤል ሕዝብ ብሔራዊ አመለካከት ነበረ። ብዙዎቹም የመሲሔን መምጣት ይጠበቁ ነበር።

2. የመንግሥቱ መርሐ ግብር፤ ኢየሱስ በሦስት ደረጃዎች እንዳወጀው፡

ሀ) በአገልግሎት በምድር ላለ በኅቡዕ ተነግሯል (ሉቃ. 8+10፤ 11+20፤ 17+20-21፤ 23+51)፤

ለ) ከዕርገቱ በኋላ በአደባባይና በዓለም ሁሉ ተሰብኳል (ማቴ. 24+14)፤

ሐ) በዳግም ምጽአቱ በፍርድ (ማቴ. 25+34:41) እና በግብዣ (ማቴ. 8+11-13፤ ሉቃ. 13+29፤ 22+16-18) ይታያል።

3. የመንግሥቱ ጠባዮች፤ በኢየሱስ አገላለጥ መሠረት የመንግሥቱ ጠባዮች የሚከተሉት ናቸው ፡-

ሀ) ሥልጣን፤ ይህም፡ ከሰማይ የሚሰጥ ሲሆን በክርስቶስ አማካይነት የሚፈጸም ነው፤ ማቴ. 6+10፤ 28+18።

ለ) ደኅንነት፤ ይህም፡ ሰዎች ንስሐ በመግባትና ክርስቶስን በማመን ወደ መንግሥቱ የሚገቡበትና የዘለዓለም ሕይወት የሚያገኙበት ነው፤ ማር. 1+14-15።

ሐ) ትሕትና፤ ይህም፡ ሰዎች የእግዚአብሔርን መንግሥት እንደ ሕፃን ሲቀበሉ (ማር. 10+14-15) እና ይቅር ባዮች ሲሆኑ (ማቴ. 6+12፤ 18+21-35) የዋህና በልቡ ትሑት የሆነውን ክርስቶስን የሚከተሉበት ነው፤ ማቴ. 11+29።

መ) ጽድቅ፤ ይህም፡ ሰዎች ለክርስቶስ ሲታዘዙ የሚታይባቸው ነው፤ ማቴ. 6+33።

ሠ) ፍርድ፤ ይህም፡ ሰዎች የክርስቶስን ተከታዮች በማገልገል የመንግሥቱ ዜጎች መሆናቸው ሲታወቅ፡ ከሌሎች ሰዎች ለዘለዓለም የሚለዩበት ነው፤ ማቴ. 25+31-46።

4. ኢየሱስ ከመንግሥቱ ጋር ያለው ግንኙነት፤ ይህን ግንኙነት ክርስቶስ በልዩ ልዩ መንገድ እንደሚከተለው አብራርቶታል ፡-

ሀ) አገልግሎቱ ብሉይ ኪዳንን በመፈጸሙ (ማቴ. 5+17)፡

ለ) ተአምራቱ የመሲሕነቱ ምልክቶች በመሆናቸው (ሉቃ. 11+2-6)፡

ሐ) ቃላቱ ለዘለዓለም በመጽናታቸው (ማቴ. 24+35)፡

መ) መብቱ ከደቀ መዛሙርቱ ዘንድ ያለውን ሁሉ በማጠቃለሉ (ሉቃ. 14+25-27)፡

ሠ) ሞቱ ሰዎችን በመዋጀቱና አዲሱን ኪዳን በማስገባቱ (ማር. 10+45፤ 14+24)፡

ረ) ሞቱ ተገቢ ሞት በመሆኑ (ማቴ. 16+21፤ 26+54-56፤ ሉቃ. 22+37፤ 24+26)፡

ሰ) የሰዎችን የመጨረሻ መድረሻ በመበየኑ (ማቴ. 25+31-46)፡

ሸ) የሰው ልጅ ሆኖ መንግሥቱን በመቀበሉ (ማር. 14+62)።

5. ኢየሱስ የአብ የባሕርይ ልጅ እንደሆነ መናገሩ፤ ክርስቶስ ቢያንስ ከዐሥራ ሁለት ዓመቱ ጀምሮ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ገልጧል፤ ሉቃ. 2+42:49፤ ማቴ. 11+27፤ ማር. 12+6-12።

6. ኢየሱስ ወደ ሞት የሚሄድ መሆኑን ዐውቆ መራመዱ፤ ኢየሱስ ጊዜው ሲደርስ፡ ወደ መስቀል መሄጁ መንገዱን ዐውቆ የሚፈጽመው መሆኑንና ከሙታን ተለይቶ መነሣቱን ተነበየ፤ ማር. 8+31፤ 9+30-31፤ 10+33-34፤ ሉቃ. 9+51።

7. ኢየሱስ ከሙታን መነሣቱ፤ ሕያውና ጌታ መሆኑ፤ ማቴዎስ፤ ማርቆስና ሉቃስ እንደ ዮሐንስ፤ ኢየሱስ ከተቀበረ በኋላ መቃብሩ ባዶ መሆኑን፤ ኢየሱስ ሕያው ሆኖ መታየቱንና በደቀ መዛሙርቱ ላይ ዐደራ መጣሉን በሰፊው በመግለጥ ወንጌሎቻቸውን ይደመድማሉ (12)።

በዐጭሩ ከማቴዎስ፤ ከማርቆስና ከሉቃስ ምስክርነት የሚታየው ክርስቶስ የሰው ልጅና የመንግሥተ ሰማያት ንጉሥ መሆኑ ነው።

ሠ) የዮሐንስ ወንጌል ምስክርነት

ሐዋርያው ዮሐንስ ወንጌሉን የጻፈው አንባቢዎቹ፤ ኢየሱስ እርሱ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን እንዲያምኑና አምነውም በስሙ ሕይወት እንዲሆንላቸው ነው፤ ዮሐ. 20፥31። በዚህ ምክንያት ታሪኩ በሁለት አሳቦች ዙሪያ የተቀናጀ ነው፤ እነርሱም ፦

ሀ) ኢየሱስ ወልድ ሆኖ በመስቀል ሞት እንደ ዓለም አዳኝ እንዲከበር በአብ መላኩ (በዚህ ወንጌል ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ ከ30 ጊዜ በላይ ተጠቅሷል)፤

ለ) እግዚአብሔርን በማወቅና ከክርስቶስ ጋር አንድ በመሆን የሚገኘው ሕይወት በኢየሱስ ለሚያምኑ የእግዚአብሔር ስጦታ መሆኑ ናቸው (ይህ ወንጌል «አመነ» በሚለው ግስ ከ90 ጊዜ በላይ ይጠቀማል)። እነዚህ ሁለት አሳቦች በጽሑፉ ጣምራ ይዘት አላቸው።

በዚህ ወንጌል የክርስቶስ ልደት፤ ጥምቀት፤ በምድረ በዳ መፈተን፤ በፊልጶስ ቂሣርያ ስለ ሰው ልጅ ማንነት መጠየቅ፤ በተራራ ላይ የመልኩ መለወጥና የቅዱስ ቍርባንን ሥርዐት የመደንገግ ታሪኮች ተጽፈው አይገኙም። ከዚህ የተነሣ አንባቢዎቹ የክርስቶስን ሕይወት ታሪክ አስቀድመው በመጠኑ ያወቁ ይመስላል።

ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ በብዙ መንገድ በዮሐንስ ወንጌል ይታያል፤ ከእነዚህ መንገዶች ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው ፦

1. የመግቢያ ትምህርት

አንባቢዎቹ በትክክል የክርስቶስን ታሪክ እንዲያስተውሉ ዮሐንስ በብዙ ጥንቃቄ ሲያዘጋጃቸው እናያለን። ወደ ምሥጢረ ሥጋዊ እየቀረበ ሲሄድ ቃል (በግሪክ ቋንቋ ሉጎስ) እያለ በሦስት ደረጃዎች እንደሚከተለው ይቀጥላል ፦

ሀ) የቃል ማንነት (1፥1-2)

«በመጀመሪያው ቃል ነበረ፤ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ፤ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ። ይህ በመጀመሪያው በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ» ብሎ «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» የሚለውን የኦሪት ዘፍጥረትን መግቢያ ያሳስባል። ኦሪት ዘፍጥረት ስለ ፍጥረት መነሻ ሲናገር፤ ዮሐንስ ግን በእግዚአብሔር ዘንድ ስላለው ዘለዓለማዊነት ያስረዳል። በዚህ አገላለጥ ቃሉ ከፍጥረት በፊት እንዳለ፤ ከዘለዓለም እንደሆነ፤ እግዚአብሔርም መሆኑንና ከእግዚአብሔር ወደ ዓለም መምጣቱን በግልጽ ሲያስተምር፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ብዛት እንዳለም ፍንጭ ይሰጣል።

ለ) የቃል ሥራ (1፥3-13)

በዚህ አንቀጽ ፦

1) ቃሉ የተፈጠረውን ሁሉ ሲፈጥር፣ በእርሱ ሕይወት ነበረች፤ ሕይወትም የሰው ብርሃን ነበረች፤ ብርሃንም በጨለማ አልተሸነፈም (ቀ. 3-5)፤

2) መጥምቁ ዮሐንስ እርሱ ያ ብርሃን ሳይሆን ስለ ብርሃን መሰከረ (ቀ. 6-8)፤

3) ዓለም በእርሱ ቢፈጠርም፣ በቃል የተሰጠውን ብርሃን አልተቀበለም፤ ለተቀበሉት ግን የእግዚአብሔር ልጆች ሊሆኑ ሥልጣንን ሰጣቸው፤ በስሙም ለማመን የቻሉት በራሳቸው ሳይሆን በእግዚአብሔር ነው (ቀ. 9-13)።

ሐ) የቃል ሰው መሆን (1፥14-18)

«ቃል ሥጋ ሆነ» ሲል፣ ከዘለዓለም የነበረው ቃል በራሱ ምንም ሳይለወጥ ሥጋን ነሥቶ ሰው ሆነ፤ ይህም ሰው ጸጋና እውነት ተሞልቶ በሰዎች መካከል እየኖረ የአባቱን ክብር ገለጠ (ቀ. 14)፤ እርሱም ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ቀ. 17)።

መጥምቁ ዮሐንስ ከኢየሱስ በፊት በሥጋ ቢወለድም ኢየሱስ ከእርሱ በፊት መኖሩን መሰከረ (ቀ. 15)። ኢየሱስም ሕጉን ተቀብሎ ከሰጠው ከሙሴ እንኳ ይበልጣል፤ ምክንያቱም ኢየሱስ በጸጋ ላይ ጸጋን ለተከታዮቹ መስጠት ይችላል፤ በራሱም ጸጋና እውነት ተዋሕደዋል (ቀ. 16-17)። ከፍ ያለው የኢየሱስ ሥራ የማይታየውን የአባቱን የእግዚአብሔርን ክብር ገልጧል (ቀ. 18)።

በመግቢያው ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ ከተገለጠ በኋላ በዚህ መጽሐፍ ቃል ተብሎ አይጠራም (13)። በዚህ አገላለጥ ኢየሱስ ክርስቶስ ፦

1. የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን፣
2. ሰው ከመሆኑ በፊት አስቀድሞ ከእግዚአብሔር ጋር መኖሩን፣
3. ከዘለዓለም በእግዚአብሔር ዘንድ መገኘቱን፣
4. ሥጋው (ትስብእቱ) ከአምላክነቱ ጋር መዋሐዱን፣
5. ጸጋና እውነት በእርሱ ላይ ያለ ልክ መሟላታቸውን፣
6. ከእርሱ ሕይወት መውጣቱን፣
7. የእግዚአብሔርን ክብር መግለጡን እንማራለን (14)።

2) ለኢየሱስ የተሰጠ የሰዎች አጻፋ

ከመግቢያው በኋላ ሰዎች ከክርስቶስ ጋር ሲገናኙና በግልጽ ሲያስተምራቸው ሰዎች ምን አጻፋ እንደሰጡ በምዕራፍ 1-12 እናነባለን (ከምዕራፍ 13 ጀምሮ በተለይ ለደቀ መዛሙርት የሰጠውን ትምህርት እናገኛለን)። ክርስቶስ ሁልጊዜ ሰዎችን በእርሱ እንዲያምኑ ጠራቸው፤ ሲያምኑም ሕይወትን በእርሱ አገኙ። በአጠቃላይ አመለካከት የክርስቶስን ምልክቶች ሲያዩ «በስሙ አመኑ» (2፥23፤ 3፥2)፤ ትምህርቱንም ሲሰሙ፣ «እንደዚህ ሰው ማንም እንዲሁ ከቶ አልተናገረም» ብለው ለመናገር ቻሉ፤ 7፥46። ሆኖም ከእነዚህ ሰዎች ብዙዎቹ ቢደነቁም፣ በልባቸው አምነው ሕይወትን አላገኙም፤ 2፥24-25፤ 6፥66። ከሊቀ ካህናቱ ጀምሮ ከአንዳንዶች በስተቀር የአይሁድ ሃይማኖት መሪዎች አላመኑበትምና ሕዝቦች እንዳይከተሉት አስፈራሯቸው፤ 7፥47-49፤ 9፥22-23፤ 32-34፤ 11፥45-50፤ 19፥38-42። የሰዎች ሥራ ክፉ ስለነበረ አምነው ወደ ክርስቶስ አይሄዱምና አብ እስኪሰባቸው ድረስ ወደ እርሱ ሊሄዱ አይችሉም ነበር፤ 3፥19-21፤ 5፥39-40፤ 6፥44፤ 65፤ 12፥37-43።

ኢየሱስን በቅርብ የሚያውቁትን ሰዎች አጸፋ ልብ ማድረግ ይገባል፤ ምክንያቱም ይህ ስለ ማንነቱ ከፍተኛ ምስክርነት ነው። ለምሳሌ እናቱ ማርያም በመጀመሪያው ተአምርና በመስቀሉ አጠገብ ተገኝታ ስለ ኢየሱስ በልቧ ይዛ የነበረውን እምነት አሳየች (2፡1-5፤ 19፡25-27)፤ ወንድሞቿ ግን አላመኑበትም፤ ከትንሣኤው በኋላ ግን አመኑ፤ ዮሐ. 7፡5፤ ሐ.ሥ. 1፡14። ከሐዋርያቱ እንድርያስና ጴጥሮስ፤ ዮሐንስና ያዕቆብ (ዮሐንስ ሁለተኛው የመጥምቁ ዮሐንስ ደቀ መዝሙር የነበረና እንደ እንድርያስ ወንድሙን ያገኘ ይመስላል)፤ ፊልጶስና ናትናኤል ከኢየሱስ ጋር ሲገናኙ ወዲያው ተከትለውት አመኑበት፤ 1፡35-52፤ 2፡11፤ 21፡2። ኢየሱስን ቢወደውም ለማመን የተቸገረው ደቀ መዝሙር ቶማስ በመጨረሻ «ጌታዬ አምላኬም» ብሎ በጽኑ አመን፤ 11፡16፤ 14፡5፤ 20፡26-28፤ 21፡2። ጴጥሮስ ክርስቶስን ሦስት ጊዜ ከካደና በውድቀቱ እጅግ ካዘነ በኋላ የሐዋርያት መሪ እንዲሆን ተሹሞ ተከተለው፤ 21፡15-22። ከደቀ መዝሙርት መካከል ኢየሱስን በቅርብ ይከተለውና ኢየሱስም ይወደው የነበረው ይህን ወንጌል የጻፈው ሐዋርያው ዮሐንስ እንደሆነ ይታመናል፤ 13፡23-24፤ 19፡26፤ 21፡20። ከ12ቱ አንዱ የአስቆሮቱ ይሁዳ ግን በኢየሱስ አገልግሎት ቢሳተፍም፤ ጌታውን አሳልፎ እንደሰጠ መመዝገቡ አሳዛኝ ነገር ነው፤ ለምእመናንም ሁሉ አስፈሪ ማስጠንቀቂያ ነው፤ 6፡71፤ 12፡4-6፤ 13፡26-30፤ 18፡2-5።

ሰዎች በኢየሱስ ሲፈወሱ፤ ማመናቸውና ከዚያም የተደረገላቸውን መመስከራቸው አያስገርምም፤ 4፡53-5፤ 15፤ 9፡17፤ 24-38፤ 12፡2። ሌሎች ሰዎችም ከኢየሱስ ጋር ሲገናኙ ከተነገራቸው የተነሣ እንደ ኒቆዲሞስ (3፡1-15፤ 7፡50-52፤ 19፡39-42)፤ እንደ ሳምራዊቷ ሴትና እንደ ጎረቤቶቿ አመኑበት፤ 4፡7-42።

ሰው ክርስቶስ ጋር ሲገናኝ ከመጀመሪያ ጀምሮ ሊያምነው ይችላል፤ ሲከተለውም እምነቱና ስለ ክርስቶስ ማንነት ያለው ማስተዋል እያደገ ይሄዳል (ለምሳሌ ልጁ የታመመበት ሹም መጀመሪያ በኢየሱስ ፈውስ ጎይል፤ ቀጥሎም በኢየሱስ ቃል፤ በመጨረሻም በኢየሱስ በራሱ አመነ፤ 4፡46-54)። በሌላ በኩል ኢየሱስን ያላመኑት እየተቃወሙት ኖሩ፤ ለምሳሌ 8፡39-59 ይመ.።

3. ኢየሱስ ያደረጋቸው ምልክቶች

ዮሐንስ፤ ኢየሱስ ካደረጋቸው ከብዙ ተአምራት መካከል ሰባቱን በተለይ መርጦ ምልክቶች ብሎ ጠራቸው፤ 20፡30፤ 21፡25። እነዚህ ሰባት ምልክቶች ተአምራት ብቻ ሳይሆኑ የክርስቶስን ሥልጣን በለውጥ (2፡1-11)፤ በርቀት (4፡46-54)፤ በጊዜ (5፡1-9)፤ በመጠን (6፡5-13)፤ በተፈጥሮ (6፡19-21)፤ በበሽታ (9፡1-7) እና በሞት ላይ (11፡38-44) ያሳያሉ። በዓለም ታሪክ ሌላ ሰው እንደ ኢየሱስ ብዙ ዐይነት ተአምር አልሠራምና ሥልጣኑ ለየት ያለ በመሆኑ ወደ አምላካዊ ማንነቱ ያመለክታሉ። ዮሐንስ የክርስቶስን ትንሣኤ እንደ ዋና ምልክት የቈጠረው ይመስላል፤ 20፡27-31።

4. ኢየሱስ «እኔ ነኝ» ማለቱ

እግዚአብሔር ለሙሴ፤ «ያለና የሚኖር እኔ ነኝ» ብሎ ያህዌ የሚለውን ስሙን ገልጦለት ነበር፤ ዘጸ. 3፡14። ኢየሱስ ከአይሁድ ጋር ሲከራከር፤ «አብርሃም ሳይወለድ እኔ አለሁ (ነኝ)» ብሎ ተናገረ፤ 8፡58። ኢየሱስ ከሰማይ የመጣ መልአክ ቢሆን ኖሮ፤ «አብርሃም ሳይወለድ እኔ ነበርሁ» ማለት ይችል ነበር፤ ነገር ግን፤ «እኔ አለሁ (ነኝ)» በማለቱ ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር አንድ አደረገ (15)። እንደዚሁም በጌቴሴማኒ ሊይዙት የመጡትን «ማንን ትፈልጋላችሁ?» ካላቸው በኋላ፤ «የናዝሬቱን ኢየሱስን»

ብለው ሲናገሩ፥ «እኔ ነኝ» አላቸው። እነርሱም አምላካዊ ስሙን ሲሰሙ ወደ ኋላ አፈግፍገው በምድር ወደቁ፤ 18፥4-8።

ክርስቶስ በዓለም ሲሠራ ደግሞ ፦

«የሕይወት እንጀራ እኔ ነኝ» (6፥35)፤

«እኔ የዓለም ብርሃን ነኝ» (8፥12)፤

«እኔ የበጎች በር ነኝ» (10፥7-9)፤

«መልካም እረኛ እኔ ነኝ» (10፥11)፤

«ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ» (11፥25)፤

«እኔ መንገድና እውነት ሕይወትም ነኝ» (14፥6) እና

«እውነተኛ የወይን ግንድ እኔ ነኝ» (15፥1) በማለት በአምላካዊ ስም እየተናገረ አገልግሎቱ በሰው የማይሠራና አምላካዊ መሆኑን ገለጠ።

5. ኢየሱስ ከአብ ጋር ያለው ግንኙነት

ኢየሱስ እግዚአብሔርን «አባቴ» ብሎ ሲጠራ አይሁድ ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር እንዳስተካከለ ቁጠራትና ተሳደበ በማለት ሊገድሉት ፈለጉ፤ 5፥17-18። ክርስቶስ ግን አሳባቸውን ለመለወጥ ሳይሞክር፥ የአብ ልጅ መሆኑን ዘርዘሮ አብራራ፤ 5፥19-24። ከአብ ጋር ስላለው ግንኙነት በዚህ ወንጌል በሚከተሉት ነጥቦች ላይ አጽንዖት ተሰጥቶ ይታያል ፦

ሀ) ኢየሱስ የአብ «አንድያ» ልጅ ነው፤ እንደ እርሱ ያለ ሌላ ልጅ የለም፤ 1፥18፤ 3፥16:18።

ለ) እርሱ አስቀድሞ ከእግዚአብሔር ጋር ሲኖር «ከላይ» ከእግዚአብሔር ወጣ፤ 8፥23፤ 13፥3፤ 16፥28፤ 17፥4-8።

ሐ) እርሱ ልጅ ሆኖ የአብን ዕቅድና ፈቃድ ይከተላል እንጂ «በራሱ ሊያደርግ ምንም አይችልም»፤ 4፥34፤ 5፥19-20፤ 6፥57።

መ) ከአብ ጋር አንድነቱንና ኅብረቱን ይጠብቃል፤ 1፥18፤ 8፥16፤ 10፥30:38፤ 16፥32።

ሠ) ቃላቱና ድርጊቶቹ ከአብ ይሰጣሉ፤ 3፥11፤ 5፥22-23:27:30፤ 8፥28-29፤ 12፥49-50፤ 14፥10።

ረ) በአብ ስም ስለተላከ ሰዎች ለእርሱ አጻፋ ሲሰጡ፥ ለአብም ደግሞ ይሰጣሉ፤ 5፥43፤ 13፥20፤ 14፥9፤ 15፥23።

ሰ) አብን ይገልጠዋል፤ 1፥18፤ 14፥7-11።

ሸ) አብን ያከብራል (8፥49)፤ አብም ያከብረዋል፤ 5፥22-23፤ 8፥54፤ 17፥1-5።

እዚህ ላይ ኢየሱስ የአብ ልጅ ሆኖ በደስታ የአባቴን ፈቃድ በመፈጸሙ እውነተኛ የልጅነት መታዘዝ ምን እንደሆነ አሳየ። ከአባቴ የተለየ የራሱን ፈቃድ ምንም አላደረገም፤ ሁሉንም እንኳ አብ በወሰነው ጊዜ አደረገ፤ 2፥4፤ 7፥6-8፤ 12፥23፤ 13፥1፤ 17፥1-2። በምዕራፍ 26 ትምህርተ ሥላሴን ባጠናን ጊዜ፥ ስለ እግዚአብሔር ወልድ ፍጹም አምላክነት (ገጽ 223-256)፥ ስለ አብ አካላዊነት (ገጽ 229) እና ስለ ወልድ አካላዊነት (ገጽ 230) ከዮሐንስ ወንጌል ብዙ ጥቅሶችን መርምረናል።

እንደዚሁም በምዕራፍ 56 የክርስቶስን ልጅነት እንዴት እንደሆነ ስንመረምር ከዮሐንስ ወንጌል ጥቅሶችን መመልከት ያስፈልጋል።

6. ኢየሱስ ሞትና ትንሣኤ

ክርስቶስ ሊሞት ከእግዚአብሔር መጣ (3፥13-15፤ 12፥27)፤ በመሞቱ በአብ ተከበረ (12፥23:28) እና ከሞቱ በኋላ ወደ አብ እንደሚመለስ ዐወቀ፤ 13፥3፤ 17፥4-5። ከትንሣኤው በኋላም መግደላዊት ማርያምን፡ «ወደ አባቴና ወደ አባታችሁ...» ብሎ በመናገሩ በእርሱ ልጅነትና በምእመናን ልጅነት መካከል ልዩነት እንዳለ አሳየ (20፥17)፤ «ጌታዬ አምላኬም» የሚለውን የቶማስን ቃለ አምልኮት ተቀበለ፤ 20፥28።

7. ኢየሱስና መንፈስ ቅዱስ

መንፈስ ቅዱስ የእግዚአብሔር መንፈስ ነው፤ ኢየሱስም የእውነት መንፈስ መሆኑን አስተማረ፤ 14፥17፤ 15፥26፤ 16፥13። ከመሞቱ በፊት ክርስቶስ ከአብ ዘንድ እንደ እርሱ ያለ ሌላ አጽናኝ እንደሚልክላቸው ለሐዋርያት ተስፋ ሰጠ፤ 14፥15-17:26፤ 15፥26። ከትንሣኤው በኋላ በሐዋርያት ላይ እፍ በማለት፡- «መንፈስ ቅዱስን ተቀበሉ» አላቸው፤ 20፥22። ይህም ትምህርትና ድርጊት ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር የክርስቶስን አምላካዊ ግንኙነትና እኩልነት ያረጋግጣል።

ዮሐንስ፡ ኢየሱስ እርሱ ክርስቶስ፡ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ሲገልጥ ኢየሱስ ደግሞ ሰው መሆኑን ዐወቀ። ሌሎች ሰዎችም ደግሞ ሰው ብለው ጠሩት። ሳምራዊቷ ሴት፡ «አንተ የይሁዳ ሰው ስትሆን...» በማለት ከክርስቶስ ጋር ክርክሯን ጀመረች፤ የሊቀ ካህናቱ ሉሌዎች፡ «እንደዚህ ሰው ማንም እንዲሁ ከቶ አልተናገረም» አሉ፤ ጲላጦስም፡ «ይህን ሰው ስለ ምን ትከሱታላችሁ?» ብሎ ጥያቄ አቅርቧል፤ «እነሆ ሰውዬው» በማለትም ለሚከሱት ተናግሯል፤ 4፥9፤ 7፥46፤ 18፥29፤ 19፥5። ኢየሱስ ራሱም፡ «... እውነት የነገርኋችሁን ሰው ልትገድሉኝ ትፈልጋላችሁ» ብሎ በሰዎች መካከል የሚኖር ሰው መሆኑን አሳየ፤ 8፥40። ዮሐንስ፡ ኢየሱስ ሲደክም (4፥6)፡ በመንፈሱ ሲያዝን፡ በራሱ ሲታወክ፡ እንባውን ሲያፈስ (11፥33-38) እና ውሃ ሲጠማው (19፥28) አይቶ ትስብእታዊ ስሜቶቹን መዘገበ። ኢየሱስም፡ «ስለ ኀሙስት የሚወቅሰኝ ማን ነው?» የሚለውን መልስ ዐዘል ጥያቄ በመጠየቁ፡ ዮሐንስ ኢየሱስ ያለ ኀሙስት የሚኖር ፍጹም ሰው መሆኑን ተረዳ፤ 8፥46።

በዚህ ወንጌል ኢየሱስ «የሰው ልጅ» ሲል በትስብእቱ ላይ ማተኩሩ ሳይሆን፡ መላእክት በእርሱ የሚወርዱበትና የሚወጡበት (1፥52)፡ ከሰማይ የሚወርድና ወደ ሰማይ የሚወጣ፡ በሰማይም የሚኖር (3፥13)፡ ሰዎች የዘለዓለም ሕይወት እንዲኖራቸውና እንዳይጠፉ የሚሰቀል (3፥14-15)፡ በመሞቱ የሚከበር (12፥23:34)፡ ወደ ሰማይ የሚመለስ (6፥62)፡ አሁን ሰማያዊ መብል የሚሰጥ (6፥27) እና አንድ ቀን በዓለም እንዲፈርድ ሥልጣን ከአብ የተሰጠው (5፥27) ሰማያዊ አስታራቂ (መካከለኛ) መሆኑን የሚያመለክት ነው። እንግዲህ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከዘለዓለም ከእግዚአብሔር ጋር የነበረው ቃል (ሉጎስ)፡ የእግዚአብሔር ልጅና የሰው ልጅ ነው፤ በእርሱ ውስጥ መከፋፈል ወይም ግጭት የለም፤ እርሱ ፍጹም አምላክ ፍጹምም ሰው ሆኖ አንድ አካል ነውና።

ክርስቶስ በሞቱና በትንሣኤው ሰይጣንንና ዓለምን ካሸነፈ (12፥31፤ 14፥30፤ 16፥11:33) እና ለሚያምኑት የዘለዓለም ሕይወትን ካስገኘ በኋላ(4፥13-14፤ 6፥35-58፤ 10፥11-18) ወደ ክብሩ ገብቷል፤ አንድ ቀንም መጥቶ ወዳለበት ሰፍራ

ምእመናንን ይወስዳል፤ 14÷1-3። በዐጭሩ ከዮሐንስ ወንጌል ምስክርነት የሚታየው ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ፣ የሰው ልጅና የሕይወት ምንጭ መሆኑ ነው።

ረ) የሐዋርያት ሥራ ምስክርነት

ሉቃስ ወንጌሉን ከጻፈ በኋላ የክርስቶስ መልእክት ከኢየሩሳሌም ጀምሮ እስከ ምድር ዳርቻ ድረስ በሐዋርያት ምስክርነትና በመንፈስ ቅዱስ ኃይል እንዴት እንደተስፋፋ በሁለተኛው መጽሐፉ ለቴዎፍሎስ ገለጠለት፤ 1÷1-2፡8። ደግሞም «የሐዋርያት ሥራ» በመቅመቃ ይመጣ።

የሐዋርያት ሥራ መልእክት በዋንኛነት በክርስቶስ ትንሣኤ ላይ ያተኮራል። ሐዋርያው ጴጥሮስ በበዓለ ኅምሳ ቀን ለአይሁድ ሲናገር፣ ስለ ክርስቶስ ሲመሰክር፣ «... ሰቅላችሁ ገደላችሁት። እግዚአብሔር ግን የሞትን ጣር አጥፍቶ አስነሣው፤ ሞት ይይዘው ዘንድ አልቻለምና» ብሎ ከተናገረና ዳዊት ስለ መሲሔ ትንሣኤና ዕርገት የሰጣቸውን ትንቢቶች ካብራራ በኋላ፣ «እንግዲህ ይህን እናንተ የሰቀላችሁትን ኢየሱስን እግዚአብሔር ጌታም ክርስቶስም (መሲሔ) እንዳደረገው የእስራኤል ወገን ሁሉ በርግጥ ይወቅ» ብሎ ስብከቱን ደመደመ፤ 2÷22-36። ከዚህ ጋር የሚመሳሰል የጴጥሮስ ምስክርነት በ3÷13-15፤ 4÷10-12፤ 5÷30፤ 10÷39-41 ላይ ተጽፎ ይገኛል። እንደዚሁም ሐዋርያው ጳውሎስ ለአይሁድ፣ «ስለ እርሱም የተጻፈውን ሁሉ በፈጸሙ ጊዜ ከዕንጨት አውርደው በመቃብር አኖሩት። እግዚአብሔር ግን ከሙታን አስነሣው...»፤ ለአሕዛብ፣ «እግዚአብሔር... ቀን ቀጥሯልና በዚያም ቀን ባዘጋጀው ሰው እጅ በዓለሙ ላይ በጽድቅ ሊፈርድ አለው፤ ስለዚህም እርሱን ከሙታን በማስነሣቱ ሁሉን አረጋግጧል»፤ በመከላከያነትም በንጉሥ አግሪጳ ፊት፣ «... ክርስቶስ መከራን እንዲቀበል በሙታንም ትንሣኤ ለሕዝብና ለአሕዛብ ብርሃንን በመጀመሪያ ሊሰብክ እንዳለው፣ ከተናገሩት በቀር አንድ ስንኳ የተናገርሁት የለም» በማለት የክርስቶስን ትንሣኤ የመልእክቱ ማረጋገጫ አደረገው፤ ሐ.ሥ. 13÷29-30፤ 17÷30-31፤ 26÷22-23።

የሐዋርያትን ስብከት ቅደም ተከተል መመልከት ያስፈልጋል ፡-

ሀ) ክርስቶስ በመስቀል ላይ ሞተ፤

ለ) እግዚአብሔር ግን ከሙታን አስነሣው፤

ሐ) እግዚአብሔር፣ በእስራኤል ሕዝብና በአሕዛብ ላይ ጌታና ፈራጅ አደረገው፤

መ) ስለዚህ ሰዎች ሁሉ እንደየሁኔታቸው ወደ እግዚአብሔር መመለስ ይገባቸዋል።

ሰዎች የምሥራቹን ቃል ለመስማት ፈቃደኞች ሲሆኑ፣ ሐዋርያት መልእክታቸውን ማቅረብ ቀጠሉ። ጴጥሮስ በበዓለ ኅምሳ ቀን ሰዎች «ምን እናድርግ?» ሲሉ፣ «ንስሐ ግቡ፤ ኅጢአታችሁም ይሰረይ ዘንድ እያንዳንዳችሁ በኢየሱስ ክርስቶስ ስም ተጠመቁ፤ የመንፈስ ቅዱስንም ስጦታ ትቀበላላችሁ» ብሎ ደኅንነት ወደሚገኝበት ወደ ንስሐና ወደ እምነት መንገድ መራቸው፤ 2÷38። በተጨማሪም ጳውሎስ፣ «እንግዲህ ወንድሞች ሆይ፣ በእርሱ (በክርስቶስ) በኩል የኅጢአት ስርየት እንዲነገርላችሁ፣ በሙሴም ሕግ ትጸድቁበት ዘንድ ከማይቻላችሁ ሁሉ ያመነ ሁሉ በእርሱ እንዲጸድቅ በእናንተ ዘንድ የታወቀ ይሁን» ብሎ ወንጌልን አብራራ፤ 13÷38-39። እግዚአብሔር ክርስቶስን ከሙታን አስነሥቶ ጌታ ማድረግና ሰዎች በዚህ መሠረትነት እንዴት መመለስ እንደሚገባቸው በብዙ ሌሎች ጥቅሶች ተብራርቶ ተገልጧል፤ 3÷19-20፤ 5÷31-32፤ 8÷34-38፤ 9÷17-18፤ 10÷43፤ 16÷30-34፤ 20÷20-21።

በሐዋርያት ሥራ ኢየሱስ ክርስቶስ በዐጭሩ እንደሚከተለው ይገለጣል ፡-

ሀ) በብሉይ ኪዳን ትንቢት መሠረት እርሱ የዳዊት ልጅ (2+30-35)፣ የእግዚአብሔር አገልጋይ (3+13-18)፣ የተስፋ ቃል የተሰጠበት ነቢይ (3+22-24)፣ ክርስቶስ (2+27:31:36)፣ የሞተ (3+18)፣ የተነሣና በአብ ቀኝ የተቀመጠ፣ እዚያም ጠላቶቹ ሁሉ የእግሩ መረገጫ የሚሆኑለት ጌታ ነው፤ 2+25-35።

ለ) በምድር ሳለ በመንፈስ ቅዱስ ተቀብቶ ብዙ ተአምራትን ያደረገ (10+38) ወደ ሰማይ ካረገ በኋላ የመንፈስ ቅዱስን የተስፋ ቃል ከአብ ተቀብሎ በሚያምኑት ላይ አፈሰሰ፤ 2+33።

ሐ) ደኅንነት በእርሱ ብቻ ይገኛል፤ 4+12። ኅጢአት በእርሱ ይሰረዳልና ለሚያምኑ ሁሉ መንፈስ ቅዱስ ይሰጣል፤ 2+38።

መ) ኢየሱስ በዓለም ሁሉ ለመፍረድና ሕዝቡን ለመባረክ ተመልሶ ይመጣል፤ 1+11፤ 3+19-21፤ 17+31።

ሠ) ኢየሱስ ጌታ ስለሆነ በእርሱ ማመን (16+31)፣ በስሙ መጠመቅ (2+38፤ 8+16፤ 19+5) እና ወደ እርሱ መጸለይ (7+59፤ 13+2) ተገቢና አስፈላጊ ናቸው።

ሁለት ማብራሪያዎች ሊረዱን ይችላሉ። 1ኛው፡ በእግዚአብሔር ቀኝ መቀመጥ በአይሁድና በልዩ ልዩ ሕዝብ አስተሳሰብ መሠረት የንጉሥን ፈቃድ ፈጻሚ ስፍራ ነው። ስለዚህ ክርስቶስ በእግዚአብሔር ቀኝ መቀመጡ ሥልጣን ሁሉ እንዳለው፣ መላ መንግሥቱን እንደሚገዛና የእግዚአብሔርን ፈቃድ ሁሉ እንደሚፈጽም፣ በአንድ ቃልም ጌታ እንደሆነ ያሳያል።

2ኛው፡ በሐዋርያት ሥራ ሰዎች በኢየሱስ ስም እንደተጠመቁ እናነባለን፤ 2+38፤ 8+16፤ 10+48፤ 19+5፤ 22+16። ከትንሣኤው በኋላ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሰዎች በአብ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም እንዲጠመቁ ማዘዙ የታወቀ ነው፤ ማቴ. 28+19-20። ሐዋርያት ይህን ትእዛዝ የረሱት ወይም ዐውቀው ቸል ያሉት እንደሆነ አድርጎ ማሰብ እጅግ ይከብዳል። ምናልባት በኢየሱስ ስም መጠመቅ በሥርዐት ሳይሆን በስብከት፣ በትምህርት ወይም በዘወትር ንግግር የተለመደ ዐጭር አባባል ሳይሆን አይቀርም። ከዚህ ሁሉ በላይ ግን በአይሁድ ዘንድ ልዩ ልዩ የመንጸት ሥርዐቶች ነበሩ (ዕብ. 9+9-10)፤ እንደዚሁም የመጥምቁ ዮሐንስ ጥምቀት ነበረ፤ 19+3። በእነዚህ ሥርዐቶች የእግዚአብሔር ስም ሳይጠራ አልቀረም። በአዲስ ኪዳን ውስጥ ግን ሁኔታው አዲስ ሆነና ክርስቶስ በመሞቱ፣ በመነሣቱና ወደ ሰማይ በመውጣቱ ሰዎች ስለዚህ አዲስ ጥምቀት ሲያስቡ በኢየሱስ ስም ላይ ማተኩራቸው አያስገርምም። ስለዚህ በኢየሱስ ስም መጠመቅ በሥርዐት ውስጥ ሰዎች በአብ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም አልተጠመቁም ማለትን የሚያሳይ አይደለም። የኢየሱስ ስም ደግሞ ወልድ መሆኑን ያሳስባል፤ ወልድ ሆኖ የአብ ልጅ ነውና እርሱ መንፈስ ቅዱስን ይሰጣል። ሰዎች ወደ አብ የሚደርሱት በኢየሱስ ነው፤ መንፈስ ቅዱስንም በእርሱ ሲያምኑ ይቀበላሉ። በሌላ አነጋገር በኢየሱስ ስም መጠመቅ የሥላሴን ትምህርት ያሳስባል። ስለዚህ በሥላሴ ትምህርት የማያምኑና በኢየሱስ ስም ብቻ የሚያጠምቁ የኢየሱስን ትእዛዝ መርሳት ብቻ ሳይሆን የሐዋርያትን ሥራ አላስተዋሉም ማለትም እንችላለን።

በዐጭሩ የሐዋርያት ሥራ ምስክርነት ክርስቶስ በመንፈስ ቅዱስ ኅይል ከሰማያት የሚገዛ ጌታ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው።

ሰ) የጳውሎስ መልእክታት ምስክርነት

በአዲስ ኪዳን ለሰባት አብያተ ክርስቲያናትና ለሦስት ሰዎች በሃያ ዓመት ውስጥ በልዩ ልዩ ምክንያት የተጻፉ የጳውሎስ መልእክታት ተቀንባብረዋል። ሐዋርያው ስለ ጌታችን ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ በዐጭሩ የጻፈውን በሦስት ንኡሳን አርእስት እናቀርባለን።

1. ጳውሎስና የሌሎች ሐዋርያት ትምህርት

ከበርናባስ ጋር ጳውሎስ ለመጀመሪያው የወንጌል ጉዞ ሲነሣ፣ ከክርስቶስ ትንሣኤ ዕለት ዐሥራ ስድስት ዓመታት ዐልፈው ነበር (16)። በሐዋርያት ሥራ እንዳየነው ጴጥሮስና ጳውሎስ አንድ ወንጌልን ሰበኩ። አንድነታቸው ደግሞ በጳውሎስ መልእክታት፣ በተለይ፣ ሀ) በመሠረታዊ መልእክቱ (ሮሞ 1፥1-5፤ 1ቆሮ. 15፥1-5)፣ ለ) ከኢየሩሳሌም መሪዎች ጋር በመገናኘቱ (ሐ.ሥ. 15፥6-22፤ ገላ. 2፥1-10)፣ ሐ) የክርስቶስን ቃል በመጥቀስ (1ቆሮ. 7፥10-11፤ 9፥14)፣ መ) የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች በመፈጸማቸው ላይ በማተኩሩ (በተለይ በሮሞ መልእክት) ይታያል። ሐዋርያው ጴጥሮስም ስለ አንድነታቸው በ2ኛው መልእክቱ መሰከረ፤ 2ጲጥ. 3፥15-16።

ጳውሎስ የሐዋርያትን የመጀመሪያ ትምህርት አስፋፋ፤ ይህም በሁለት አቅጣጫ ይታያል ፡-

ሀ) ከብሉይ ኪዳን ትንቢት ፍጻሜ ጀምሮ ስለ ዓለም ታሪክ ሁሉ ትክክለኛውን አመለካከት እያብራራ በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ አይሁድና አሕዛብ ስላላቸው ስፍራ (ሮሞ ም. 3-4፤ 9-11፤ 15)፣ ስለ ሕግና ስለ ተስፋ ቃል (ሮሞ ም. 4-5፤ ገላ. ም. 3-4) እና ስለ አዳምና ስለ ክርስቶስ (ሮሞ 5፥12-21፤ 1ቆሮ. 15፥22) ብዙ ትምህርት በስፋት ጨምሮ ሰጥቷል።

ለ) ሰው ሲድን ከሚያደርገው ጀምሮ (ከንስሐ መግባት፣ ከእምነት፣ ከጥምቀት፣ ከጎጠኦት ስርየትና መንፈስ ቅዱስን ከመቀበል፣ ለእግዚአብሔርም ከመታዘዝ) የክርስቶስን ተግባር በደገንነት (በዘለዓለም ምርጫ መሠረት፣ በሥራ ሳይሆን በእምነት፣ በጥረት ሳይሆን በጸጋ፣ ከክርስቶስ ጋር አንድ በመሆን በሚገኘው ጥበብ፣ በጽድቅ፣ በልጅነት፣ በቅድስና፣ በአለኝታ፣ በቤዛነት ወይም በዐጭሩ በክርስቶስ ትንሣኤ አንድ ሆኖ በመንፈስ ቅዱስ ኅይል ክርስቶስን ወደ መምሰል በመለወጥ) እያብራራ የአዲስ ፍጥረትን አመለካከት በጉልህ ገለጸው።

2. ጳውሎስና ትምህርተ ሥጋዊ

በዚህ ርእስ ሥር ሦስት አንቀጾችን በተለይ ማተት ይገባል።

ሀ) «የጌታችንን የኢየሱስ ክርስቶስን ቸር ስጦታ (ጸጋ) ዐውቃችኋልና፤ ሀብታም ሲሆን፣ እናንተ በእርሱ ድኽነት ባለ ጠጎች ትሆኑ ዘንድ ስለ እናንተ ድኻ ሆነ»፤ 2ቆሮ. 8፥9። እዚህ ላይ ክርስቶስ ሳይገደድ በራሱ በጎ ፈቃድ፣ የክብሩን ሁኔታ ሁሉ ትቶ ምእመናን ወደዚያ ሁኔታ እንዲደርሱ ሰው ሆኖ በድኽነት ውስጥ እንዳለፈ እናስተውላለን። ጳውሎስ ይህን ጥቅስ የጻፈው አንባቢዎች የክርስቶስን ልግስና አስበው ለተቸገሩት ገንዘብ እንዲረዱ ነበር፤ ቍ. 8-12 ይመ.።

ለ) ጳውሎስ እያንዳንዱ አማኝ ባልንጀራው ከራሱ ይልቅ እንዲሻል በትሕትና ይቈጥር ዘንድ የሚቀጥለውን ጽፏል ፡-

«... በክርስቶስ ኢየሱስ የነበረ ይህ አሳብ በእናንተ ዘንድ ደግሞ ይሁን። እርሱ በእግዚአብሔር መልክ ሲኖር ሳለ (በባሕርይ አምላክ ሆኖ ሳለ፤ የመለኮት ባሕርይ አለው) ከእግዚአብሔር ጋር መተካከልን መቀማት እንደሚገባ ነገር አልቈጠረውም (ከእግዚአብሔር ጋር መተካከልን ሊለቀው እንደማይገባ አድርጎ አልቈጠረውም፤ የመለኮት ባሕርይ እንደያዘ መቅረት አልፈለገም)፤

ነገር ግን የባሪያን መልክ ይዞ በሰውም ምሳሌ ሆኖ

ራሱን ባዶ አደረገ፤

በምስሉም እንደ ሰው ተገኝቶ ራሱን አዋረደ (ዝቅ አደረገ)

ለሞትም ይኸውም የመስቀል ሞት እንኳ የታዘዘ ሆነ።

በዚህ ምክንያት እግዚአብሔር ያለ ልክ ከፍ ከፍ አደረገው፤

ከስምም ሁሉ በላይ ያለውን ስም ሰጠው፤

ይህም በሰማይና በምድር ከምድርም በታች ያሉት ሁሉ

በኢየሱስ ስም ይንበረከኩ ዘንድ፤

መላስም ሁሉ ለእግዚአብሔር አብ ክብር

ኢየሱስ ክርስቶስ ጌታ እንደሆነ ይመሰክር ዘንድ ነው»፤ ፊል. 2፥3-11።

አንቀጹ መዝሙር እንደነበረ ይታሰባል። አንዳንድ ሐረጎችን መተርጎም ቀላል አይደለምና የአ.መ.ት.ና የቀ.አ. ትርጉሞች በቅንፍ ውስጥ ተጨምረዋል።

«መልክ» ተብሎ የተተረጎመውን የግሪክ ቃል አንዳንዶች እንደ ህላዌ፣ ሌሎች ደግሞ ለአምላክ (ምናልባት ለመልአክ) ወይም ለሰው እንደሚታይ በማሰብ ይተረጎሙታል። ይህ ከሆነ፣ የሚታየውን በገሀዱ ያለውን ያመለክታል፤ እንግዲህ ክርስቶስ በእግዚአብሔር መልክና በሰው መልክ መገለጡ እውነተኛ አምላክና እውነተኛ ሰው መሆኑን ያረጋግጣል (17)።

«ራሱን ባዶ አደረገ» የሚለውም ህላዌውን ወይም ባሕርዩን ሳይሆን፣ ሰማያዊውን ሀብትና ክብር ትቶ ወደዚህ ዓለም እንደገባ ያሳያል። የዚህን ሐረግ ትርጉም እንደገና በም. 59 እናትታለን።

በዚህ አንቀጽ መሠረት ክርስቶስ ፡-

1) ፍጹም አምላክ ነው፤

2) በራሱ ፈቃድ ሰማያዊውን ክብር ለጊዜው ተወ፤

3) ሰው ሆነ፤

4) ሰው ሆኖ ራሱን አዋረደ፤ እስከ መስቀል ሞት እንኳ ታዘዘ፤

5) እግዚአብሔር ያለ ልክ ከፍ ከፍ አደረገው፤

6) እግዚአብሔር ከሁሉም በላይ የሆነ ስም ሰጠው፤

7) እግዚአብሔር ከፍ ከፍ ሲያደርገው ፍጹም አምላክ ፍጹምም ሰው ነበረ፤ አሁንም ነው፤ ለወደፊትም ነው፤

8) ሰዎችና መላእክት ሁሉ ይንበረከኩለታል፤

9) የሁሉ ጌታ ነው፤

10) ለአብ ታላቅ ክብር ምክንያት ነው፤

11) ለምእመናን ምሳሌ ነው፤ እርሱ ራሱን ዝቅ በማድረግ እንደተከበረ ሁሉ፤ ምእመናንም በትሕትና ራሳቸውን ዝቅ ቢያደርጉ ክብር ያገኛሉና።

ሐ) «እርሱም (ክርስቶስም) የማይታይ አምላክ ምሳሌ (አምሳል፤ እውነተኛ ምሳሌ) ነው፤ የሚታዩትና የማይታዩትም ዙፋናት ቢሆኑ ወይም ጌትነት ወይም አለቅነት ወይም ሥልጣናት፤ በሰማይና በምድር ያሉት ሁሉ በእርሱ ተፈጥረዋልና ከፍጥረት ሁሉ በፊት በኩር ነው፤ ሁሉ በእርሱና ለእርሱ ተፈጥሯል፤ እርሱም ከሁሉ በፊት ነው፤ ሁሉም በእርሱ ተጋጥሟል። እርሱም የአካሉ ማለት የቤተ ክርስቲያን ራስ ነው፤ እርሱም በሁሉ ፊተኛ ይሆን ዘንድ መጀመሪያ ከሙታንም በኩር ነው። እግዚአብሔር ሙላቱ ሁሉ በእርሱ እንዲኖር፤ በእርሱም በኩል በመስቀሉ ደም ሰላም አድርጎ በምድር ወይም በሰማያት ያሉትን ሁሉ ለራሱ እንዲያስታርቅ ፈቅዷልና»፤ ቆላ. 1፥15-20።

በቆላስይስ ስለ ክርስቶስ ልዩ ልዩ የስሕተት አመለካከት ነበረ። የስሕተት ትምህርቱ በጠቅላላ ለእኛ ግልጥ ባይሆንም፤ አሳዥ ክርስቶስ ከመላእክት መካከል እንደ አንዱ ሆኖ ሰዎችን ከኅጢአታቸው ነጻ ቢያወጣቸውም፤ ምእመናን ከሰማያውያን ጎይላት ጋር እንዲታገሉ፤ የመላእክት ርዳታ፤ ብዙ ዐይነት ምድራዊና ሃይማኖታዊ ወግና ሥርዐት፤ እንደዚሁም ልዩ ዕውቀት እንደሚያስፈልጋቸው ማስተማራቸውን ልናስተውል እንችላለን። ጳውሎስ ለዚህ የተዛባ ትምህርት የሰጠው መልስ ፡-

ሀ) እግዚአብሔር አይታይም፤ ክርስቶስ ግን እንደ ጣዖት አሳዥ ሳይሆን ትክክለኛ አምላኩ ነውና ፍጹም አምላክ ነው፤

ለ) የእግዚአብሔር ሙላት ሁሉ በክርስቶስ ነው (ደግሞም 2፥9 «የመለኮት ሙላት ሁሉ» በክርስቶስ ሰውነት መገለጡን ይናገራል)፤

ሐ) ክርስቶስ በሰማይና በምድር ያሉ ጎይላትን ሁሉ ፈጠረ፤

መ) ሲፈጥራቸው ለራሱ ፈጠራቸው፤

ሠ) የተፈጠረው ሁሉ በክርስቶስ ተጋጥሟል (ተያይዞ ይጸናል)፤

ረ) ክርስቶስ ከፍጥረት በፊት ነው፤

ሰ) ክርስቶስ የፍጥረት «በኩር» በመሆኑ የፍጥረት ሁሉ መነሻና መሠረት ባለ ሥልጣን ነው (18)፤

ሸ) ክርስቶስ የቤተ ክርስቲያን ራስ ነው፤

ቀ) ቤተ ክርስቲያን የክርስቶስ አካል ናት፤

በ) ክርስቶስ ከሙታን የተነሣ የሙታን በኩር (ለሚነሡት ቀዳማዊና ባለ ሥልጣን ነው)፤

ተ) ከሙታን መጀመሪያ በመነሣቱ በሁሉ ነገር ቀዳሚ ነው፤

ቸ) ክርስቶስ በፍጥረትና በቤተ ክርስቲያን ቀዳሚ በመሆኑ እግዚአብሔር በምድርና በሰማይ ያለውን ሁሉ በእርሱ አማካይነት ለራሱ ለማስታረቅ ዐቅዷል፤

ነ) ይህ ዕርቅ በክርስቶስ መስቀል ደም በሚገኘው ሰላም መሠረት ታቅዷል፤ የሚል ሆኖ እናገኘዋለን። በፍጥረትም ሆነ በሰው ደኅንነት ላይ የሚያተኩረውን የክርስቶስን ሥራ ስለ ፍጹም አምላክነቱ ስናጠና እንደገና እንመለከተዋለን።

በክርስቶስ ማንነት ላይ ጳውሎስ የሰጠውን ትምህርት በሚከተሉት ነጥቦች በዐጭሩ ልንደመድመው እንችላለን።

1) ኢየሱስ ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰው የሆነ የእግዚአብሔር ልጅ ነው፤ ቆላ 1፡13-14፤ 2፡9።

2) ወልድ ከትሥጉቱ በፊት ከአብ ጋር ይኖር ነበር፤ 2ቀሮ. 8፡9፤ ፊል. 2፡6፤ ገላ. 4፡4።

3) ወልድ ሁሉን ፈጠረ፤ ሁሉንም ይደግፋል፤ 1ቀሮ. 8፡6፤ ቆላ. 1፡15-17።

4) ወልድ በደኅንነት ዕቅድና ሥራ በመሲሕነቱ ለአብ ተገዥ ነው፤ 1ቀሮ. 3፡23፤ 11፡3፤ 15፡24-28፤ ገላ. 4፡4።

5) ወልድ መሲሕና የዕንቅፋት ድንጋይ፣ የማሰናከያ ዓለት፣ የመሠረት ድንጋይና የማእዘን ራስ ድንጋይ ነው፤ ሮም 9፡32-33፤ 1ቀሮ. 3፡11፤ ኤፌ. 2፡20።

6) ወልድ ጌታ በመሆኑ ሥልጣን ሁሉ የእርሱ ነው (ፊል. 2፡9-11)፤ በአምልኮና በጸሎትም ስሙ ስለሚጠራ አምላክ ነው፤ ሮም 10፡9-14። በቅጥር 13 «የእግዚአብሔርን (የያህዌን) ስም የሚጠራ ሁሉ» የሚለውን የኢዩኤልን 2፡32 ሐረግ በመጥቀሱ ኢየሱስ ክርስቶስ ያህዌ መሆኑን ያሳያል።

7) ወልድ እግዚአብሔር ነው፤ ሮም 9፡5፤ ቲቶ 2፡12-13።

3. ጳውሎስና ትምህርተ ግብረ ክርስቶስ

የክርስቶስ ሥራ በማንነቱ ላይ ተመሥርቷል፤ ይኸውም ሰውን ለማዳን ፍጹም አምላክም ፍጹም ሰውም መሆን ያስፈልጋል ማለት ነው። ይህን በ6ኛው ጥናት በሰፊው እንመረምራለን። ሐዋርያው የክርስቶስን ሥራ ሲያብራራ በሚከተሉት ነጥቦች ላይ ያተኮራል ፡-

ሀ) ሰዎች ሁሉ በአዳም በመሆናቸው ከሕግ፣ ከኅጢአት፣ ከእግዚአብሔር ቅጣና ፍርድ፣ ከሞትና ከሰይጣን በታች ናቸውና ያለ ክርስቶስ ሊድኑ አይችሉም፤ ሮም 1፡18፤ 3፡19፤ 5፡12-21፤ ገላ. 5፡14፤ ኤፌ. 2፡1-3። ይህን አሳብ በ4ኛው ጥናት በሰፊው አትተነዋል።

ለ) የክርስቶስ ደኅንነት ጠባያት ፡- ቤዛነት፣ ዕርቅ፣ ጽድቅ፣ ልጅነት፣ ለውጥና ክብር ናቸው፤ ሮም 3፡21-26፤ 5፡10-11፤ 8፡14-17፡29-30። አማኙ በክርስቶስ የተመረጠ፣ በክርስቶስ ሕያውና በክርስቶስ ፍጹም ይሆናል፤ ኤፌ. 1፡4፤ 2፡4-10፤ 4፡12-16።

ሐ) የክርስቶስ መሥዋዕት

1) ምንጭ ፡- የእግዚአብሔር ፍቅር (ሮም 5፡7-8)፤

2) ዓላማ ፡- እግዚአብሔር ጳድቅ ሆኖ ኅጢአተኛውን ማጽደቅ እንዲችል (ሮም 3፡25-26፤ 4፡5)፤

3) ምክንያት ፡- ኅጢአታችን (ሮም 8፡3-4፤ 1ቀሮ. 15፡3)፤

4) ጠባያት ፡- ደም (ሮም 3፡25)፣ ማስተስረያ (የእግዚአብሔርን ቅጣ ለኅጢአተኛ የሚመክት፤ ሮም 3፡25) እና

5) ምትክነት ፡- በኅጢአተኛው ፈንታ የሕግን ቅጣት መሸከም (2ቀሮ. 5፡21፤ ገላ. 3፡13፤ ቆላ. 2፡14) ናቸው።

መ) የክርስቶስ ሰማያዊ አገልግሎት፤ አሁን በእግዚአብሔር ቀኝ ለሕዝቡ ይገኛልና ለመናቸውን ይቀበላል (ሮም 8፡34)፤ በአስፈላጊ ጸጋና ኅይል ያጽናናቸዋል (2ቀሮ.

12፥7-10፤ ፊል. 1፥21)፤ ለአገልግሎታቸው መንፈሳዊ ስጦታና ምሪት ይሰጣቸዋል (ሮሞ 15፥18፤ ኤፌ. 4፥7-13) እና ከሰማይ ተመልሶ ሲመጣ የተዋረደ ሥጋቸውን ከቡር ሥጋውን እንዲመስል ይለውጣል፤ ፊል. 3፥20-21።

በዐጭሩ የጳውሎስ መልእክቶች ክርስቶስ አምላካዊ፣ ትስብእታዊ ጌታና አዳኝ ሆኖ የዓለምን ታሪክ ሁሉ እንደሚገዛና እንደሚቁጣጠር የሚመስክሩ መልእክቶች ናቸው።

ሸ) የዕብራውያን መልእክት ምስክርነት

ጸሐፊው በጊዜው ከባድ ተጽዕኖ ይደረግባቸው የነበሩ ምእመናን እምነታቸውን ትተው እንዳይጠፉ የሚያበረታታ ቃልን ጽፎ ላከላቸው (19)። ይህንም ሲያደርግ ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ፍጹምም ሰው ስለሆነ፣ ከሁሉ ይበልጣልና የእርሱ ሊቀ ካህንነት አስፈላጊ፣ በቂና ፍጹም መሆኑን ያሳይል። በሌላ አንጻር በክርስቶስ መታመናቸውን ቢተው፣ ሁሉ እንደሚጠፋባቸውና ለወደፊትም ምንም ተስፋ እንደሌላቸው ያስጠነቅቃቸዋል።

በመልእክቱ መግቢያ ላይ ጸሐፊው የክርስቶስን ማንነት እንደሚከተለው ይገልጣል ፡-

«ከጥንት ጀምሮ እግዚአብሔር ... ተናግሮ፣ ሁሉን ወራሽ ባደረገው ደግሞም ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን፤ እርሱም የክብሩ መንጸባረቅ (የእግዚአብሔር ክብር ነጸብራቅ) እና የባሕርዩ ምሳሌ (የባሕርዩ ትክክለኛ ምሳሌ) ሆኖ ሁሉን በሥልጣኑ ቃል እየደገፈ፣ ኅጢአታችንን በራሱ ካነጻ በኋላ በሰማያት በግርማው ቀኝ ተቀመጠ»፤ ዕብ. 1፥1-3።

ጸሐፊው በዚህ ክፍል ኢየሱስ ክርስቶስ ፡-

1. የእግዚአብሔር ልጅና ወራሽ፤
2. የእግዚአብሔርን ቃል የሚናገር፤
3. የእግዚአብሔር ክብር ነጸብራቅ፤
4. የእግዚአብሔር ባሕርይ ትክክለኛ መገለጫ፤
5. ዓለማትን በመፍጠርና በሥልጣኑ ቃል ሁሉን ደግፎ በመያዝ የእግዚአብሔር ወኪል፤
6. ለምእመናን የኅጢአታቸውን መንጻት የሚያስገኝና
7. በግርማ በእግዚአብሔር ቀኝ የሚቀመጥ መሆኑን ገልጧል።

ልጁ ወደ ዓለም ሲገባ እግዚአብሔር ሥጋን አዘጋጀለትና «አምላኬ ሆይ፣ ፈቃድህን ላደርግ መጥቼአለሁ» ብሎ ነጻ ፈቃዱንና ደስታውን ገለጠ፤ 10፥5-7።

ልጁ ሰው ሆኖ በሰዎች መካከል እንደ አንድ ሰው ኖረ። እርሱ እንደ ሌሎች ሰዎች ከመላእክት ይልቅ በጥቂት ያነሰ (2፥9)፣ ከይሁዳ ነገድ የተገኘ (7፥14)፣ በሥጋና በደም የተካፈለ (2፥14-15)፣ በተቀበለው መከራ ለአገልግሎቱ ፍጹም የሆነና መታዘዝን የተማረ (2፥10፤ 5፥8) እና የሞትን መከራ የቀመሰ (2፥9) ሰው ነበረ። እንደዚህ እየኖረ ግን ኅጢአትን አልሠራም፤ 4፥15፤ 12፥4።

ክርስቶስ የመጣው ሰውን ለማዳን ነው። ይህም ደኅንነት አስቀድሞ በጌታ ተነግሯል፤ የክርስቶስን ትምህርት በሰሙት ተመስክሯል፤ «በምልክትና በድንቅ ነገር፣ በልዩ ልዩ ተአምራትም፣ መንፈስ ቅዱስንም በማደል»ም ተረጋግጧል፤ 2፥3-4።

ጸሓፊው ይህን ሁሉ ሲጽፍ፥ ክርስቶስ ከመላእክት (1፥4-14)፥ ከሙሴ (3፥2-6)፥ ከኢያሱ (4፥8-9) እና ከህነቱም ከሌዊ ከህነት (7፥11) እንደሚበልጥ ገልጧል።

ስለ ክርስቶስ ሥራ ሲገልጥ በመልክ ጼዴቅ ከህነት ላይ ያተኩራል፤ ክርስቶስ በተሻለ ተስፋ ቃል የተመሠረተ፥ የሚሻል ኪዳን ዋስና መካከለኛ ነው (7፥20-22፤ 8፥6)፥ ምክንያቱም አንድ ጊዜ ለዘለዓለም የሚያገለግል የሚሻል መሥዋዕት አቅርቧል (9፥23-26)፤ ስለዚህ ምእመናን የሚሻል ተስፋ (7፥18-19) አላቸው። አሁንም ለዘለዓለም የሚኖር ሊቀ ካህናታችን በእግዚአብሔር ቀኝ በክብርና በባለ ሥልጣንነት ተቀምጦ ለሕዝቡ ይገኛልና በእርሱ ወደ እግዚአብሔር የሚመጡትን ፈጽሞ ሊያድናቸው ይችላል፤ 2፥18፤ 4፥14-16፤ 7፥24-25። በዓለም መጨረሻ ወደ ምድር ሲመለስም፥ ኅጢአት ወደማይገኝበት ወደ ፍጹም የደኅንነት ሁኔታ ያስገባቸዋል፤ 9፥28፤ 10፥12-14።

በዐጭሩ የዕብራውያን መልእክት የሚሰጠው ምስክርነት ክርስቶስ ከሁሉ እንደሚበልጥና የላቀ የፈጻሚነት ብቃት እንዳለው የሚያረጋግጥ ነው።

ቀ) የጴጥሮስ፥ የዮሐንስ፥ የያዕቆብና የይሁዳ መልእክታት ምስክርነት

እነዚህ መልእክታት ተበታትነው ለነበሩ ልዩ ልዩ ምእመናን ተጽፈው የተላኩ ሲሆን ስለ ክርስቲያናዊ አኗኗር ያስተምራሉ፤ ልዩ ልዩ የስሕተት ትምህርቶችንም በመቃወም ያስጠነቅቃሉ። ይህንም ሲያደርጉ ምእመናን ክርስቶስን በትክክለኛው መንገድ እንዲያምኑ፥ የክርስቶስን ሥራ በሚገባ እንዲገነዘቡና አርአያውን እንዲከተሉ ያሳስባሉ።

1. የጴጥሮስ መልእክታት ምስክርነት

ሐዋርያው በ1ኛው መልእክቱ ምእመናን በስደት ጊዜ መከራን እንዲቀበሉ፥ በ2ኛው መልእክቱ ደግሞ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የተነሣውን ስሕተት እንዲቃወሙ ያሳስባቸዋል። ጴጥሮስ ስለ ክርስቶስ የሰጠው ትምህርት እንደሚከተለው ነው ፡-

ሐዋርያው፥ «የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አምላክና አባት» በማለት ክርስቶስ የእግዚአብሔር አብ ልጅ እንደሆነና በሥጋ ሆኖ እንዳከበረው፥ እንደታዘዘለትና በእርሱም በኩል ክብር ለእግዚአብሔር እንደሚደርስ ያሳያል፤ 1ጴጥ. 1፥3-5፤ 2፥23፤ 4፥11። ሊቀ ኤጲፋንዮስ፥ «እግዚአብሔር አብ ለጌታችን ለኢየሱስ ክርስቶስ በባሕርየ መለኮቱ አባቱ ነው...ሰው ስለሆነ ለወልድ እግዚአብሔር አብ አምላኩ ነው» ብሏል፤ ሃይ. አበው. ም. 54 ክ. 1 ቀ. 9። ክርስቶስ አምላካችን፥ ጌታችንና መድኅኒታችን ነው፤ 2ጴጥ. 1፥1፥8። ሐዋርያው ራሱ በቅዱሱ ተራራ፥ ክርስቶስ ከአብ ክብርንና ግርማን ሲቀበል አይቷል፤ 2ጴጥ. 1፥16-18።

ኢየሱስ ሰው ሆኖ የማእዘን ራስ ድንጋይ ቢሆንም (1ጴጥ. 2፥6-8) ብዙ መከራን ተቀበለ (1ጴጥ. 2፥21-24፤ 3፥17-18፤ 4፥1፤ 5፥1)፤ መከራ ይቀበል እንጂ ኅጢአት ግን አልሠራም (1፥18-19፤ 2፥22-23)፤ ጸድቅ በመሆኑም የዐመፀኞችን ኅጢአት መሸከም ቻለ፤ 1፥18-19፤ 2፥24፤ 3፥18። እርሱ በሥጋ መከራን ተቀብሎ ሞተ፤ 3፥18፤ 4፥1። ለእርሱ ግን ሞት መጨረሻው አልነበረም፤ ምክንያቱም ሲሞት ወዲያው በራሱ መንፈስ ሕያው ሆኖ፥ «በእርሱም (በመንፈሱም) ደግሞ ሄዶ በወኅኒ ለነበሩ ነፍሳት (ለወደቁ መላእክት) ሰበከላቸው (ድል መንሣቱን ለእነርሱ ዐወጀ)»፤ 3፥18-19፤ ማስታወሻ (20) ይመ.። ከዚያም በኋላ ከሙታን

ተለይቶ ተነሣ (1+3-5፤ 3+21) እና «መላእክትና ሥልጣናት፤ ጎይላትም ከተገዙለት በኋላ ወደ ሰማይ ሄዶ በእግዚአብሔር ቀኝ አለ»፤ 3+22።

በዐጭሩ የጲጥሮስ መልእክታት ክርስቶስ መከራን በመቀበሉ ፍጹም የሆነ አርአያነት እንዳለው ይመስክራሉ።

2. የዮሐንስ መልእክታት ምስክርነት

የሐንስ መልእክታቱን ሲጽፍ ብዙዎች እውነትን ትተው ልዩ ልዩ የሐሰት ትምህርትን፤ በተለይም የግኖስቲከኝነት ትምህርት ይከተሉ ነበርና፤ ምእመናን የዘለዓለም ሕይወት እንዳላቸው ልብ እንዲያደርጉ ያበረታታቸዋል። በእነዚህ መልእክታት ሐዋርያው የሐንስ ስለ ክርስቶስ የሚሰጠው ትምህርት እንደሚከተለው ነው፡-

ሀ) ግኖስቲከኝ የክርስቶስን ትሥጥት ሲከዱት፤ የሐንስ «የሕይወት ቃል» ከአብ ዘንድ የተገለጠው የእግዚአብሔር ልጅ ኢየሱስ ክርስቶስ በሐዋርያት ዐይን የታየና በእጃቸው የተዳሰሰ እንደነበር ገልጧል፤ 1ዮሐ. 1፥1-3። የክርስቶስ ተቃዋሚ መንፈስ ክርስቶስ በሥጋ እንደመጣ በካደ ጊዜ (1ዮሐ. 4፥2-3፤ 2ዮሐ. 7)፤ ክርስቶስ በውሃ (በጥምቀት) እና በደም (በመስቀል ሞት) እንደመጣ የሐንስ አስተማሪ፤ 1ዮሐ. 5፥6። የሐንስ በወንጌሉ እንደጻፈው ሁሉ፤ በመልእክታቱም የአብንና የወልድን ግንኙነት ይጠቅሳል (1ዮሐ. 2፥22-23፤ 2ዮሐ. 9)፤ ኢየሱስ ክርስቶስ እውነተኛ አምላክና የዘለዓለም ሕይወት መሆኑንም ይመስክራል፤ 1ዮሐ. 5፥20።

ለ) ግኖስቲከኝ የክርስቶስን ሞት ለኅጢአት ስርየት አስፈላጊነት በካዱ ጊዜ፤ የሐንስ የክርስቶስ ሞት፤ 1) በኅጢአተኞች ምትክ የበደለኞችን ኅጢአት የሚያስተሰርይ መሥዋዕት (1ዮሐ. 1፥7፤ 2፥2፤ 4፥10)፤ 2) ዘለዓለማዊ የሆነ የእግዚአብሔር ፍቅር መገለጫ (3፥16፤ 4፥8-10)፤ 3) የዲያብሎስ ፍጹም ሽንፈት ማረጋገጫ (3፥8) መሆኑን ያስተምራል።

በዐጭሩ የዮሐንስ መልእክተኞች ክርስቶስ በዓለም ታሪክ በሥጋ የተገለጠ እውነተኛ አምላክና ማስተሰሪያ መሆኑን ይመስክራሉ።

3. የደዕቆብ መልእክት ምስክርነት

ይህ መልእክት የተጻፈው «የኢየሱስ ወንድሞች» ከተባሉት መካከል አንዱ በሆነው በደዕቆብ ነው። ደዕቆብ ከኢየሱስ ጋር በቤት ውስጥ ለብዙ ዓመት ቢኖርም፤ «ጌታ» ብሎ ይጠራዋል። ደዕቆብ ከይሁዳ ነገድ ተገኝቶ ለተበተኑት አይሁድ ቢጽፍም፤ ወንድሙን ጌታ (ያህዌ) ብሎ ይጠራዋል። ይህ ብቻ ሳይሆን፤ «ወንድሞቼ ሆይ፤ በክብር ጌታ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ያለውን እምነት ለሸው ፊት በማድላት አትያዙ» (2፥1) በማለት፤ በምእመናን መካከል ከሚፈጽሙት አድልዎ የተነሣ ይወቅሳቸዋል። ክርስቶስ «በክብር» ወይም እንደ ግሪኩ ቃል «የክብሩ» ነው። ኢየሱስ ክብር ያለው ወይም ክብር ያለበት ብቻ ሳይሆን ክብሩ ነው። ለአይሁድ እግዚአብሔር ስለ ኢየሩሳሌም፤ «እኔ... በውስጧም ከብሯ እሆናለሁ» (ዘካ. 2፥5) በማለት ተናግሯል፤ የሐንስ «ክብሩን» አየን ብሏል (ዮሐ. 1፥14)፤ ደዕቆብም፤ ወንድሙ ጌታውና ክብሩ መሆኑን መስክሯል፤ እንዴት ያለ ታላቅ ምስክርነት ነው! (21)።

በጥቅሉ የደዕቆብ መልእክት ምስክርነት ክርስቶስ የእግዚአብሔር ክብር መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው።

4. የይሁዳ መልእክት ምስክርነት

እንደ ወንድሙ እንደ ያዕቆብ ሁሉ ይሁዳ ኢየሱስን ጌታ አድርጎ በክብር ይጠራዋል። ክርስቶስን ንጉሣችንና ጌታችን ብሎ ከፍ ከፍ ያደርገዋል፤ ቍ.4።

በዐጭሩ ሲታይ ክርስቶስ ንጉሥና ጌታ ነው የሚለው የይሁዳ መልእክት ዐቢይ ምስክርነት ነው።

በ) የዮሐንስ ራእይ ምስክርነት

ዮሐንስ ሰላምታውን ለሰባቱ አብያተ ክርስቲያናት ሲያቀርብ ኢየሱስ ክርስቶስ ታማኙ ምስክር፣ ከሙታን በኩሩና የምድር ነገሥታት ገዢ መሆኑን ከመሰከረ በኋላ፣ ክርስቶስ ከጎጢአታችን በደሙ እንዳጠበንና እግዚአብሔርም አባቱና በትስብእቱ ደግሞ አምላኩ እንደሆነ ይናገራል፤ 1፥4-7። ከዚህም በላይ ክርስቶስ በራእይ ራሱን ሲገልጽ፣ «አትፍራ፣ ፊተኛውና መጨረሻው ሕያውም እኔ ነኝ፤ ሞቼም ነበርሁ፤ እነሆም፣ ከዘለዓለም እስከ ዘለዓለም ድረስ ሕያው ነኝ፤ የሞትና የሲኦልም መክፈቻ አለኝ» ብሎ ዘለዓለማዊነቱን፣ ሞቱን፣ ትንሣኤውንና የዓለም መጨረሻ ፈራጅ መሆኑን ገልጧል፤ 1፥17-18።

ከሁሉም በበለጠ ግን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በዮሐንስ ራእይ እንደ እግዚአብሔር በግ ተገልጧል። የክርስቶስ ትስብእት ከዳዊት ሥር በሚገኘው በይሁዳ ነገድ አንበሳ ቢገለጥም (5፥5)፣ ዋናው ሥራ በበግ ምሳሌ በዚህ መጽሐፍ ሃያ ሰባት ጊዜ ተጠቅሷል። ይህ አገላለጥ በመጀመሪያ በራእዩ ክርስቶስን እንደታረደ በግ ቆሞ ስላየው ሞቱንና ትንሣኤውን ያሳያል። በጉ ሰባት ቀንዶችና ሰባት ዐይኖች አሉት፤ ሰባቱ ቀንዶች ኅይሉን፣ ሰባቱ ዐይኖቹ ደግሞ ወደ ምድር ሁሉ የሚላኩ የእግዚአብሔርን መናፍስት (ከክርስቶስ የሚላከው ፍጹም የሆነው የመንፈስ ቅዱስ ምሳሌ፤ 1፥4-5) ያመለክታሉ። የሚገኘውም በእግዚአብሔር ዙፋን፣ በአራቱ እንስሳትና በሃያ አራቱ ሽማግሌዎች መካከል፣ ከሁሉ በላይ በሥልጣንና በክብር ስፍራ ነው፤ 5፥6። በጉ በዙፋኑ ላይ ከሚቀመጠው መጽሐፍ ሲወስድ፣ በሰማይ ያሉት ሁሉ አዲስ ቅኔ ዘመሩለት፤ ፍጥረቱ ሁሉም ወደሱት፤ 5፥7-14።

በጉ በእግዚአብሔር ዙፋን ላይ ሆኖ የዓለምን ታሪክ ይቁጣጠራል (6፥1-17)፤ እርሱ የጌቶች ጌታና የነገሥታት ንጉሥ ነውና፤ 17፥14። ስለ በጉ አገዛዝ ሦስት ነጥቦችን በዐጭሩ እንመልከት፡-

ሀ) የበጉ ጠላቶች፤ እነርሱ «ከበጉ ቀጣሰውሩን» ብለው ፍርሀታቸውን ይገልጣሉ (6፥16)፤ በበጉ ፊት ይሠቃያሉ (14፥10)፤ በበጉ ሙሉ በሙሉም ይሸነፋሉ (17፥14)፤ በበጉም የሕይወት መጽሐፍ ባለመጻፋቸው ወደ አዲሲቱ ኢየሩሳሌም ከቶ አይገቡም፤ 13፥8፤ 21፥27።

ለ) በበጉ ደም የታጠቡ፤ እነርሱ እጅግ ብዙ ሰዎች በመሆናቸው ሰው ሊቁጥራቸው ባይችሉም (7፥9)፣ በጉ እያንዳንዳቸውን በመለየት የቀጥረውን ልክ ያውቃል፤ 14፥1። እነርሱ በበጉ ፊት ይቆማሉ (7፥9)፤ በጉ እረኞቻቸው ነው፤ ወደሚሄድበትም ይከተሉታል (7፥17፤ 14፥4)፤ በበጉ ደም ኅይል ከሳሹን ድል ይነሣሉ (12፥10-11)፤ በጉን በታላቅ ድምፅና በቅኔ ይወድሳሉ (7፥10፤ 15፥3-4)፤ የበጉ ስርግ እድምተኞች (19፥7-9) እና የበጉ ሚስት ናቸው፤ 21፥9።

ሐ) የበጉ የመጨረሻ ክብር፤ በጉ የአዲሲቱ ኢየሩሳሌም መቅደስና መብራት ይሆናል (21፥22-23)፤ ከአብም ጋር በዙፋኑ ላይ ተገኝቶ መንፈስ ቅዱስን ለዳኑት ሁሉ እየላከ ሕይወት ይሰጣቸዋል፤ ባሪያዎቹ ያመልኩታል፤ ፊቱንም ያያሉ፤ 22፥1-3።

የዮሐንስ ራእይ ምስክርነት በጥቅሉ ሲታይ ክርስቶስ በሰማያት ዙፋን ላይ ያለ በግ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው።

መደምደሚያ

ዘጠኙ የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች በልዩ ልዩ ጊዜያት፣ በልዩ ልዩ ምክንያት ለልዩ ልዩ ሰዎች ሲጽፉ፣ በአጠቃላይ ምስክርነታቸው ክርስቶስ ኢየሱስ ፍጹም አምላክ፣ ፍጹም ሰውና አንድ ክርስቶስ፣ እንደዚሁም የዓለም ፈጣሪ፣ ደጋፊና ጌታ፣ የሕዝቡም አዳኝ እንደሆነ ገልጠዋል። ትምህርተ ሥጋዊን ስናጠና፣ መጻሕፍት ስለ ክርስቶስ ያሰፈሩትን ልዩ ልዩ አመለካከት በመገንዘብ የጥቅሶችን ትርጉም በይበልጥ ማስተዋል እንችላለን። ሆኖም ለተወሰነ ግንዛቤም ቢሆን ይመቸን ዘንድ ያገኘነውን ጥቅል አሳብ ከዚህ ቀጥሎ በዐጭሩ ለማሳየት እንሞክራለን፡-

1. የማቴዎስ፣ የማርቆስና የሉቃስ ምስክርነት ፡- ክርስቶስ የሰው ልጅና የመንግሥተ ሰማያት ንጉሥ ነው።

2. የዮሐንስ ወንጌል ምስክርነት ፡- ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ፣ የሰው ልጅና የሕይወት ምንጭ ነው።

3. የሐዋርያት ሥራ ምስክርነት ፡- ክርስቶስ በመንፈስ ቅዱስ ኀይል ከሰማያት የሚገዛ ጌታ ነው።

4. የጳውሎስ መልእክታት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ አምላካዊ፣ ትስብእታዊ ጌታና አዳኝ ሆኖ የዓለምን ታሪክ ሁሉ የሚቈጣጠር ነው።

5. የዕብራውያን መልእክት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ ከሁሉ በላይ ብልጫና የመፈጸም ብቃት ያለው ነው።

6. የጲፕሮስ መልእክታት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ መከራን በመቀበሉ አርአያነቱ ፍጹም ነው።

7. የዮሐንስ መልእክታት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ በዓለም ታሪክ በሥጋ የተገለጠ እውነተኛ አምላክና የኅጢአት ማስተሰረያ ነው።

8. የያዕቆብ መልእክት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ የእግዚአብሔር ክብር ነው።

9. የይሁዳ መልእክት ምስክርነት ፡- ክርስቶስ ንጉሥና ጌታ ነው።

10. የዮሐንስ ራእይ ምስክርነት ፡- ክርስቶስ በሰማያት ዙፋን ላይ ያለ በግ ነው።

ማስታወሻ

(1) ይህን ትምህርት በተለይ በክፍል 4 እንመለከተዋለን። ደግሞም ም. 17 መ ይመ.

(2) የዕብራውያን መልእክት በማን እንደተጻፈ ብዙ አስተያየት አለ፤ ብዙዎቹ ግን በሐዋርያው ጳውሎስ የተጻፈ አይመስላቸውም፤ መቅመቃ እና ትርጓሜዎቹን ይመ። እንደ ጥንት ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ሌሎችን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት የጻፉት ማቴዎስ፣ ማርቆስ፣ ሉቃስ፣ ዮሐንስ፣ ጳውሎስ፣ ጲፕሮስ፣ ያዕቆብና ይሁዳ ናቸው፤ ስለ አንዳንድ መጻሕፍት የተሰጡ ልዩ ልዩ አስተያየቶችን በትርጓሜዎችና በመቅመቃ ማየት ይቻላል።

(3) አንዳንዶች እንደሚያስቡት ቆላስይስ 4፥10-11 ከአይሁድ ክርስቲያኖች ውስጥ አንድን ወገን የሚያመለክት ከሆነ፥ ሉቃስ ከተበተኑት አይሁድ መካከል የተገኘ ሊሆን ይችላል፤ ቆላ. 4፥14። Luke በThe Illustrated Bible Dictionary ይመ.

(4) «ትንቢትና ፍጻሜው» የሚለው አዕማድ መጻሕፍት ቅጥር አንድ ስለ ክርስቶስ የተነገሩ ብዙ ትንቢቶችን ይዘረዝራል፤ አፈጻጸማቸውንም ያብራራል።

(5) በዚህ ንኡስ አንቀጽ የተገለጠው ትምህርት በተለይ በBerkhof ገጽ 312-315 ባለው አሳብ ላይ ተመሥርቷል።

(6) በአንድ ወቅት ሰዎች፥ «...አንተስ የሰው ልጅ ከፍ ከፍ ይል ዘንድ እንዲያስፈልገው እንዴት ትላለህ?» ብለው ሲጠይቁ ይህን ስም ከክርስቶስ ትምህርት ውስጥ በማግኘት ይጠቅሳሉ እንጂ የሰው ልጅ ብለው አይጠሩትም፤ ዮሐ. 12፥34።

(7) ም. 47ለ ይመ.

(8) Redating Matthew Mark and Luke በJohn Wenham ይመ.

(9) ማቴዎስ 30፥ ማርቆስ 13፥ ሉቃስ 26፥ ዮሐንስ 10 ጊዜ ኢየሱስን የሰው ልጅ በማለት ገልጠውታል።

(10) የእግዚአብሔርን መንግሥት (ወይም መንግሥተ ሰማያትን) ይጠቅሳሉ።

(11) ከዚህ ጀምሮ እስከ ምዕራፉ መጨረሻ አቀራረቡ ባልታተሙት በDr J.I.Packer ማስታወሻዎች ላይ የተመሠረተ ነው።

(12) ስለ አራቱ ወንጌላት አጻጻፍና በተለይም ስለ ቅደም ተከተላቸው እጅግ ብዙ የሊቃውንት ክርክር አለ። ማቴዎስ፥ ማርቆስና ሉቃስ በጣም ስለሚመሳሰሉ፥ ማቴዎስ ማርቆስን ወይም ማርቆስ ማቴዎስን እንደዚሁም ሉቃስ ማቴዎስን ወይም ማርቆስን አይተው ወንጌሎቻቸውን ጽፈዋል ይላሉ። ሌሎች ግን በዚያ ዘመን የገተመት መሣሪያዎች ስላልነበሩ፥ ወንጌላውያን ስለ ክርስቶስ ሕይወትና ትምህርት የቤተ ክርስቲያንን ትምህርት አቀራረብ መሠረት አድርገው ልዩ ልዩ ነገር ከራሳቸው ዕውቀት በመጨመር፥ አንድ ወንጌላዊ የሌላውን ጽሑፍ አየ ማለት አስፈላጊ አይደለም ይላሉ። ነገር ግን ይህ መላምትም ሆነ ሌላው ለትምህርተ መለኮት ጥናት ለውጥ አያመጣም፤ ምክንያቱም ጥናታችን የተመሠረተው በመጽሐፍ ቅዱስ በተጻፈው ላይ እንጂ በወንጌላውያን አጻጻፍ ላይ አይደለም። ሆኖም ለዚህ እንቅፅልሽ Redating Matthew Mark and Luke ከተሰኘው በመምህራ በJohn Wenham ከተዘጋጀው መጽሐፍ ጥሩ መግቢያ የሚሆነኝን አሳብ አግኝቼለታለሁ። የማቴዎስ፥ የማርቆስና የሉቃስ ወንጌሎች የክርስቶስን ታሪክና ትምህርት በዐጭሩና በተመሳሳይ ዐይነት ስለሚያቀርቡ በእንግሊዝኛ The Synoptic Gospels ተብለው ሲጠሩ፥ በአጻጻፋቸውና በተመሳሳይነታቸው መካከል ያለው ግንኙነት ደግሞ The Synoptic Problem (እንቅፅልሽ) የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል።

(13) ኢየሱስ በአዲስ ኪዳን «ቃል» ተብሎ መጠራቱ ደግሞ በ1ዮሐ. 1፥1 እና በራእ. 19፥13 ተጽፎ ይገኛል።

(14) ስለ ዮሐንስ 1፥1-18 በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ክርክር ስላስነሣው ልዩ ልዩ ትርጉም በምዕራፍ 55 እናትታለን።

(15) በግሪክ ቋንቋ «አኔ ነኝ» እና «አኔ አለሁ» አንድ ናቸው።

(16) «የአዲስ ኪዳን ስፍራ ዘመን» በመቅመቃ ይመ.

(17) PC ፲፰ 212-213 ይመ.

(18) ጳውሎስ «በኩር» ሲል ክርስቶስ እንደተፈጠረ አያመለክትም። በመዝሙር 89፥27 በኩር መሲሓዊ የማዕርግ ስም ነው። ክርስቶስ የፍጥረት መጀመሪያ መሆኑን ሐዋርያው ለማስተማር ቢፈልግ ኖሮ፤ Prototokos (መጀመሪያ የተወለደ) በሚለው ፈንታ Protoktistos (መጀመሪያ የተፈጠረ) በሚለው በሌላ የግሪክ ቃል መጠቀም ይችላል ነበር። Prototokos ብዙ ጊዜ የመብት ትርጉም አለው፤ ምእመናን ሁሉ ከክርስቶስ ጋር ወራሾች በመሆናቸው መብታቸው የበኩር መብት ነው፤ ሮም 8፥17። በአይሁድ መምህራን አስተሳሰብ እንኳ ሳይቀር እግዚአብሔር ራሱ በኩር እንደሚባል ይታወቃል፤ PC ፲፰ 57 ይመ.

(19) ለዚህ መልእክት መቅድም መቅመቃ እና ትርጓሜዎቹን ይመ.

(20) ሊቃውንት ስለዚህ ጥቅስ ልዩ ልዩ ትርጉም አላቸው። በዚህ ጥቅስ «ለበከላቸው» የተተረጎመበት የግሪክ ግስ በክፋት ላይ ድልን ዐወጀ ማለት እንጂ ከወገኔ የነበሩትን ለማውጣት ወንጌልን ሰበከ የሚል እንዳልሆነ መገንዘብ ይገባናል። ትርጓሜዎቹን ይመ። በተለይ በዳዊት አስቶክስ በአማርኛ የተጻፈውን የአንደኛ ጴጥሮስ ትርጓሜና በAlan M. Stibbs በእንግሊዝኛ ቋንቋ የተዘጋጀውን Tyndale New Testament Commentaries ይመ። ለሌላ አተረጓጎም Grudem ፲፰ 589-593 ይመ. የዚህ ጥቅስ ትርጉም ግልጽ ባለመሆኑና ሌላ ተመሳሳይ ጥቅስ በመጽሐፍ ቅዱስ ባለመገኘቱ፤ በዚህ ጥቅስ ብቻ አንድን ትምህርት መሥርቶ አለማቅረብ የጠበብ መንገድ ነው።

(21) A Faith To Live By በDonald Macleod ፲፰ 112-113 ይመ.